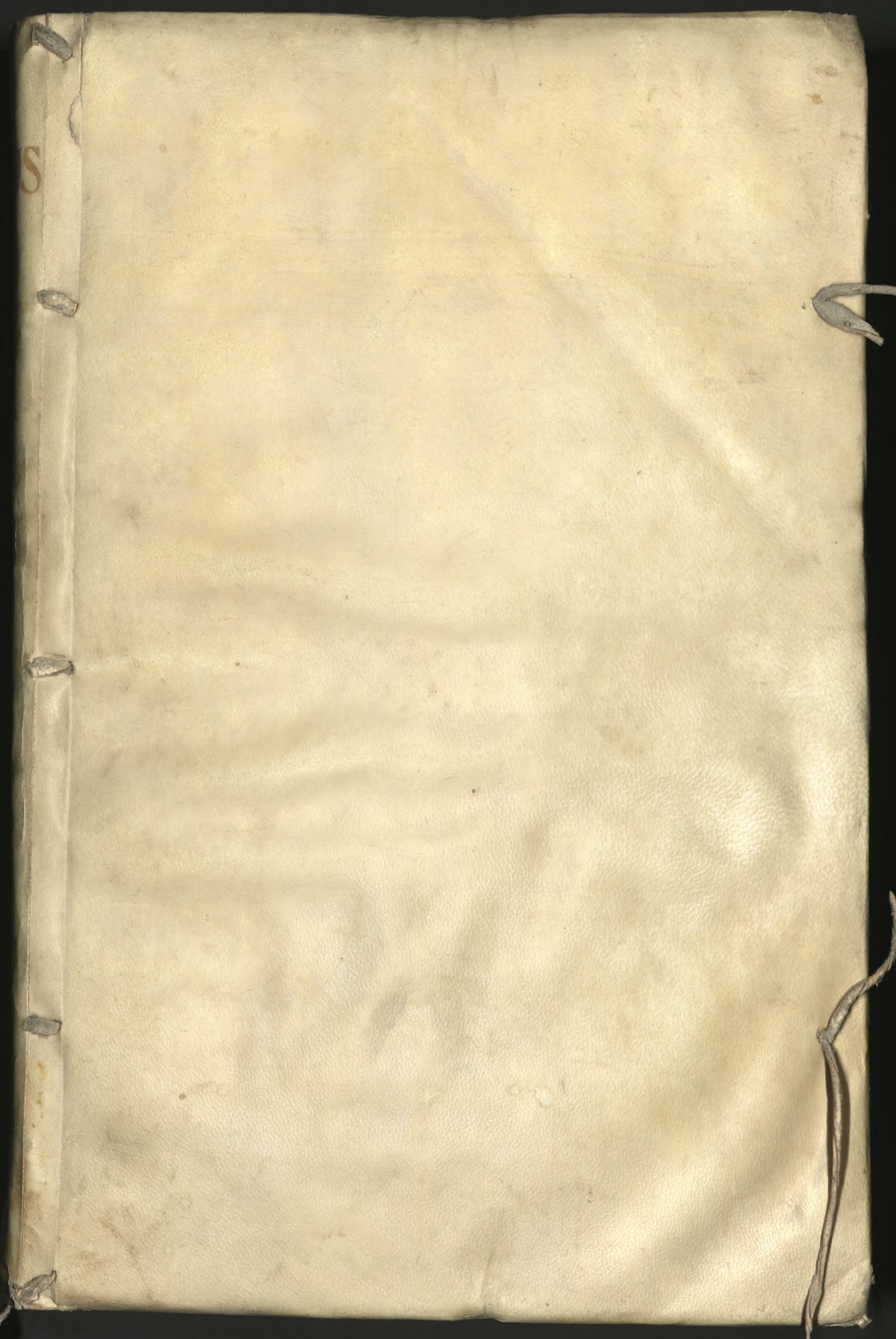

FRANCISCVS CABALLVS DE NVMERO PARTI
VM AC LIBRORVM PHYSICAE DOCTRINAE
ARISTOTELIS IOANNI AVRELIO EIVS FILIO

IN REGIA BIBLIOTHECA
VIA AD LIBRARIAM HISTORICAM
ARISTOTELIS JONNI AVRELIO EIVS FILIO

LIBER PRIMVS

Ad Ioannē aureliū eius filium. a. Francisco caballo brixienſi: de numero & ordine partiū ac librorū phyſicæ doctrinæ aristotelis liber incipit ueneriſ editus duo hadens uolumina. Primū uolumen de pſato ordie uniuerſali & particulari primi uoluminis. prima ſectio de ſufficienti numero ptiū & librorū phyſicæ doctrinæ. Caput primum. de utilitate huius libri. Et de eius intentione & inſcriptione & ordine. Et eſt prologus.

Vm ego ſapenumero fili mi Ioānes aureli libros Aristotelis de doctrīa phyſica ſtudioſe legerē: agnoſcerēq; quo ad eruditionē noſtrā illorū ordinem in q̄ pluribus ambiguum: ad ea primo q̄ ſuis in cōmentationibus ſcripſerant latini: licet icaute me deuolui. Cæterum cum in illis nō dixerō abiguitates: uerū q̄ plurimors ī ordine hoc maxime & numero cōſpicerē errores: ſæpe ac ſæpius ad me cōuerſus: quiſnam modus quæ uia foret quibus dicti ordinis ueritas inueniri poſſet: mecum et cognitabā. Ego itaq; ambiguitate hac nō parū uexatus: Aristotelis libros ſeniorūq; p̄cipuorū p̄p̄theticorū documenta qui p̄æ cæteris philoſophi archana docueredenuo p̄trare cepi. eo uſq; quo multis laboribus ac uigiliis clara mihi ut puto de hac re ueritas tādē ſe obtulit. Quare ueritatē hāc iam pluribus ānis plurimiſq; philoſophis ignotā: a me uero pluries inq̄ſitam: ac demū apud latinos ut arbitror primo inuentam: tibi fili mi Ioānes aureli: cæteriſq; abſq; liuorē abſq; maliuolentia eam legere uolentibus: ſcribere propoſui. Nec putes hanc rem a philoſophis ueteribus fuiſſe p̄uenſam. fuere. n. q̄ plurimi inter quos fuit Adraſtus græcus q̄ de ordine librorū Aristotelis cōſcripſere. In oī enim cōtēplandi genere uti in p̄rio de p̄tribus aīaliū ab Aristotele docemur: duo ſunt doctrinæ modi. alter quo res ipſæ de q̄bus agitur diſputant. Alter quonā mō quaq; uia ac ordine res ipſæ quæq; tractari debeāt. cuius rei ſiue ordinis ac uia & modi peritiā ſtudioſum naturalē philoſophū ignorare nō licet. Quare ſi ueteres ſi Aristotelis p̄cepta ſequor: noſtrū p̄cor q̄ ſq; es q̄ mea legis nō p̄uiſacias ingeniolū. erit. n. hoc opus noſtrū naturalē uolētibus diſcere ſcientiā & eā ad ſcētibus dux optius & fidelis comes ac uiaticus iis uero q̄ eā iā plene didicerūt mēo rīæ ſuffragiū. & ſenectutis ergaſtū: cū partiū numerus & ordo ī unoq; ope memoriā foueāt & obſtent obliuio ni. Tu igit fili mi Ioānes aureli cui mea hāc licet ætate imaturo dedicaueriſ: ſi tibi matura ætas cōceſſa fuerit ſtudioſe: legito ac monita paternā uti phas ſuſcipito. Vos aut cæteri q̄bus forte fortuna mea hāc licet incōpte ſcripta datum eſt atigiſſe: ea p̄cor nō liuore nō maliuolentia: ſed uti gratū ab amico munuſculū legentes: & ſi qd̄ forte non recte dictum fuerit corrigentes: de beneſcriptis uero nō mihi ſed ueritatis principio gratias agentes bene uola mēte ſuſcipite. Nō. n. uobiſcū nō cū quouis alio pugnare cōtendo neq; laudis aut honoris gratia hāc tibi ſi li uobiſq; cæteris in hoc inſudaui. ſed p̄ ueritate ſola q̄ ſæpe uti comicus dixit odiū parere ſolet: philoſophorū ſemp̄ amica mea hāc monumenta edidi. Hunc aut̄ meū libellū de numero & ordine partiū ac librorū doctrinæ phyſicæ Aristo. q̄ duo p̄ cæteris curauī: i duo diuiſū uolumina: nūcupari dignū eē putauī. In p̄rio cuius uolumine numerū ptiū phicæ doctrinæ Arif. & librorū: ſimiliter at̄ & illoꝝ ordinē ulem & p̄ticulārē determinābo. In ſcdo uero uolumine p̄tra quorūdā errores circa p̄dictū ordinē quoad poterō diſputabo. Parcāt autē mihi Eggregii illi philoſophi Contra quos hāc ipſe ſcripſi. Parcāt publica t̄pis noſtri philoſophorū pipata ego enim uti dixi nō ut cæteros oppugnem nec ut noua ſectari uidear: ſed ut ueritatem iam plurimū temporibus elapſis abſcōſam ac latitantem facile quiſq; ad ſcēre poſſit: mea hāc ſcripta edidi Cōceſſum. n. fuit & ī naturis puſilla quandoq; aīalia quēadmodū aristoteles nos in aīaliū h̄toriis docuit pro loco ac tempore maiora poſſe uexare. Liceat igitur & uiꝝ in philoſophia ac medicina puſillum per noſtri temporis publicas philoſophorum academias: me dicorūq; ſtipatas cæteruas minime uerſantem: cæteros tam & ſi in reliquis pitiffimos de iure in aliquibus nō bene dictis poſſe corripere. quandoq; enim bonus dormitauit Homerus. Si enim contra medicos de aīali theria cam paſtilloſq; theriacales conficiente latinos omnes: errantes diſputauīſ: i etiam hoc in libello contra naturales omnes latinos cum ueritate comite diſceptauī: non hoc iuſtum eſt proſumptioni aſcibas. ab hīs enim qui uera dicunt & pro ueritate diſputant ueritas ipſa oīs p̄ſumptionis delet notam. Non enim in ordine ſolo: ſed in exponēdis Aristotelis uerbis: i noſtri latini Auerois quoq; arabs qd̄ mirabilius aliquibus uidet nō pau cis: ſed plurimis merētur correptionibus: qd̄ in poſteꝝ ſi uita nobis & otium dabit palam fiet legiſtis latinoꝝ ſcripta ab hoc ordine deuia: legiſtis inſuper Aristotelis. Theoſtaſti. Alexandri. Themīſti. Simplicii. Ioannis alexadrini pachimeris. græcoꝝ. Auerois arabis docnēta. legite quæſo parūper mea licet incompte condita. ueri iudices abſq; liuore abſq; odio eſtote: & ea quæ uobis de numero & ordine partium ac librorū phyſicæ doctrinæ Aristotelis ſcripſero: recte iudicate.

Numerus ſufficiens partium & librorū phyſicæ doctrinæ

Caput.

II.

Artium ac librorū naturalis phyloſophiæ Aristotelis numerus ſufficiens ſubiectæ materiæ partione ſumitur: ſiue igit: ens ſiue ſubſtantia ſiue natura corpus. mobile. uel ſenſibile. uel naturale. ſubiectū dicatur: nihil interſit. Ei tantum accedo quod in Principio de cœlo & mundo ſcribitur. De natura ſcientia fere plurimā circa corpora & magnitudines & horum exiſtit paſſiones & motus adhuc circa principia quæcūq; talis ſubſtantiæ ſunt) Quare naturalis ſcientia de corporibus agit: paſſionibus eorum: & motibus: & eorum principiis. Scientia. n. paſſiones de ſbctis ex ſuis probat principiis: Ergo pars una iuxta uetēꝝ p̄p̄atheticorū ſententiam ſit de principiis. erit altera de ortis ab eis. Principia uero paſſiones & motus alia ſunt comunia: alia ſententia: Comunibus pars una debetur unicū hīs librū in octo diuiſum uolumina: qui de phyſica auditio ne a ueteribus nūcupabatur: tamēſi ab aliquibus duo dicant libri de principiis alter: alter de motu. iuxta illud in principio metheoroꝝ quo colligendo dicūt (De primis q̄dem igitur cauſis naturæ) hoc quantū ad unū librū

LIBER PRIMVS

qui est de primis causis (Et de omnium motu naturali) hoc quoad alterum qui est de motu: Orta a principiis duplicia hæc quidem simplicia: de quibus est secunda naturalis philosophiæ pars: hæc mixta: de simplicibus. scilicet coelo & elementis quatuor corporalibus: in eo agitur libro qui de coelo & mundo inscribitur: in quatuor diuiso uolumina: prout illud circulari motu: hæc uero recto sursum deorsumue mouentur: in qua parte ea et reponitur porciuncula: qua tractaturum de quatuor elementis in eo qui de coelo & mundo iam inceptum sub alia quippe ratione perficit scilicet in quantum ipsa elementa & cætera omnia caduca generabilia & corruptibilia sunt: & ad formam transmutantur: & de liber de generatione & corruptione: duo habes uolumina. Mixta sunt duo inanimata & animata. Inanimata duplicia quodam imperfecte mixta sicuti gradus Cometæ & talia huiusmodi: quodam plene mixta: uidelicet lapides & metalla: quod omnia sub terra: in aere: & altiori loco: ab uno principio materiali. sexalatione sunt: humida uidelicet: & siccæ: quare merito in eodem ab Aristotele in uniuersali saltim docetur libro: qui scia a ueteribus dicta est metheorologica: quod nomen de sublimibus contemplatione significat: & licet eo quod debet strictius sit: Verumtamen Aristoteles de nobis minime curas uetere cessit auctoritati. loquendum. non est ut plures loquuntur sed est sentiendum ut pauciores & sapientes: & de his est tertia philosophiæ naturalis pars Animalia quoque duplicia sunt hæc sola uegetatiua huiusmodi animalia. scilicet ipsa plantæ hæc uero sensitiua est: uidelicet animalia. Animalia autem uel sola cognitione: quod sunt adiscuntur: & hoc in li. historiæ fit: in noue prout uolumina: licet secundum alios in .x. uel cognitione per quod talia sunt quod in tredecim sit libris mox enumerandis. Hæc autem duplici uia de animalibus tria docemur. Vnum est animalium substantia siue essentia naturalis cum suis operationibus propriis seu propriis. Secundum est generatio. Tercium uita & mors: cum sibi cognatis. Substantia animalium quod per causas adiscitur: prout cognoscitur per materiam: & de hac est liber de partibus animalium in quatuor partes diuisus: & liber de progressu uel processu seu incessu animalium: qui est de partibus ad motum animalium utilibus dicitur in his. non duobus rationes & causas prout animalium adiscuntur prout cognoscitur & magis per formam quod est anima: & de hac quæ non modo animalium sed uegetabilium quoque est forma in libro de anima in tria diuiso uolumina sit contemplatio. Operationes uero animalium propriæ & propriæ sunt sensus & motus: in quantum animal sensitiuum est: ipsum consequuntur: sensus. non prout ab exterioribus sensibilibus tali ac tali natura formati per sua instrumenta talibus elementis deputata mouentur: in libro de sensu & sensibili tractantur. Prout uero preteritque formæ alias sensibus perceptæ denuo reuocantur in actu in libro de memoria & reminiscencia agitur. Ceteræ quæ sensus ipsi nonnunquam in effectum trahunt aliquando sopiuntur de eis in eo qui de somno & uigilia sit speculatio. Operatio autem animalis quod est motus: animalium quoque propinqua: est quodammodo motu de loco ad locum omnia fere animalia uel contractionis saltem dilatationisue motu moueantur: non sine sensu perfecto: cum animal omne rem sibi placidam sensu perceptam uel forte infestam appetitu imperante sequatur uel fugiat: Et de hoc motu in eo qui de causa motus animalium in eo tradita est doctrina secundum quod de animalibus ab Aristotele docetur est generatio cuius causa in libro de generatione animalium in quatuor diuiso uolumina nos docuit: licet eius diffinitio in libro de uita & morte ex prius tractatis concludatur. Tercium de animalibus est uita & mors: in quibus cognata: cognata autem sunt uitæ longitudo & breuitas: de quæ causa est liber de causis longitudinis ac breuitatis uitæ: Status et iuuentutis & senectutis: inspiratio quoque & exspiratio: quibus animal uiuit ac moritur de quibus est liber de iuuentute & senectute & liber de inspiratione. De uita autem & morte omnium ultima in eo fit qui de uita & morte dicitur: in quo pauca de uita cum in libro de causa longitudinis uitæ plura pertractauerit: & plura de morte pertractat. Postquam hæc omnia de animalibus a sola natura condita ab aristotele perfecta fuere mox a puro iam naturæ opere quasi salientes ad ea quod non sola natura sed arte quoque subministrata fieri possunt scilicet ad sanitatem & langorem: tanquam medium coterminum utriusque physici uidelicet ac medici accedens & ea pertractans non tamen naturales limites transgrediens: sed principia sanitatis & morbi prima prælibans: omnia tandem quæ de natura sunt animalium finitime claudit. Hoc tamen te scire uolumus quod prædicta tria scilicet substantia cum operationibus: generatio: & uita cum morte & sibi cognatis in tredecim per causas prædictis inquisita libris: eadem hæc cognitione quia sunt ab ipsomet Aristotele in li. de historiis tractata sunt: quod quod omnia animalibus attinentia in libris quatuordecim comprehenditur: quæ naturalis philosophiæ conficiuntur præterea. De plantis autem quod sola uegetaria uiuunt anima de quibus est quinta philosophiæ naturalis pars: nihil certi ab Aristotele ad nos peruenit: sed de eis a Theophrasto eius discipulo libri. xvi. decem uidelicet de historiis: licet de decem pauca reperiantur: Reliqui de causis Aristotelis doctrinam de animalibus tanquam exemplar sequentes: scripti sunt: qui a Theodoro gaza natione græco: romana tamen eloquentia secundo: nobis nuper e græca lingua in latinam de nouo conuersi sunt: in quibus libris pari modo Theophrastus Aristotelis de animalibus uestigia sequens: substantiam uegetabilium cum suis operationibus: generationem: & uitam cum morte: & sibi cognata: quoad fieri potuit subtiliter disputauit: de quibus ad præsens non plura: De physica enim doctrina ab Aristotele tradita præsens est iterum partes itaque & certus librorum numerus doctrinæ physici Aristoteles. Ita se habet secundum uetere perypatheticorum sententiam quod iuniores sic eam diuiserint dicentes materia physico subiecta uel sit ens uel corpus mobile considerari posse uel in se & de hoc est li. de physico auditu uel ad materiam contractum: simplicem uel mixtam simplicem in quantum ad situm mobile & est liber de coelo & mundo uel ad formam & est liber de generatione & corruptione. Si ad mixtam uel ad id quod est in uia mixtionis & est liber metheororum uel plene mixtum inanimatum quod uocatur minerale uel animalium cuius prior pars est anima de qua & suis operationibus est liber de anima & alii de operationibus: posterior pars est corpus de quo est liber de animalibus ex historiis partibus & generatione animalium confectis de animalibus ab his nuncupatis. Quantam autem ueritatem horum iuniorum sententiam in se continet in posterum fiet manifestum

Sectio secunda & est ordo uniuersalis quinque partium doctrinæ physici. Caput primum de ordine uniuersalium partium.

Abito numero partium ac librorum Physicæ doctrinæ Aristotelis sufficere: nunc de ordine dicendum
h est. est autem duplex ordo. hic comunior: partis ad partem: de quo in primis: particularis alter: uidelicet particularum unius partis in se: de quo posterius. Comunior ordo est quo quinque inuicem maiores ordinantur partes. Prima quarum est de principiis primis causis & elementis naturæ: ac de comunibus naturalibus

LIBER PRIMVS

motū & naturalia consequētibz & de motu. Secunda de simplicibus corporibus. scilicet coelo & elementis quatuor: prout locali mouentur motu. huic parti annexa ea uia qua caduca inquātū talia cōsiderant. Tertia est de mixtis inanimatis. Quarta de animalibus: Quinta de plantis. Harū quinq; partium ordinem in principio tertiæ partis & merito expressit Aristoteles. Nam ibidem tanq; arbiter in medio suæ doctrinæ sedens: mediasq; res inter simplicia & a prime composita pertractans: utraq; extrema equaliter attingere potuit: & ea medio copulare. Collegit igitur ibidē ea quæ in duabus prioribus partibus expedita fuerant: tractanda uero in duabus residuis partibus proposuit. Interim uero quæ in hac tertia & media tractari debuerant: patefecit. Dicimus igitur q; prima pars de iis quinq; ea est quæ de principiis primis & elementis naturæ & de omnibus cōibz naturalem motum consequentibus similiter & de motu: in eo qui est de physica audicione primo agit: principia enim & maxime omnium prima præcognosci debent nisi. n. ea in quibus multa tractanda in unum cōueniunt: seorsum primo pertractetur: idem inutiliter sæpe reiterare continget. hunc ordinem docet in huius libri principio dicens (necesse est & de natura temptandū prius determinare quæ circa principia sunt) & parū post (Vnde ex uniuersalibus in singularia oportet prouenire) Hæc eadem prima pars tanq; primo pertractata: in principio metheororū prius colligitur: cum dicitur (De primis igitur causis naturæ & de omnium motu naturali &c.) ubi Alexander aphrodisæus ait (incipiens metheorologica primo nobis ad memoriam reducit dicta iam de iis quæ in naturali negotio simul autem & ordinem nobis scribit omnis naturalis theoriæ: & primo quidem recordat de inscripto naturali auditu: nullo negotio existente primo totius naturalis theoriæ: in illo enim dixit de primis principiis & causis naturæ & de omnibus communibus conuenientibus ad naturalem motum: quorum primo hic recordat) Secunda pars ea est quæ est de simplicibus: annexa ei uia illa qua caduca inquātū generabilia & corruptibilia sunt considerantur. Nam post principia principiatorum sequi debent simpliciora. hæc autem sunt Cælum primo. & elementa quatuor. prout simplici scilicet locali mouentur motu. cælum circulariter: elementa: recte sursum deorsumue: cui simplicium contemplationi ea etiam annectitur portio qua elementorum caducorum iam in postremis libri de coelo & mundo inceptorum cæterorumq; generatio & corruptio docetur. est enim semita hæc quasi principium quoddam generabilium & corruptibilium in quantum talia sunt ut inquit Auerrois in principio metheororum. Iis testis est Aristoteles in præfato loco mox post collectionem libri de physica audicione dicentis. (Adhuc at & de secundū superiorem lationem perornatis astris. & elementis corporalibus quot & quæ) Et hoc quantum ad ipsa simplicia motu locali mota (& de ea quæ inuicem permutatione & de generatione & corruptione omnium dictum est prius) hoc quantum ad librum de generatione & corruptione. hoc enim totum de secunda dictum est parte quæ a prima hic ab Aristotele distinguitur parte per illud aduerbium (adhuc) & eius partes per copulam (&) pluries reiteratam in unum uniūtur. Tertia pars ea est quæ de mixtis inanimatis agit. animalibus enim & plantis simpliciora sunt. Quare prius doceri phas est. nisi enim compositiora simpliciorum in cognitione tanq; exemplar sint: simpliciora prius doceri debent animalium autem cognitio plantarum est exemplar: ut inferius demonstrabitur. cæterum inanimata animatis collata non sic se habent. licet prius doceri debent cum simpliciora sint. Hæc inanimata omnia sub una scilicet tertia locatū parte. quoniam quodammodo sub uno libro qui metheorologica dicitur. cum ab uno materiali principio omnia ortum habent scilicet exaltatione. intera quæ: ab humidis: flumina & metallata liquabilia. a sicca: lapides & ustilia quæq;. In sublimi uero: ab humidis: nix grādo pluuia ros & pruina. a sicca uero: Cometa & talia plurima. Cæterum perfecte mixta uti lapides & metalla posteriora sunt & compositiora. & ideo posterius tractari debet. de quibus particulariter ab Aristotele nihil inuenimus. licet in genere de iis in fine tertiū libri metheororū tractatum sit. sed a Theophrasto eius fideli discipulo ut Alexander in fine tertiū metheororum inquit: particulariter pertractatū est. cuius Theophrasti librum uidimus & habemus nundum latinis interpretatum qui de lapidibus inscribitur qui sic incipit (eorum quæ in terra consistunt: quædam sunt aquæ: quædam terræ) ubi paulo infra dicit. De metallis igitur in aliis specularum est: de iis uero nunc dicamus) sed quicquid sit omnia hæc in una continent parte quæ metheorologia a ueteribus seis consensiente est in hoc nomine Aristotele nuncupata est. siue igitur unus sit liber in quo tota metheorologia pertractetur ut fecit Aristoteles: licet in genere tantum de lapidibus & metallis in tertio libro siue plures: sicuti Theophrastus & Arabes plures & latini. qui præter communia particularia etiam metallata: & lapides in aliis libris a libro metheororum determinarunt: nihil intersit. potissime cum omnia ex uno comuni procedant materiali principio scilicet exaltatione ratione cuius in eadem tractari debent parte. & in comuni tractatione in uno pertractari debent libro uti fecit Aristoteles. Huic ordini huius tertiæ partis testis est Aristoteles. q; post primæ ac secundæ partis collectionē: tanq; in medio totius negotii sedes arbiter: ac in mediis existens rebus: subdit (Reliqua autem pars huius methodi est adhuc consideranda quam omnes priores metheorologiam uocabant) de qua Alexander ibidem (Quarto autem ordinat præsens negotiū quod & metheorologicū inscribit quoniam ut ait omnes q; ante ipsum uocabant ipsum metheorologiam) Dixit at (Quarto) non quod sit quarta pars sed liber quartus. Et hæc de ordine trium partium. comuniōri dicta sufficiant. De quarta uero & quinta cum plurimam in se habeant difficultatem sub alio capite discutiendum est.

Ordo uniuersalis quartæ & quintæ partis:

Caput II.

Vgnare ad inuicem aialia & plantæ de loco uidentur. Plantæ enim simpliciores sunt quare præcedere postulant. Nos simpliciora cum dictis Concedimus prius tractari debere. ni forte cōpositiora modus & exemplar sint quo simpliciora a nobis cognoscantur qualia aialia sunt. nā per cognita de aialibus quasi per exemplar quoddam plantarum noticia a nobis aquirirur eo quippe modo ac ratione quo sanguineorū magis compositorum cognitione: uti exemplari quodam: ad imperfectorum animalium & simpliciorum cognitio

nem in iudicium. Sic etiam partes hominis nobis magis notæ in cognitionem partium cæterorum: quæ simpli-
ciorum: deducere debent. Iis testimonium est id quod loco præfato ab Aristotele scriptum fuit (Cum pertrā-
siuerimus de his temptabimus si quid possumus secundum inductum modum assignare de animalibus & plan-
tis) in fine etiam libri de causa longitudinis ac breuitatis uitæ scribitur (Sed de hoc quidem secundum se in
his quæ de plantis determinabitur) Ecce quæ post animalia posuit plantas. De hoc tamen plura in posterioribus
scribentur. Nunc autem satis sit de eo quæ animalia præsciri debent: ut per ea tanquam per claria & per exemplar in
plantarum cognitionem manuduci debeamus. Quis igitur comunior ordo sit dictarum quinque partium
unius ad alteram: ex iis patet. Nunc autem ad quinque particulares ordines earum quæ in dictis quinque partibus con-
tinentur particularum: descendamus.

Sectio tertia & est ordo particularis trium primarum partium Caput primum de ordine particulari primæ
partis & est liber de physica auditione.

Prima pars agit de primis principiis scilicet materia forma, priuatione, de natura, de causis quatuor,
p & causarum modis, de casu, ac fortuna, & communi motu, præter hæc de communibus agit, motum
& naturalia fere omnia consequentibus passionibus scilicet continuo, infinito loco uacuo secundum
aliquos ac tempore & aliis plurimis. Habet unicum librum hæc prima pars: in octo diuisum uolumina, licet
nonnulli libros priores fecerint, eos librum de principiis uocantes. Residuum uero de motu uocant. In
scribitur de physica auscultatione uel physico auditu. Cum enim in eo de communibus in natura agatur me-
rito nomen suscipit totius doctrinæ hoc autem est, physica, principia enim & maxime prima pluribus communia
uirtute maxima sunt. Quid autem sibi uelit quod de auscultatione cum dixerimus: sic habeto. Exteriores enim
ab Aristotele dicebantur historiæ ac rethoricæ constitutiones: tanquam amatoribus sapientiæ alienæ: Cæterum re-
liquas eius descriptiones tanquam ab hominibus nobilitate sua auscultari ac mente coli debentes: auscultatorias
omnes nuncupabant peripathetici: Eæ enim cum hominis finem attingere faciant: auscultatione digne sunt,
tantoque attentius causas auscultare cogimur: quanto breuioribus obscurissimisque tanquam oraculis: ea si Ari-
stoteles dedit opera: non inuidia motus: sed ut rudiora ingenia huius tam præclari conuiuii indigna procul
arceret: uiros autem dignos diligenti studio exerceret: nobis edidit. Hic igitur liber tanto magis cæteris au-
scultatorius dicitur: quo ad cæterorum de natura cognitionem propositus est. Ordo autem huius partis seu
libri est quoniam in primis prima tractat principia pluribus communia, post hoc de his quæ omnia fere conse-
quuntur naturalia de quo in principio ait (Necessarium & de natura tractandum prius determinare quæ circa pri-
cipia sunt) & post pauca inquit (Vnde ex universalibus in singularia oportet prouenire) De his autem comuni-
bus passionibus quæ consequuntur ea ait in principio tercii (Quoniam autem natura est principium motus &c.) & pa-
rum post (oportet non ignorare quid sit motus) Dehinc subdit (Cum autem determinauimus de motu temptan-
dum est eodem agredi modo & de his quæ consequenter sunt) consequentia appellans Continuum, infinitum
locum, uacuum secundum aliquos. Et tempus Et hæc satis sint de ordine particulari primæ partis quæ in uno
solo cadit libro de physica auditione qui incipit (Quoniam quidem cognoscere & scire contingit &c.

Ordo particularis secundæ partis, libri de cælo & mundo & libri de generatione & corruptione. Caput. II.

Ars secunda duos habet libros scilicet librum de cælo & mundo: & librum de generatione & corruptio-
p ne. liber de cælo & mundo præcedit alterum, & in ipso: ea pars quæ est de cælo: præcedit, dehinc ea sequi-
tur quæ est de elementis quattuor corporalibus: prout hæc omnia motu mouentur locali, motus enim
qui ad locum cum sit omnium primus ac simplicissimus eum præcedit qui est ad formam, imo eius est causa.
Quare librum de cælo & mundo præcedere ad eumphas est qui est de generatione & corruptione, qui incipit.
(De generatione autem & corruptione). Inter simplicia uero: æterna & ea quæ aliorum causæ sunt: præsciri &
prædeterminari debent, hæc de causâ prius de cælo & mundo pertractat in primo ac secundo libro, post hæc in
tertio & quarto de non æternis simplicibus & a cælo causatis scilicet elementis quattuor. Et hoc sensit simpli-
cius licet Themistii interpres Themistio non recte dedicauerit hæc: cum dixit (De simplicibus pertractat scien-
tia quæ de Cælo est ab Aristotele instituta, nam prioribus duobus uoluminibus de quinta substantia eius quod
proprie Cælum est: disputatur. Superque per empirias etiam illius ostenditur, in reliquis duobus libris de qua-
tuor elementis agitur, quæ sub lunæ orbe sunt: quatenus simplicia sunt: & quatenus motus simplices ha-
bent). De ordine etiam libri de generatione & corruptione ad librum de Cælo ait (Sed cum de gignendis ca-
ducisque iam esset dicendum: primum duo uolumina de generatione & corruptione conscripsit, quibus na-
turæ rerum earum quæ gignuntur quatenus sunt gignendæ: & ea quæ communiter corrumpuntur quate-
nus huiusmodi sunt plenissime continentur: & iudicantur). Adde his ea quæ in principio tercii de Cælo & mû-
do ab Aristotele dicuntur (De primo quidem igitur elementorum dictum est quale quid: secundum naturam
& quoniam incorruptibile & ingenitum) & hoc quantum ad primum & secundum librum (Reliquum aut de
duobus dicere) scilicet graui & leui (Simul autem accidit cum diximus de his & de generatione & corruptione con-
siderare) Hic enim liber huic secundæ parti annectandus est non quod generatio aut corruptio sit corpus unum
de simplicibus, Sed quoniam est tanquam uia qua natura a diuinis discedens corporibus ad corruptibilia grada-
tim procedit. Et est ab Aristotele additus quo corruptibilia in quantum talia: iam a uobis sciri incipiunt. Et, n.
generatio & corruptio & liber hic sunt quasi principium ad generabilia & corruptibilia ut igitur Aueroys prius methe-
Hic autem ordo non ab re ab Aristotele positus est in principio tercii li. de cælo. nam si in primo de cælo & mundo aut principio de
generatõe & corruptiõe huc posuisset ordinem: corruptibilia cum incorruptilibus ex una parte colligendo totum de cæ-
lo & mundo idcirco collegisset. Accedunt ad hunc ordinem deinde Aristoteles in principio metheo, ubi secundam colligens præter prius

LIBER PRIMVS

ea q̄ de coelo secūdo q̄ de generatiōe & corruptiōe resūmptis: dicēs (adhuc autē & de secundū superiorē lationem
 p̄notatis astris) Et hoc q̄ntū ad primū & secūdū librū de coelo (& elemētis corporalibus quot & q̄) Hoc ad terri
 um & quartū refert (Et de ea q̄ inuicē pmutatiōe: & de generatiōe & corruptiōe oīum dictū ē prius) & hoc quo
 ad librū de generatiōe & corruptione. Et Alexāder litterā Aristotelis exponēs ait Aristotelē in hoc principio ad
 nostrā reducere memoriā tractata de naturali negocio & ordinē ponere totius philosophiæ naturalis & primo
 recordari libri de naturali auditu: cū primus sit oīum: & de primis agat causis & principiis. tādē subdit (Quorū)
 scilicet attinentiū ad librū de physico auditu (Primo recordat. Scdō autē de eo qd̄ de coelo. in eo. n. dixit de astris
 secundum superiorē lationē ornatē dispositis & de elementis corporalibus quot & qualia) & ulterius Alexander
 (Tertio autē de eo qd̄ de generatiōe & corruptiōe. in hoc. n. dixit de pmutatiōe primorū corporū adinuicē. cum
 enim q̄siuisset de hoc ī tertio d̄ coelo: ī iis qd̄m cōpleuit de hoc sermone. Sed & de cōi generatiōe & corruptio
 ne ostendēs qd̄ ē & qd̄ est & in quo ab oībus pmutatiōibus differt) Ex qbus oībus clare mōstratū est eius q̄ est
 secūda ps: priorē p̄ticiā esse librū de coelo & mundo nūcupatū. posteriorem uero particulam esse librum q̄ de
 generatiōe & corruptiōe dicat. ī quo ea q̄ iā in libro de coelo & mūdo īcepta & q̄sita fuerant in hoc de generatio
 ne complet & plura alia tradit. Hæc sufficiāt de ordine particulari secūdæ partis.

Ordo p̄ticularis tertiæ p̄tis & est liber metheororū cum sibi annexis.

Caput. III.

Ertia at̄ ps totius physici negocii ea est quā ueteres metheorologiā uocabāt: in se oīa inaiata composita
 tā p̄fecte q̄ nō plene mixta sed ad mixta p̄fecta tēdētia cōtinēs. cū. n. ab uno materiali principio cōmuni
 scilicet ex alatiōe fiant: in una & eadem et collocari debent parte. Ordo autem particularis huius tertiæ
 partis est ordo totius libri in se qui de metheorologia uocatur īcipiētis (de primis qd̄e igif̄ causis naturæ &c.)
 In quatuor uolumina diuisi. ī quorū prioribus ea docent q̄ īp̄fecte mixta sunt. hæc autē sunt q̄ secundum plu
 rimū in sublimi apparent. dehinc ea q̄ ex elementis quatuor inuicē refractis plene mixta sunt: q̄ pro maiori p̄te
 ī terra fiunt. ueluti lapides & metalla: de qbus ī genere qd̄m ab Aristotele ī fine tertiū agif̄ libri: ī particulari at̄
 a Theophrasto eius discipulo q̄ de more suo tractata diffuse ab Aristotele p̄ceptore suo: breuibz sēp suis ī scri
 ptis expēdiuit. p̄termittit a p̄ceptore suo. uel breuiter decursat: ea diffuso sermone disputauit. Fuere et̄ q̄ plurimi
 tā arabes q̄ latini qui de mineralibus tali ab eis noīe nūcupatis: tam quo a natura sola q̄ quo artificio: scilicet
 elixiri naturæ tamē principiis cooperatibus p̄ficiunt: diffuse satis & generatim & sumatim de unoquoq̄ recte
 p̄tractarūt: sed quæcūq̄ talia sint: & quouis mō: & a qbus uis tractata fuerint: ī eadē tertiā p̄te q̄ metheorologia
 dicitur cōphēdi debēt. Cū igif̄ d̄ xero librū de partibus aīaliū seq̄ debere mox post hunc librū metheororū
 intellige post hunc īmediate seq̄ aliorum tamē libris de lapidibus & metallis in particula in hoc libro metheo
 rorum cōphēsis uel eidem annexis. siue. n. ultimā tertiæ p̄tis particulā dixerō. esse d̄ lapidibus & metallis in ge
 nere siue in specie: nihil interest quoad ordinē & colligantiū huius tertiæ p̄tis cū ea q̄ est de aīalibus quarta. Et
 hæc breuiter de tertiæ p̄tis ordine dicta sint. Nunc ad partem quartam & eius plures particulas quæ de animalī
 bus sunt deueniendum est.

Sectio quarta: & est ordo particularis quartæ partis q̄ est de aīalibus. Caput primum de duplici cognitione q̄
 habetur de animalibus. s. quia est & pp̄ quid est: & q̄ in utraq̄ cognitione tria docentur. s. substantia. generatio.
 & uita cum morte. & eodem fere ordine.

Ordo autē particularis huius quartæ partis quæ est de animalibus plurimas ī se habet difficultates. eo po
 tissime cum plurimi philosophorum licet in cæteris aprobatissimi in iis tamen non recto processerint
 calle. quæ quidem omnes dissoluentur si quædam prius instruenda proposuero. Dicemus igitur q̄ Aristo
 teles de naturalibus scribens res ipsas naturales quia sunt assumpsit & suis locis debitis ipsarū causas inquisi
 uit & assignauit. non enim pura & nuda contentus est historia: sed eorum etiam causas inquisiuit. Hoc autē pa
 tet ab Alexandro aphrodisiō: qui in principio libri metheororum hanc Aristotelis exponens dictionem. (secun
 dum inductum modum) dixit. (Secundum subinductum modum) dixit: quia non historiam quandam nudā tra
 didit in p̄cedentibus. scilicet libro de physica auditione de coelo & mundo & de generatione & corruptione
 (sed cum inquisitione & assignatione causarū uniuscuiusq̄ dictorū & cū demonstratione uoluit facere de ip
 sis theoriam sic ergo. Significat & de dicēdis fieri sermonem) scilicet animalibus & plantis: licet diuersis ī locis.
 Naturalium enim quædam sunt quorum: ipsum quia est: manifestum est. nam Cometarum pluuiarum grandī
 num metallorum lapidum ipsum quia fere omnibus notum est: quare nō seiunctim de iis quia sunt & propter
 qd̄ talia sint: speculari debent. Sed utraq̄ eodē in loco ac in eadē libri parte tradenda sunt: in qua enim p̄te Ari
 stoteles p̄ridem esse circularis figuræ similiter solis coronam & cætera talia narrauit: in eadē ac eodē libro cau
 sas inquisiuit: scilicet in libro metheororum. Cæterū cū aīalia ipsa similiter plātæ pluriæ sint: p̄fessz suæ intrin
 secæ extrinsecæq̄: ip̄sorū quoq̄ generationes: uitæ quoq̄ uictusq̄ plurimi sint ac diuersi: plurimasq̄ iter se hæc
 omnia habeant proprietates ac diuersas ut uix numero aliquo capi ualeant. Ex hoc coguntur sapientiæ amato
 res ī primis omnes ip̄sorū uires: suarū quoq̄ partium: operationum: generationum: ac uitarū proprietates: ī
 genere quodam & indistincte magis: recto ordine narrando solum: in unū historiæ modo claudere ambitum:
 quia talia sunt cōsiderando. deinde cuiusq̄ rei quia est iā cognitæ: illo fere eadem ordine: licet distincte magis:
 singulatim p̄ causas scientifice perscrutati hoc modo orta fuit animalium ab Aristotele & uegetabilium a Theo
 phrasto duplex cognitionis duplicis traditio: una qua res ipsæ p̄fate cognitione quia sunt doceantur: & hæc histo
 ria dicitur. altera qua pp̄ qd̄ sunt instruantur. & hæc causarū theoria seu speculatio uel cōtēplatio dici debet
 Dicimus igitur q̄ aīaliū cognitio duplex ē. una q̄a sunt. Altera pp̄ qd̄ talia sunt. utraq̄ tū eadē ac eodē fere p̄tra
 ctat ordīe licet modis ac libris diuersis. Nā de ip̄a q̄a sunt ī historiæ libro tradit narrādo potiusq̄ cās īgrēdo

LIBER PRIMVS

communi quadam & indistincta de animalibus doctrina. In reliquis autem tredecim libris: narratorum in historiis eodē fere ordine licet distincte: magis: nunc suā unicuique particulariter nunc plurium cumulatim in unum conuenientiū cām inquirat. de quo scemate. In primo de historiis cū sub quadā cōpendiosa formula ea ppositū sit q̄ in posterū subtilius discutienda essent in fine sue formulæ ait. (Hæc ita i p̄sentiarū formulæ exposuissē quādam p̄gustandi gratia placuit. uidelicet ut qbus de rebus tractandū & q̄renus esset p̄sequendū itelligerē. post acurarius de iisdē dīferemus. Vt primū differentias atq; accidentia q̄ iuncta cuiq; sunt accipiamus. deinde ad eorum cōperiendas causas euiramur. Ita. n. effici pōt ut uia rōneq; docēdi utamur naturæ cōgrua. cū cōmentatio singulorū antecedit. hinc. n. aperit qbus nā de rebus & ex qbus effici demonstrationē oporteat.) In secundo etiā de partibus aīaliū ait (Ex qbus nā & quot mēbris singula aīalia cōstarent libris historiæ q̄ de iis scripti a nobis sunt planius explorauimus: nūc q̄s ob causas quæq; ad hunc modū ita se habent cōsideremus. ita ut oīs ratio se iuncta ab iis q̄ p̄ historias exposuimus tractetur) q̄ igit in historiis de aīaliū cognitiōe q̄ sunt istructa sunt: hæc fere eadē & eodē fere ordine nō solū de p̄ribus dixero sed & de reliq; aīalium scibilibz i cāteris libris tredecim p̄ causas cognitiōe pp̄ qd̄ seiunctim ab historiis ingruunt & instruunt. Hoc ēt palā fit ex epologo generali posito in fine libri de motu in cōi quo scribit (de p̄ribus quidē igit̄ uniuscuiusq; aīaliū & de aīa adhuc aut̄ & de sensu & memoria & somno & cōi motu diximus causas. Reliquū aut̄ de generatione dicere) De quibus igit̄ i historiis sola fuerat sine causarū inquisitiōe facta historia: in iis aliis tredecim libris de eisdem inquisitæ & assignatæ fuere causæ. In libello ēt de p̄ribus ad motū aīalibus necessariis: qui de p̄cessu ab aliquibus aīaliū inscribitur: post quorūdā narrationē i illo tractandorū libro: quonā mō de eis i historiis tractatū sit: & quō i hoc libello sup̄ sit de eis tractandū i principio exponit dicēs (Quod qdē. n. sic cōtigit manifestū est ex historia naturali. pp̄ qd̄ autem nūc cōsiderandū. Quare tota de aīalibus doctrina in historiis tradita ē. tota quoq; in reliq; tredecim libris. Cāterum illic q̄ talia sunt. & indistincte magis. uia quoq; cōiori. in reliquis tredecim distinctius rerum causas inquirendo. Capit̄ hic historia p̄prie nō aut̄ lato uocabulo. quā latitudinē tertio de cōelo & mundo sumpsit cū dixit (Manifestū quia de natura historiæ plurimū accidit de corporibz esse.) & p̄rio libro d̄ aīa (pp̄ utraq; hæc aīa historia rōnabiliter utiq; in primis ponemus) lato. n. uocabulo scientia in libro de aīa & i cāteris de natura libris causas ingrētibz historia d̄. cū i oībz p̄ter aīaliū ac uegetabiliū historias rerū causæ inquirent. qd̄ potius scia q̄ historia p̄prie ē. Tria aut̄ sunt q̄ de aīalibz in historiis & theoria causarū tractat̄ & eorū fere ordine. substantia p̄rio aīaliū siue essentia cū suis opatiōibz p̄prie seu p̄p̄inquirōibz. generatio sc̄do. Tertio uero uita & mors cū sibi cognatis: eorū q̄ aīalibus a sola natura eueniūt oīum ultri. iis tamen a sola natura euenientibz expeditis: si quo mō ad ea q̄ nō sola natura: sed arte quoq; admistrante. p̄cedūt fiat trāsitus: nouū aliud par cōtrariorū nobis se offert. posteriorē adhuc magis tractationē postulat. uidelicet lāgor & sanitas. Tria igit̄ sup̄ ius dicta. s. substantia cū opatiōibz. p̄prie generatio: & uita cū morte & sibi cognatis cū sanitate & ægritudine ambobz artificum quoq; mō attingētibz: de aīalibz narrat historia (de eisdē licet distincte magis & eodem fere ordine: causæ inquirent. In octauo. n. de historiis sic scribit (Generatio & reliq; aīaliū natura ita se habet.) Hoc quātū ad epilogū substantiæ & generatiōis iā expediturū. Actiōes at̄ et uitæ p̄ moribz uictūq; differūt. (Hoc quātū ad uitam quā tertio p̄sequit̄ loco. Theophrastus ēt sui p̄ceptoris sequēs uestigia tria p̄fata docet in historiis de plātis: dicēs in principio (plātārū differentias reliquāq; naturā ex p̄ribus & affectionibus.) Hoc quātū ad essentiā plantarum: cuius ps̄ sunt ipsæ plātārū p̄tes & quātū ad earū passiōes (generatiōibz) hoc quātū ad secūdū qd̄ ē generatio. (Vitaq; petere oportet) hoc de tertia tetigit p̄te. Ex iis liquet tria p̄dca. s. substantiā: generatiōē. & uitā cū p̄fato illoq; ordīe ab Aristotele in historiis aīaliū: & eadē tria in causarū theoria: tredecim libros cōtinēt: tradita fuisse. Cogno scit̄ ēt hic ordo ex naturali rerū p̄cessu & ordine. Essentia. n. rerū natura prior ē: post hæc generatio ipsa p̄cedit dehinc uita. tandē mors oīum extrema. generatio. n. talis fit qualē ipsa aīalium essentia p̄mittit: ad modulum. n. substantiæ regē fit generatio. prior enim simpliciter est ipsa substantia generatione. dicente Aristotele i primo de partibz aīalium: cōtra eos q̄ solā in cā posuere materiā. (Latere at̄ ne illud quidē oportet an ita agendū quēadmodū priores auctores qui quō res quæq; fieret q̄ quō esset tractare maluerūt. nō. n. iter hæc parum interest: sed. n. exordiendū qd̄ dictū iā est. ut primum res p̄sequamur q̄ quoq; in genere p̄spectiores p̄p̄tioresq; habent: deinde causas reddamus. & generationē) disputanda. n. est prius substantia siue essentia q̄ generatio. quoniā ea prior est secūdū naturā quod idē approbat in principio quinti de generatione aīalium cum dicit. (Etenim ut i initio disputationis nostræ dictum est nō quia tale quid gignitur quoq; ideo tale quid est. s. in iis quæ statuta diffinita & certa naturæ sunt opera: sed potius quia tale est: licet talē & gignit. substantiā enim generatio sequitur & substantiæ gratia est: non ipsa generationem.) In historiis igitur & causarum theoria eadem tria & eodem fere ordine p̄tractant. s. substantia cum suis operationibus propinquis primo. generatio secūdo. Tertio uero loco uita cū morte omnium ultima. in his enim tribus consimilia sunt. ab historiis. n. tanq̄ a proposito exemplari quodam reliquum totum de causis uti exemplum emanauit. congruunt enim inuicem sic fere sicuti si Cæsaris fuguram lineationibus de articulatis distinctissimam: figuræ Cæsaris indistinctæ magis superposueris. sic enim pars aliqua alicui parti licet indistinctæ & tota figura toti figuræ & eodem fere ordine correspondent. diximus (fere) eo q̄ in nonnullis licet paucis sit ordo diuersus quod in posterum demonstrandus est. Quod igitur cognitio quia est & cognitio propter quid de animalibus & plantis seiunctim doceri debeant: in cāteris uero naturalibus non seiuncti sed eodem in loco simul: & q̄ ii duo modi cognitionis ab Aristotele de animalibus agente traditi sint scilicet quia est in historiis: & propter quid est in cāteris tredecim libris: & quod eadem tria & eodem fere ordine in utrisq; dicantur scilicet substantia primo: cum suis operationibus propriis. generatio secūdo. tertio loco uita cum morte: ex iam disputatis palam factum est. quibus p̄cognitis nunc ad ordinem ipsum quarte partis particulariter accedamus.

LIBER PRIMVS

Quomodo liber historiarū est primus & quomodo nō.

Caput. II.

Ritur q̄stio an liber de historiis aīalium cetera de aīalibus tradita p̄cedere debeat. potissime cū cognitio q̄a est nobis primo se offerat: postquā ī naturalibus ea seq̄tur q̄ est pp̄ quid. Hoc quoq̄ primo de historiis sic approbat cū scribit (Vt primū dīas atq̄ accidētia q̄ iuncta cuiq̄ sunt. accipiamus. deīde ad eorū cōperiendas causas enitamur) Secundo quoq̄ de p̄ribus aīalium sic scriptū reperit (ex q̄bus nā & quot numero membris singula aīalium cōstaret: libris historiarū q̄ de iis scripti a nobis sunt planius explicauimus: nūc q̄s ob causas quāq̄ ad hunc modū ita se h̄nt cōsideremus) Ad hoc ē adduci debet illud q̄d superius scriptū ē: sum prū a principio libri: de aīaliū p̄cessu uel p̄gressu (Quodq̄dē. n. sic cōtingit manifestū est ex historia naturali pp̄ q̄d aut nūc cōsiderādū) Ceterū Aristoteles circa finē eius q̄ demeteorologia dicit p̄fatis cōtraria scripsisse ur̄. Nā cū docuisset q̄ supposita similiū corpore ēē materia: q̄a elementa quatuor: & cuius nā elemēti unū quodq̄ horū esset magis: puta q̄ aliq̄ essent de terra magis: aliq̄ de aqua: & cum iter similia corpora caro os & cetera aīaliū similes p̄tes cōnumerent: ex q̄bus ut ex materia fiūt dissimilares p̄tes: ex q̄bus tādē aīaliū & plātā ī media te cōstituunt: cū inq̄ ut dictū est q̄ nā essent p̄dca ex p̄te suā materia docuisset: lā de iis eisdē inq̄t est agendum ex parte formae: q̄ forma utiq̄ magis cognoscit dū ī dissimilariū uenerit cōpositionē: ex eorū inq̄a operationibus ac officiis. simili ēt mō agendū de dissimilariis q̄ ex similaribus fiunt p̄ribus: ex q̄bus tandē aīalia fiunt & plantā. Quare post plura tandē concludit (Si igit̄ habemus cuius generis unū quodq̄ &c.) in fine quoq̄ uerbore cōcludit Alexander (Quare ex iis hunc librū seq̄ uidēt ea q̄ de partibus aīaliū in secūdo. n. de p̄ribus aīaliū de iis dixit de q̄bus dicebat oportere facere) Nam libro de generatiōe & meteororū quarto: similariū scita ac supposita materia. selementis: q̄ eorū sunt materia: necesse ē eorū scire rationē: q̄bus complete scitis necesse est post hoc p̄tes scire dissimilares ex similaribus cōfectas. hoc at̄ factū ē & certū habuit exitū ī li bro de p̄ribus aīaliū. q̄busdā. n. in primo libro de ordine ac mō tractādū ea q̄ aīalibus p̄tinent expeditis: assumptis deinceps iis quorū causae inquirendae sunt: mox ī principio secūdi libri de similaribus partibus sanguine medulla carne neruis & aliis talibus agere incepit post q̄s similes p̄tes expeditas dissimilares agredit̄ p̄tes: caput uidelicet nares aures & similes: iuxta eius ordinē quem in fine meteorologicorū prius admonuerat. Ad hāc dicimus q̄ ī ceteris naturalīū cōtemplationibus cognitio q̄a est nō seiunctim sed simul cū ea q̄ ē pp̄ q̄d p̄ter aīalia & plātas uti superius diximus. pp̄ p̄fatas causas: associat̄ in aīalibus. n. cognitio q̄a est seorsum ab ea q̄ est pp̄ q̄d similiter in plantis tradi debet. Quare liber de historiis in quo cognitio q̄a est docet̄ de aīalibus totā de aīalibus causarū īquisitiōnem p̄cedere debet: uti superius ab Aristotele in principio secūdi de partibus scriptum fuerat cum dixit (Ex quibus nam & quot &c.) Hoc tamē nō cōtradicit iis quae ab Aristotele & ab Alexandro in fine meteororū scripta sunt. dicentes. n. Aristoteles & Alexander librum de partibus animalium quī causas partium inquit mox sequi ad librum meteororum: causas causis copulati sunt. In scrutinio igitur causarum liber de partibus libro meteororum copulandus est. ita ut ambo libri in hoc cognitionis genere proximi sint. Verum id non prohibet quin historiae interponi possint: sine quarum cognitione quia sunt speculatio per causas de partibus imperfecta foret. Cum enim aliqua duo in causarū cognitione: sicut lac: cometis. iis at̄ pluuiar: ros & similia: loco uicina & continua fuerint tamēsi inter causas primi & secūdi causas: cognitio quia est de secūdo sicuti fit interposita fuerit: non ob hoc tollitur quin cognitio propter quid secūdae rei cognitionem propter quid primae pertractatae rei in causarum reditiōis genere īmediata sit. nihil enim mediat quod re alicuius reddat causas: sed solum quia est interpositum est: pari ratione post causas mixtorum inanimatorum in tribus libris meteororum traditas: post quartum quoq̄ librum meteororum: in quo per elementorum passiones cuius nam sit elementi unūquodq̄ simile corpus & cuius magis cuiusue minus ostensum est: quod est ipsorum similariū ostendere & assignare materiam. puta sanguinis carnis nerui mox in sequenti libro scilicet de p̄ribus animalium: horum causae secundum rationem: & dissimilariū materia & ratio: nulla externarum rerum interpositione quae ad causarum reditiōem attineat: assignatae: sunt q̄ enim iter hāc duo liber de animalium historiis interdicat: hoc non tollit quin recte dicatur librum de causis partium animalium sequi mox debere ad librum de causis mixtorū inanimatorum in genere traditionis causarum & ex iis oīs cessabit ambiguitas. At quoniam uti diximus libri tredecim de causis animalium toti libro de historiis tam in rebus tribus dicendis scilicet substantia. generatione. & uita: q̄ in ordine conueniunt: nos librum de historiis seorsum a ceteris nō ordinabimus sed passim de parte in partem procedendo secundum suarum partium ad librorum de theoria causarū congruentiam: suo ordine disputabimus: sic enim utrorūq̄ uidelicet historiarum & theoriae per causas sibi inuicem congruentium uerus ac certus ordo & lucidior patefiet. Et hāc de historiarum aīalium libri ordine quātū ad praesentia attinet sic disposita sufficiant: qui de historiis liber sic incipit (Animalium partes aut īcompositae sunt &c.) Nunc autem ad ulteriora accedamus.

Ordo libri quī est de partibus animalium.

Caput. III.

Ria diximus fuisse scripta de aīalibz ab Aristotele. & eadē tria a theophrasto de plātis substantiā cū opōnibus p̄ximis. generōne & uitā cū morte. substantia at̄q̄ inter hāc tua natura prior est: ex materia & forma consistit. materia autem est corpus quod ex partibus dissimilariis conficitur hēz autem ex similaribus: similes ex elementis: de materia uero similarium quoniam uidelicet modo ex eis scilicet elementis conueniant similia: & ex quo elemento unūquodq̄ fiat simile: magisq̄ ex uno q̄ ex alio conficiatur: ex qualitatū passionibus: in quarto libro meteororū ostensum est. de iis at̄ similaribz & dissimilaribz q̄d nā sunt: & secūdam materiam & propter quid sint secundum rationem: in hoc libro de animalium partibus nuncupato cum sibi annexo libello ὁπὶ τῆς τροφῆς. id est de processu siue secūdu alios de progressu aut īcessu aīaliū p̄tractat: q̄

LIBER PRIMVS

liber de partibus in quatuor diuisus uolumina incipit (In oī cōtēplandi genere & cetera) Harū autē ptiū & gene-
rationū doctrina tametsi ea q̄ de p̄fectioribus ac diuinis ignobilior sit nobis tamē amabilis est : quoniam de iis
plura & magis q̄ de illis adiscimus cū nobis magis domestica sint. Ordo eius libri ē uti diximus: quoniam mox
seq̄tur ad eū q̄ dicī metheoroḡ in genere cognitionis causarū. Nā post mixta ināiata ī libro metheoroḡ p̄ cau-
sas p̄tractata: seq̄ debēt ipsa aīalia uti superius probatū est. & īferius magis demōstrabit̄. de aīalibus uero substā-
tia prior est ceteris. De ipsa autē substantia siue essentia materia aptius p̄doceri debet. forma. n. quā est aīa cum
sit physici corporis organici in potentia uitā habētis endelechia: in eius diffinitōe p̄ciuisse corpus p̄supponit. si
militer ēt eius operatōes q̄ non eius solitus sed totius sunt cōiuncti. Ad hāc sicut elementa q̄ similariū sunt ma-
teria ante librū de p̄tibus ī quo similariū forma docef̄ p̄tractata sunt: ita aīaliū p̄tes ad eū q̄ est de aīa cū partes
ipse aīalium sint materia aīa aut forma: p̄tractari debēt. Nec obstat illud qd̄ in secundo de p̄tibus scriptū dedu-
ximus (Ex q̄bus nā & quot & cetera). In eodem. n. cognitionis genere. s. cognitiōe p̄p̄ qd̄ liber hic de aīaliū parti-
bus mox seq̄tur ad eū q̄ de metheorologia dicī. p̄ metheorologicū nō solū id qd̄ in sublimi sit: uti nomen so-
nat̄ intelligendo Sed ēt oē id qd̄ ināiatū existens uel īp̄fecte sit uel plene mixtum sicut lapides & metalla & me-
dia: ab uno cōi materiali cōficiē principio uidelicet exalatione. de q̄bus oībus in tribus primis Aristoteles egit
libris. licet in ultima tertiū parte de lapidibus & metallis in cōi tantum. At si in diuerso cognitionis genere al-
terum alteri conferre uolueris. liquet hunc librum de partibus sequi mox ad eum qui animalium historia dici-
tur. Quorundā. n. eorū q̄ historia narrat scilicet partium: horū liber de p̄tibus causas & p̄p̄ qd̄ iducit. Huius ēt
ordinis testimoniū habeto ab Aristotele ī fine quarti metheoroḡ & Alexādo cū eo: uti parū ante mōstratū est.
Ad hāc. iste ordo ex iis ēt q̄ in primo de aīaliū p̄tibus scribuntur sic cōprobatur. Nā postea q̄ aristoteles ibidem
modū quo naturalia demonstrant̄ & uia pleniorē ad processum huius disciplināe demōstrasset: & discussa colli-
gēs & p̄tractanda p̄ponēs: dixit (Sed quēadmodū ratio tractāde naturā p̄bari debeat: atq̄ de iis rebus uia apta:
facilimeq̄ cōtemplari docereq̄ possimus &c. dictū. iā est. q̄ cū ita p̄finita explicataq̄ sint: de iis quā deinceps
sequant̄ agamus: indeq̄ ordiamur.) iis dictis ipse aristoteles res naturā in duas partiū p̄tes dicens alias esse in-
generabiles & īcorruptibiles diuinas: eā autē sunt diuina corpora. alias corruptibiles de diuinis pauca & minus
cōtemplari nos posse dicit qui a nobis remotiora sunt & nostris sensibus. a. quibus nostra pendet cognitio. De
corruptibilibus autē sicuti sunt plāte & aīalia plura & magis. a. nobis cōtemplari possunt cū nobis magis fami-
liaria sint q̄uis diuinoḡ cōtemplatio nobis sit gratior: iis dictis dicta copulās dicendis tandē cōcludit. (Sed cū
iā satis de illis egerimus nostrāq̄ explicarimus sententiā restat ut de aīante natura dīseramus : nihil pro uiribus
obmittentes uel uilius uel nobilius. (Ex q̄bus uerbis clare suscipere possumus in negotio de aīalibus hūc librū
de partibus in quo ordinē hunc p̄dicat esse primū dixit autē uel nobilius. p̄pter aīam q̄ est aīalium nobilior &
honorabilior pars. Dixit autē. uel uilius p̄pter cetera q̄ sunt aīalium partes: generationes: & alia: Cum igitur post
p̄tractata proponat se iam de proximo de aīali natura tractaturum id autem quod de animali natura in hoc li-
bro pertractatur sunt ipse partes quā: sunt animalium natura cum sint eorum materia: sequitur hunc librum
qui de aīaliū p̄tibus agit in reditiōe causā: mox sequi ad metheorologicū negotiū. & primū ēē in negotio. aīaliū.
Huic autē libro de partibus cās partiū ingrenti: primus de historiis liber: secūdus ēt & tertiū posterior pars: simul
cū priori parte q̄ de partibus ad generationē seruientibus agit: correspōdet licet forte prior pars tertiū libri q̄ est
de partibus ad generationē seruientibus rationabiliter ut inq̄t Aristoteles libro de aīaliū generatione correspō-
deat. in quo causās p̄tiū ad generationē ingrit. libri ēt quarti ps̄ illuc usq̄ ubi de partibus colligens proponit de
sensu dicens (p̄tes aīalium oīum interiores exterioresq̄ generatim tū propriā cū cōes ita se habent) eidem libro
de p̄tibus pari mō correspōdet. In hoc. n. de p̄tibus libro & ī illis de historiis p̄dictis uolumibz: eadē res uidelicet
aīaliū p̄tes tractat̄: sed illic cognitiōe q̄ talia sunt narrādo: hic uero earū cās. īgrēdo. Et hāc satis dēā sint d̄ eo q̄
ē de aīaliū p̄tibus libro. Sūt īsup nōnullā p̄tes: q̄rū officiū est motus aīalium. de q̄bus put̄ motui tali deseruiunt
& tales sunt libellum quendam composuit Aristotelis: de cuius ordine mox dicendum est.

Ordo libri de partibus ad motum utilibus qui de progressu animalium inscribitur.

Caput III.

Ræter dicta nōnullā sunt ad motū aīalium utiles p̄tes. s. p̄gressionē natationē uolatum & reptionemq̄
p̄ cum plurimis In sit in cōi qd̄ rraditiōe tractari debent. ne forte cū naturā cuiusq̄ aīalis tractarent : si sin-
gulari eas tractare uelemus: idem sæpe iutiliter repetere cogeremur Huius libelli necessitatē in primo de
partibus libro expressit Ari. dicens (Sunt. n. fortasse quā cū eandē sortiant̄ appellationē di-
scrimine distāt sp̄etiei ut animalium Incessus quippe q̄ sp̄etie unus esse minus uideat̄ discrepant. n. inter se uolatio. natatio. ingressio
reptio. quāmborem quonammodo tractandum sit latere non conuenit utrum īquam primum comunit̄. per
generis cōplexionem: postea uero res p̄p̄rias considerare oporteat. an potius quāq̄ p̄sequi singulari rectius est)
Et q̄ de p̄tibus unū fecerit librū q̄ de īgressu d̄ testis ē ēt ip̄emet Aristoteles quarto de p̄tibus libro dicens. Cā
quāob̄rē id pedibus uacet). s. serpētum genus (redidimus cū de gressu aīaliū ageremus) post hoc eodē libro ab eo
sic scribitur. (De inflexu curuarum partium consideratū iam ē cū de cōi aīalium gressu ageremus: Neq̄ p̄ hoc
uerba sumere debemus librū de progressu p̄cedere ante libros de p̄tibus. non. n. uerba hāc hoc in loco ordinis
causam apposui r. Sæpe enī de aliq̄bus se scripsisse dicit cū tamen liber in quo de talibus egit ordine doctrinā
postponi debeat. similiter de aliq̄bus se tractaturū dicit q̄: tamē ordine doctrinā p̄cedere debēt. nihil. n. talia uer-
ba in principio aut fine libroḡ aut in calce uel principio alicuius materiā cū p̄tractādā uel p̄tractatā. scripta fue-
rint ordinem certum non significabunt ut inferius clarius patefiet. Hāc igitur uerba hic posita huius libri p̄fa-
tum non tollūt ordinem. Incipit autē hic liber ὑπερὶ τῶν χρησιμῶν ὁριζῶν τοῦ αἰσθητοῦ τῆς κινήσεως
qd̄ sic interpretat̄. (De p̄tibus autē utilibus aīalibus ad motū &c. Hunc autē librum & græce & latine interpretatū
& uidimus & hēmus. Ordo autē eius est quoniā ad eū mox seq̄t q̄ de p̄tibus aīalium nūcupat̄. Est. n. priū cogni-

LIBER PRIMVS

tionis fere cōplemētū cū i ipō nōnulla aīaliū ptes ptractēt. Seorsum aut̄ hec ptes ad motū utiles: ab aliis q̄ i li-
bro de ptribus dispratae sunt: i uno quodā cōi traditae. sunt libro: quoniā ea p se i uno sermōe cōi ptractari postū-
lant: quae i uno et cōi cōueniūt genere. Huius ordinis testimomoniū hinc potius accipimus: quoniā i fine huius
libri nō mō ea q̄ de ptribus ad motū utilibus epilogo colligit. ueq; cetera quoq; de ptribus ad librū de ptribus
spectantia ante eas q̄ ad motū utiles sūt resūpsit dicēs (Quae qdē igit̄ de aliis ip̄s ptribus: & eae q̄ circa pgressū
aīaliū & circa oēm scdm locū mutationē hūc habēt modū iis at̄ determinatis cōsequens est speculari de aīa.) Illud
enim (Quaeq; de aliis ip̄s ptribus) epilocus est libri de partibus. residuū at̄ est epilocus huius nunc instāris
libelli ex q̄bus satis patet librū hunc de ptribus ad motū ad eī mox seq̄ librum qui de partibus dicitur. adhuc
autem de partibus ad motū: statim sequi eū qui est de aīa: q̄ est altera assentiae aīalis pars: Quo circa sermo ille
quo in fine de partibus scriptū reperitur (Seq̄ ut de generatiōe aīaliū diseramus) uiciatus agnoscit̄ mutata
dictiōe illa ἀποφασί. i. pgressū in illā γενέσεως. i. generatiōe ut uerus sermo fuerit (Seq̄ ut de pgressu aīaliū di-
seramus) De quoq; errore. & erroris huius seu deceptiōis ac uicii cā: diffuse satis i serius disputabit̄. Huic aut̄ li-
bro de ptribus ad motū nihil determinati rīdet i historiis: sed pluriā de ptribus nūc ad gressū nunc ad uolatū nōnūq;
ad natationē reptationēq; utilibz i historiis priū passim dēterminata sūt. de ordīe igit̄ eis libri q̄ d pgressū seu pce-
su uel icesu aīaliū iscribit̄ hactenus hāc dēca sint i quo māle picipiū aīaliū exceptis ptribus gnatōi d̄ seruētibz cō-
plemētū suscepit. post qd̄ forma ip̄a. i. aīa tāq; altera essētia ps merito succedere debet. Ordo libri de aīa. Ca. V.

Ltera igitur animalium essētia pars ultra materiam seu partes quae ignobiliores sunt est aīa q̄ est pars
nobiliior & aīaliū forma. huius. n. cognitio nobilissima ac utilissima. nō tātū dixerō naturali scientiae. uerū
etiā ad ceteras scientias. est. n. aīalium picipiū. neq; res p solam cognoscitur materiam. physici. n. diffi-
nitio ea est potissima q̄ ex materia ac forma & eo unde picipium motus conficitur. ut dicitur libro primo
de aīa. sic. n. scimus unūquodq; qd̄ est & pp qd̄ est cū materiā & rōnem hēmus: maxime aut̄ cū ambo & unde
picipiū motus & generatiōis & corruptiōis. uti dixit i fine libr̄ meteorog. Quare ad aīalium uerā cognitio-
nē nō solū ptes q̄ sunt materia: sed et̄ aīa q̄ est forma: & magis aīa q̄ ptes cognosci debēt: Vt in arte factis. si. n.
lectulus cognosci debeat: nō satis ē scire lignū qd̄ est eius materia nisi uirtutē illā quoq; qua tale qd̄ est lectulus
agnoscamus. a simili in natura. si hō uel hoīs ps sciri aut cognosci debeat: puta Caro aut sanguis: nō sufficit eius
scire materiā. s. elemēta ueq; uī q̄ tale qd̄ ē cognoscere oportet. hoc at̄ ē ip̄s forma & rō. sic d̄. ceteris fieri opor-
tet. nō igit̄ satis ē ptes psciuisse corpis si aīal cognoscere curamus: nisi et̄ eius forma. s. aīa cognoscatur. hōc fides
ab Aristotele i priō libro de ptribus sic accipit. (Quod hō ceteraq; aīalia mēbraq; eoz natura cōstēt dicēdū pfe-
cto de carne & osse de sanguine deniq; de oībz tā simili q̄ dissimili strue cōpactis. ut de facie d̄ māu de pede: q̄ qd̄q;
eoz tale sit: & q̄ ita cōstēt facultate siue uirtute. Nō. n. satis ē eatēus tātū nosce q̄bz rebz cōpositū sit ut igne ter-
raue: sed pinde agēdū ut si d̄ lecto aut d̄ quolibet alio generis eiusdē agere. formā. n. potiusq; materiā declaraf
reptaremo) q̄busdā deniq; interpositis rediēs cōcludit (Cū hāc inq; statui ita dīr hoīs naturā studiosi sane itereft
de aīa & discere & scire) & paulopost (Nā ob eā ē rē q̄ de natura agit eo āplius docere d̄ aīa q̄ de mā debet. q̄
mā natura potius p aīam q̄ e contra ē) Et hāc satis de necessitate traditiōis de aīa de q̄ i uno agit libro i tria di-
uiso uolumia. q̄ incipit (Bonog; & honorabiliū noticiā opinātes &c.) Ordo at̄ eius ē quoniā ad librū d̄ ptribus ad
motū aīaliū utilibus iscriptum: nullo interposito consequitur. q̄ de pgressu ēt aīaliū dicitur. Nam cum i priō
de ptribus. dicat nō satis esse de lectulo scire materiā. si lectuli cognitio plena haberi debeat: sed fore necessariū
eius quoq; formā cognoscere: p hoc nobis tacito indicat eloquio: q̄ ante formam ip̄am materia p̄cognosci
debet. Hōc testimoniū ut diximus est epilocus in fine libri de ptribus ad motū utilibus positus: quo scriptū est
(Quae igit̄ de ceteris ip̄s ptribus q̄ circa pgressū aīaliū circa oēm scdm locū mutationē hūc hūc modū: iis de-
terminatis cōis ē speculari de aīa.) Cognoscit̄ et̄ huius ordīs ueritas eo quo i fine de cā motus aīaliū in cōi sic scri-
ptum est. ἀπει μὲν οὖν τῶν ἀπορῶν ἐκαστοῦ τῶν κῶν γῶν: καὶ ἀσπί ψυχῆς. εἴ τι δὲ καὶ ἀσπί αἰσθησέων καὶ
ἀνθρώπων. καὶ ὑπὸν καὶ κοῖνον κινήσεως εἰρηκαμέν. τὰς αἰτίας: ἅς τινες ἀπορῶν δὲ ἀπεισέων εἰτείν. Qd̄ sic
iter p̄raf (De ptribus qdē igit̄ uniuscuiusq; aīaliū & de aīa: Adhuc at̄ & de sēu & mēoria & sōno & cū motu dixius
cās. Reliquū at̄ de gītione dicet) In hoc. n. cōi ac gītiali ad eēntiā & opatiōes ppinqs epilogo: post aīaliū ptes: cū pri-
bus eas ēt aphendēdo q̄ ad motū sunt utiles: mox collegit ip̄am aīam. Hunc et̄ ordinē alexāder aphrodiseus i li-
bro meteorog; uti supius dixius approbavit cū dixit post meteorologica seq̄ librū de ptribus aīaliū. Ip̄e et̄ suo
de aīa libro sic scripsit. (Quare si ea q̄ comedere & apte de aīe substātia pferuntur cōtraditiōibus ip̄icare nō uolu-
mus: primo loco ip̄e possidētis aīam corporis apparatus cōreplādus ē: & internarū iuicē externarūq; priū cū ip̄o
so uenustatis & pulcritudinis cōcētū: lex & dispositio congrēda. Simul. n. hāc ip̄a speculati fuerimus: haud q̄q;
ulterius admirabile & nrī opiniōe maius eē uidebit̄ ut i corpe supra q̄ opīari possumus mirabiliter atq; ambi-
tiose disposito aīam tot in se motionū picipia possidēs contineat.) Ac si diceret si suba aīe & eius uires & op-
atiōes at̄ corpus corpisq; ptes ptractēt: i ambiguīs iuoluemur difficultatibus minime credēdo q̄ de aīa ptracta-
bunt̄: credētes quae sunt de aīa supra nrām opinionē existerē sed si corpus corpisq; ptes tā iteriōis q̄ exteriores
eorūq; cōcētū (qd̄ i libris de ptribus sit) p̄suerimus: nihil qd̄ postea tractabit̄ d̄ aīa mirabile uidebit̄: neq; sup uirs
nrās: sed corpis uēustati & priū cōcētū potius cōuenire: Hūc et̄ ordinē pachieris grācus sūmas Aristo. libroq;
scribēs diligēter obseruauit: post ptes. n. aīaliū: de ptribus ad motū utilibz scripsit. Post has uero d̄ aīa ip̄a. Aueroys
etiā in paphrasi uel sūma dicat̄ libri meteorog; dixit. Nā liber in quo loq̄ de mēbris aīaliū & eoz utilitati-
bus p̄cedit librū de aīa) Errauerūt igit̄ q̄ librū de aīa: ceteris q̄ i tota methode de aīalibz tradita sūt: iscie p̄po-
suere: sed d̄ hoc planius isfra. Huic at̄ li. de aīa nihil determinati rīdet i historiis: sed cognitio q̄a ē & pp qd̄ de ip̄a
aīa: i eodē tradit̄ li. aut forte illd̄ pagē qd̄ de sēlibz i historiis docef Cū. n. aīa picipiū eēt nō aīaliū solū sed & uiuē-
tiū oīum: satis fuit artifici igēiofo de aīalibz agēri semel aīaliū limites exir. Cū. n. post aīaliū ptes expeditas q̄ sūt

LIBER PRIMVS

eorū materia: de aīa aīaliū forma mox agere cogere: ſepta autē eēt aīaliū doctrīa ſi de ſola aīaliū aīa ptractaſſet: Iccirco poſt ptes p̄dictas neceſſariū fuit ſimul cū aīa quæ eſt aīaliū forma: uegetabiliū quoq; potētias ſimul per tractare. & ſic aīaliū limites parūp exire, uegetatiua. n. aīaliū & plantarū eandem habent naturam & p̄prietates opōneſq; cōes: ſic ēt ſeſitiua brutorū cū ſeſitiua hoīs ī eiſdē fere cōueniūt naturis ac p̄prietatib; q̄re p utriſq; in eodē loco tractari licuit: aliter earū altera ſupflua fuiſſet tractatio. & inuiliſ repetitio. Rationabiliter itaq; licuit Ariſtoreli de animalibus agentib; & de aīaliū aīa docenti: parūper & ſemel animalium limites pertranſire & uegetabilium terminos attingere: dū de theoria cauſarū ſcrutareſ. Vanū igit ac ſupfluū fuiſſet: ſi dū hīſtorias tractaret pari quoq; mō aīaliū limites de uegetabilium ſimul & aīaliū aīa idē ſupflue tractaſſet. Tanto magis cū ea q̄ de aīa docent: nō plurimo ſed pauco cōmpheſa ſunt numero: & q̄ talia ſint oībus fere notum eſt. Quisq; n. cognoscit uegetabilia & aīalia nutriri: augeri: ac generari: q̄libet agnoſcit q̄ aīal uidet: q̄ audit: q̄ guſtet: q̄ odoret: q̄ tāgat: ſenſatorūq; imaginatiōes habeat. Quare hīſtoria in iis a cōtēplatiōe cauſarū ſepati minie tractari debuit: & ſi ſcā fuiſſet ſupvacanea foret. At ſi de uita uitæq; cognatis q̄ uiuentibus oībus ſicut aīa cōmunia ſunt bis in plantarū & aīaliū doctrina ptractatū ſit. ſ. in hīſtoriis & in cauſarū cōtēplatiōe. nō p hoc ad aliena de iis ſutiliter trāgreſſus eſt. de illis. n. in cauſarū reditiōe: & in hīſtoriis aīaliū prout aīalibus inſunt tractatū eſt. prout autē uegetabiliū paſſiōes ſunt: cū rōnes ab aīalibus & cauſas ī multis alienas habeāt: alioq; erat ratio: alibi tradenda. ut inq̄t Ariſtoteles ī fine de cauſis longitudinis ac breuitatis uitæ. ubi cū de eis put aīalib; ſpectāt tractauerat: de eiſdē ſe denuo put uegetabilibus attinent ptractūq; polliceſ: ſecus at ab iis eſt traditio de aīa quoniā ea q̄ de uegetatiua aīaliū tractantur: eadē & eiſdem rationibus de uegetabiliū aīa diſputari debēt. Et hæc ſatis ſint de neceſſitate ac ordine libri de aīa: in quo totus cōpletur ordo librorū: qui de animalium ſubſtantia ſiue eſſentia agunt: nunc ad ulteriora procedendum eſt.

Quod neceſſe fuerit tractaſſe de quibuſdam operatiōib; & q̄ prius ante generationem. & quæ poſterius poſt animalium generationem tractari debuerant.

Caput. VI.

Xpedita aīaliū eſſentia: nunc ipſarū operationum ordo dicendus eſt. Operationes aīæ ſunt ſingulis animalibus propriæ: de quibus in illis libris diſſiniri debet: ī quibus ſingulorū aīaliū docent naturæ. uel naturæ illæ ptes eorū ſint aīaliū & de iis in libris de partibus: uel generationes & de iis in libris de generatione aīaliū. aīæ ſunt pluribus cōes: & hæc duplices. aīæ. n. ſolis cōueniūt aīalibus. hæc aut ſunt. ſenſus: memoria: ſomnus & uigilia motus. Aīæ uiuentibus oībus: hæc at ſunt. uitæ lōgītudo & breuitas. iuuentus & ſenectus: mors & uita lāgor & ſanitas: de unaquaq; harū cū pluribus cōmunes ſint: ī ſingulis libris agendū ē: ne idē inutiliter repeti cōtingat. Cæterū cū iſtæ operatiōes ſecūdū perypatheticos totius ſint cōiūcti: nō aut ſolius aīæ nec ſolius corporis: ut in libro de aīa demōſtraſ: & in principio libri de ſenſu & ſenſibili. Iccirco doctrinam aīæ & corporis ſeu p̄tiū ſeq̄ debēt. Doceri. n. debet uti diximus unaquaq; ſeorſum ī ſingulis libris: ſiue earū naturæ numero ſolo differant. ſiue ſpecie. ne forte idē cōtingat inutiliter reiterari: uti in primo de p̄tibus oſenſum eſt: ſub iis uerbis (Sunt. n. complura q̄ eadē in multis generibus diuerſis inter ſe ſint Somnus. ſpiratio. auditio. Diminutio mors: ad hæc reliqui id genus affectus & diſpoſitiōes: nihil. n. adhuc certi exploratiq; hētur qd de iis dicere poſſumus uidelicet an generaliter de unaquaq; in ſingulis locis an ſingulatī in unoquoq; tractari debeāt & poſt pauca) Sed cū ſingulatī agimus: eadem ſæpe de multis referre neceſſe eſt) Vt igitur ab hac inutili cauere poſſimus repetitiōe: p̄cepit ariſt. ut de ſingulis iis ſingula cōis tamē fiat cōtēplatio. Hæc at ordo ē quoniā hæc opatiōes aīali p̄pinquæ eū q̄ eſt de aīa librū mox cōſequunt: cōes at oībus uiuētibus tractari debēt interpoſita aīaliū generatione: iis uerba libri de ſenſu & ſenſibili testimoniū ſunt quibus in principio ſic ſcrip̄tū reperitur (Quoniā at de aīa ſcđm ipſam determinatū ē prius: & de uirtute q̄libet ex pte ipſius: cōſequēs ē facere cōſiderationē de aīalibus & uitā habētibus oībus: q̄ ſunt p̄prie & q̄ cōes opationes ipſorū). i. poſt ſpeculationem de aīa ſecūdū ſe: & de unaq; potētia ex pte ipſius aīæ: iam iā cōſiderare oportet: q̄ nā de ipſis aīalibus & cōiter uitā habētibus ſint opationes p̄prie: & q̄ cōes p̄ p̄prias itelligēdo eas q̄ ſolis cōueniūt aīalibus. nō aut uni ſoli ſpetiei ſed pluribus: q̄ ſunt ſenſus memoria Somnus & motus: ab appetitu pueniēs. p̄ cōes uero eas q̄ nō ſolū aīalib; Sed oībus uitā habētibus cōueniunt: ut uita cū morte & ſibi cognata. ſ. iuuentus & ſenectus. lāgor & ſanitas: Reſte poſita ē illa p̄ricula (de aīalibus) p̄ hanc. n. nobis inſinuat id qd de p̄ximo p̄baturus erat. & libro de aīa iam p̄bauerat: uidelicet q̄ p̄fatæ opatiōes: nō ſolius aīæ nō ſolius ſunt corpis. Sed potius totius cōiūcti ſunt paſſiones. Sūt at de hīs aliq̄ ſolis cōueniētes aīalibus. ſ. ſenſus mēoria ſonus motus ſpiratio: p̄p̄ q̄s dixit (de aīalibus) cū ſolis iſtæ aīalibus cōueniant. Sūt & aīæ uiuentibus oībus cōes. ſ. mors. uita. iuuentus ſenectus. lāgor ſanitas: quæq; occasione dixit (& uitā habentibus oībus) De primis at qdā ſunt q̄ paucis uel ſaltim nō oībus cōueniunt. ſicuti eſt inſpiratio. licet ſolis animalibus cōueniant. Corrigit autem uerba ſua nicoleus de thietis q̄ de librorū phyſicæ doctrinæ ſcribens ordīe falſo credidit: uerba illa (de animalibus & uitam habentibus omnibus) Ariſtotelem uoluiffe librū de plātis: & librū ex tribus conſectum: quē comuniter uocant de aīalibus: credens hūc fuiſſe ariſtotelis ſenſum. q̄ poſt librū de aīa interpoſitis operationibus: ſequat̄ liber aīaliū & plātium. nō enim hōz uerbōz neq; ariſtotelis talis fuit ſententia. ſenſit enim ariſtoteles q̄ poſt tractationē de aīa cōſequens eſt facere cōſiderationem q̄ ſint propriæ & quæ cōes opationes eorū aīaliū & uitā habentiū omniū ac ſi diceret ex quo de toto negotio aīaliū & uegetabiliū iam expedita eſt doctrina de aīa ultra ptes ipſas: nūc de ipſis aīalibus & uitam habentibus oībus: decenti ordīe facere debemus cōſiderationē: quæ eorū ſunt p̄prie quæ cōes operationes. ex iis igitur palā factū eſt q̄ propriæ aīaliū opōnes ſingulis aīalibus attributæ in ſuis locis ſingulatim partim tractatæ & partim tractādæ ſunt. ſ. in libris de partibus & libris de aīaliū generatiōe Comunes aut: uel ſolis aīalibus ſint cōueniētes: q̄ aīaliū p̄prie ēt dicunt: uel oībus ēt uiuentibus ſint cōes: cōi quadam cōtēplatione in ſingulis libris tractandæ ſunt & hæc doctrina ad librū de aīa ſequi debet. Ad hæc

LIBER PRIMVS

illud quoque nos latere non debet quod dictae operationum nonnullae animali propinquae & essentiales fere putari debent, scilicet sensus memoria sompnus & uigilia motus sequuntur, n. aial inquantum sensitium est, quod est aial. essenziale Quare cum aialis eentiae sint affines: merito mox post aialiū essentiā atque ceteras exteriores determinari debent. Ceterae, n. s. uita cum morte iisque cognata: cum aialibus cōiores sint: & ab eorum essentiā remotiores: post pfatas essentielles doceri debent. Interposita tamen aialiū generatione. Et merito quoniam naturae pcessu uita & mors: iisque cognata: animalium generationē cōsequuntur prius, n. animal generatur dehinc uiuit: Post hanc moritur tandem. Hunc ordinem inuuit Aristoteles in libro de sensu: & sensibili cum dixit (Quae igitur dicta sunt de anima subiciantur, de reliquis aut dicamus: & primum de primis), non dixit de prima, sic enim omnes esse conuicinas: absque interpositione generationis: demonstrasset, sed dixit (De primis) per hoc duplex operationum genus esse ostendens, seq. tractaturū prius de primo genere scilicet de ppinquis fere essentialibus. De reliquo uero remotio: um genere, s. uita cum morte & iis cognatis: posterius suo loco: generatione animalium interposita in tertia ac ultima parte se pertractaturum. Et merito uti dictum est nam post animalium generationem naturae cursu uita & mors iisque cognata succedunt, prius, n. anima a callido participatur, post hoc fouetur, & manet quippe cum generatio sit participatio nutritiuae animae i callido naturali, uita uero eius mansio. In testimonio horum sumito id quod in superioribus de triplici animalium scibili & ordine, s. substantia cum operationibus propinquis: generatione: & uita: de sententia Aristotelis: Theophrasti: in platis sui preceptoris uestigia prosequentis: elucidatum est. Ad hoc in historiarum libris quorum ordinis uestigia libri qui causas inquirunt: in quibus pluribus imitati sunt: post animalium partes, de sensu agitur & somno: memoria praetermissa. Dehinc generatio animalium, ultimo loco uita uitaque cognata docentur, s. longitudo ac breuitas uitae reiuuenescētia langor & sanitas. Non lateat nos insuper quod de prefatis operationibus: quatuor Aristoteles in principio de sensu & sensibili nuncupauit coniuga, unum uidelicet de propinquis animali operationibus sumens, s. somnum & uigiliam De secundo uero genere uidelicet remotiori tria sumpsit cōiuga, quae sunt mors & uita, iuuentus & senectus, inspiratio & expiratio. Duo enim priora de his tribus non sunt propinqua cum pluribus aliis ab animali cōueniant. Tertia aut coniugatio scilicet inspiratio & expiratio: licet solis insit animalibus non tamen in propinquo genere locanda est, cum paucis admodum insit animalibus, potissime cum natura magisque sensu fiat aliquo aut electione At langor & sanitas a predictis quodammodo alienae sunt, cum artificio quodque non sola natura ut ceterae: fiat, quare seiunctim ab eis tractandae sunt. Sunt igitur uti diximus coniuga quatuor ait, n. (Existunt autem horum mox quatuor coniuga numero: uelut uigilia sompnus: & iuuentus & senectus: & inspiratio & expiratio, & uita & mors). Quare aut hoc de iis coniugis in hoc loco introduxerim inferius suo notificabitur loco. Quod igitur necessarium fuerit singulos cōdere libros de operationibus singulis: pluribus animalibus & solis attinentibus: sicut est sensus memoria sompnus & motus: & de iis quae non solum animalibus sed etiam omnibus uitam habentibus conueniunt: ex iis palam factum est. Demonstratum est etiam quod illud genus operationum quae solis animalibus & pluribus aut omnibus cōueniunt: quae essentiales dici possunt: mox sequi debeat ad eam doctrinam quae tradita est de anima: Alterū uero genus quod est de operationibus remotioribus: omnibus et aialibus attinentibus: interiecta generatione, posteriori in parte expediendum sit: ostensum est operationes autem quae particulariter unicuique appropriatur aiali: iis in locis tractandae sunt ubi illoque aialium natura: siue sint partes: siue generatio sit illa natura: demonstrata est. Iis igitur necessario pscitis: ad ordinem illoque librorum particularem in quibus dictae operationes tractandae sunt: descendendum est, inter quos primo ad eum qui de sensitio & sensibili inscribitur: Incipiendum est.

Ordo particularis libri de sensu & sensibili.

Caput

VII.

Vid sit sensus & quid sentire prout ab aia principium habent: determinatum est in libro de anima, dicente eo i libro de sensu & sensibili (Sed de sensu & sentire quid sit & quare accidit aialibus haec passio dictum est prius i iis quae de aia) Ceterae consideratio de sensibili secundum se cōsiderato quodnam est: similiter de sensitio organo quale quod unūquodque est: puta utrum uisuum sit ex aqua uel igne: odoratiuum ex igne uel alio: & de similibus nudū ostensum est. Sed de iis sensibilibus & sensitiuis sub hoc modo acceptis i hoc libro de sensu & sensibili consideratio fit. Et hoc est quod Aristoteles in libro de sensu & sensibili uelut cum dixit, (De sensibilibus aut iis secundum unumquodque sensitium: puta dico colore & sono & odore & gustu & tactu: uniuersaliter dictum est quae actio ipsorum i hiis quae de aia, & quid operari secundum unumquodque sensitioque, quid aut oporteat dicere quodlibet eorum, s. quod color quod sonus quod odor quod sapor similiter & de tactu: considerandum est: & primum de colore, est quidem igitur unūquodque dupliciter dicendum hoc quidem actu. Hoc aut potētia: quod quidem igitur actu color & sonus quod est idem uel altere iis quae secundum actum sensibus puta uisioni & auditui: dictum est i eis quae de aia, quid aut unūquodque eorum existens faciat sensum & actum: sic dicamus). Per haec superius oraret de sensu & sentire: similiter de sensitiuis & sensibilibus: traditā esse doctrinam: & in libro de aia & in hoc libro, sed in utroque differenter, nam in libro de aia quānam sit sensibiliū insensitiua actio, similiter quid sit sentire absolute factum a sensibilibus insensitiua. Sed in hoc libro non hoc modo de sensibilibus ut absolute agunt insensitiua, sed de eis quidnam in se sint, puta quid sit color & sapor, & similiter de sensitiuis non simpliciter prout ab ipsis sensibilibus patiuntur, sed quidnam unūquodque eorum secundum suam sint substantiā ad recipiendā sensationem aptam, puta quid sit uisus instrumentum & auditus: qualēque naturam habeant ut aptam possint pati sensationem scilicet ex igne uel aqua uel similibus cōfecta: Amplius de ipso operari quod est sentire in hoc libro non absolute prout a sensibilibus insensitiua fiat, Sed de ipso agit sentire puta uidere prout a colore non absolute, Sed inquantum talis est naturae, s. extremum prospicui in corpore terminato: insensitiuum tale ex tali elemento cōfectum ad talem operationem aptum: pducitur. Hoc igitur modo sensus ipse: & ipsum sentire: & ipsa

sensibilia ac sensitiua sub instantis libri cadunt speculatione. Ordo autem huius est quoniam primus est inter eos qui de operationibus agunt propinquis: & animali essentialibus magis & mox sequitur eum qui est de anima: eo sic dicente in huius libri principio (Quoniam autem de anima secundum se ipsam determinatum est prius: & de virtutum qualibet ex parte ipsius: consequens est facere considerationem de animalibus & uitā habentibus omnibus, quæ sunt propriæ & quæ communes operationes). In fine quoque libri huius expedita prius claudēs ait (De sensitiuis quidem igitur & sensibilibus quomodo se habent & communiter & unūquodque sensitiuū dictū est: reliquum autem primum fit facile considerare de memoria & reminiscētia & somno). Ex quo itaque ceteri hunc sequuntur librum hic merito primum post librum de anima tenebit locum: In fine etiam eius qui de motu animalium post animalium essentiam quæ in libro de anima completur: ea mox colligit quæ de sensu egit, dicens (De partibus quidē igitur uniuscuiusque animalium & de anima adhuc autem & de sensu & memoria & somno & comuni motu diximus causas) posuit hoc aduerbium (adhuc) ut per hoc operationes secundo loco pertractatas ab animalium essentia prius discussa separaret. Huic libello ea admodū in historiis pauca correspondēt: quibus circa finem quarti libri post eorum quæ de partibus scribuntur collectionem: sic scriptū est (Nunc de sensibus discedendum est) licet hæc aliquo etiam modo libro de anima cōuenire possint. Quæ locorum in historiis ac theoriæ causarum debita congruentia: prefatum ordinem plenissime nobis ostendit. Et hæc sufficiant de ordine libri qui de sensu & sensibili communiter nuncupatur.

Ordo libri de memoria & reminiscētia

Caput. VIII.

Memoria & reminiscētia fiunt cum iam sensatæ species in animæ thesauro reconduntur, ac demum cognitione in animalibus uel discursu concurrente in hominibus solis: reuocantur. Ordo autem huius libri est quoniam mox post librum de sensibilibus & sensitiuis collocat. palam fit hoc ex iis quæ superius diximus, nam post collectionem exactorum in libro præcedēti de sensibilibus & sensitiuis: subiūgit Reliquorum autem fit facile primum considerare de memoria & reminiscētia & somno. Huic libro nihil determinate respondet in historiis, licet hincinde passim plura de his scripta sint, cum nonnulla animalia aliis prudentiora saepe dixerit: Et hæc satis sint de eo libello qui de memoria & reminiscētia inscribitur, qui sic incipit (De memoria quidem igitur & reminiscētia discedendum quid est).

Ordo libri de somno & uigilia.

Caput. VIII.

Expedito ordine libri de memoria & reminiscētia de ordine libri de somno & uigilia agendum est. In hoc enim libro primo de somno secundo de somno agit. Ultimo de somno & uigilia diuinatione. Incipit autē (De somno autem & uigilia considerandum quid sint) Est autem somnus & uigilia unum de quatuor coniugatis: in libro de sensu & sensibili ab Aristotele sic nuncupatis, est enim genus, unum operationum animali propinquarum: quare tametsi una sit de quatuor cōiugationibus: seorsum tamen a reliquis tribus quæ sunt ab animali remotiores: simul cū operationibus propinquantibus: quæ non sūt cōiugationes: tractari debuit. Vigilia enim est sensuum operatio, somnus autem illorum priuatio aut remotio: proprias uterque habens causas. Ordo autem libri huius nec in principio libri nec in fine ab Aristotele positus est, iis enim duobus in locis ordinare non licuit cum eius ordinis certum locum in fine libri de sensu & sensato simul cum memoria proposuerit dicens (Reliquorum autem primum fit facile cōsiderare de memoria & reminiscētia & somno). Quare post eū qui de memoria & reminiscētia: mox sequi debet ille liber qui est de somno & uigilia, huic libello in historiis ea respondet pars in qua: post sensus: post uocem de somno licet breuibus sermoneque succincto sic agitur, (De somno & uigilia animalium nulla quæstionis obscuritas est &c. Satis itaque hæc sint dicta de ordine eius libri qui de somno dicitur, & uniuersaliter de ordine librorum eorum qui de operationibus sensui principaliter attinentibus: agunt. Nunc ad eum qui est de causa motus animalium in comuni descendamus.

Ordo libri qui de causa motus animalium in communi agit.

Caput. X.

Motus animalium tametsi non ita sit animal propinquus cum non omne animal de loco ad locum: licet in loco moueatur: sicut sensus: est tamen eidem propinquus ualde. Hanc propinquitatem ostendere uolēs Aristoteles in eo qui de sensu & sensibili: cum duas animalis operationes propinquas, scilicet sensum & memoriā tractaturus, proposuerat: & motum ipsum tangere uellet: eum sub hoc nomine non expressit, sed ea quæ ad motum de sensu concurrunt, ex primere maluit, ut affinitatem ipsius motus cum sensu & cum animali nobis indicaret: dicens (puta sensus & memoria) & loco, ipsius motus subiulit (& ira & desiderium & omnino appetitus: & cū iis gaudium & tristitia): per hæc enim motum animalium indicauit cū animalis motus ut patet in libro de anima ab iis fiat, sensu, n. interiori triste aliquid uel delectabile percipiēs: imperate appetitu: illud triste animal fugit, uel delectamentum prosequitur, ira enim desiderium & omnino appetitus: hic posita sunt: non tamen tales affectiōes hic pertractandæ essent: cum de eis quātum licuit in libro de anima contēplatu sit: sed eas hic cū sensu & memoria & aliis deduxit, ut per hæc motus ipse animalium qui per hæc produci sub intelligat, & quātū animal ac sensui propinquus sit clare cognoscatur, potissime cū ista prædicta sensu ipso producantur, & ob id et motum ipsum simul cum operationibus animalis propinquis, scilicet sensu memoria & somno tractandum esse cōciperemus. Ceterum somnum & uigiliā seorsum ab operationibus animalis propinquis ibidem enumerauit: & inter eas quæ minus propinquæ sunt: qualis est mors & uita luuētus: & senectus, inspiratio & expiratio apposuit, non ut per hoc eas ab animali remotas esse putaret: cū omni ac soli animali cōueniāt nec eo quod cū aliis cōiugis essent pertractandæ. Sed cum una esset de cōiugationibus quatuor eas cōiuga narrando cōnumerare placuit: sicut legētibz locum illū palam sit. Ex iis igitur satis declaratum est quatenus operatio quæ est animalium motus, simul cum operationibus animalis propinquis tractanda sit. Neque putes hunc librum qui est de causa motus animalium in communi, incipientem, (De motu autē eo qui animalium) aut illum qui est de progressu uel incessu animalium: fore superuacaneum, ambo enim ad disciplinæ huius naturalis complementū fuere necessarii, & loca eorum diuersa, nam ille qui est de progressu:

LIBER PRIMVS

mox post partes aialium locari debet, quoniam rōnes quarundam partium .s. earum quæ ad motum sunt ne-
 cessariæ ad uolatum scilicet ad progressum natationem & reptationem; seu utilitates & causæ in eo inquiruntur
 quæ doctrina eius est pars q̄ partibus aialium attinet. i. hoc autem qui de motu i. comuni: scribitur: causæ & ra-
 tiones in comuni motus aialium instruitur. quare inter eas quæ aiali sunt propinquæ operationes: poni debet
 sicut ille in doctrina partium. hic. n. liber causas motus in comuni ille autem causas docet & rationes partiū ad
 motum deseruiētū. Hūc ordinem Themistii uerba i. fine eius qui de somno manifeste approbat. (Quid sit som-
 nus quid i. somniū & quāobrem utrūq; animāribus iūctum item qualis nam diuination ea sit quæ proficiscit ex
 somniis dictum iam est: nūc de cōi animalium motu agendum uidetur) ipse etiam Aristoteles in fine huius li-
 bri: quæcūq; de aialium substantia operationibusq; animali propinquis tractata fuerant: in uno epilogo per or-
 dinem quo ea tractauerat collegit illum profecto qui est de motu statim post eum qui de somno subiūgēs (De
 partibus quidem igitur uniuscuiusq; animalium & de aia adhuc autem & de sensu & memoria & somno & co-
 muni motu diximus causas. Reliquum autē de generatione dicere) per partes eas etiam subintelligendo quæ ad
 animalium motū utiles sunt de quibus i. eo qui est de aialium progressu disputatum est. quare per illam pricu-
 lam (De partibus quidē igitur uniuscuiusq; aialium & de anima) totam aialiū essentiam quæ i. materia ac for-
 ma cōstitit: ante cetera i. ordie colligēdo collocauit. per illud at (Adhuc at & de sensu & memoria & somno & co-
 muni motu) operatōnes aiali propriōres & propinquas: post aialim essentiam ordinauit. motū iter eas cōstitu-
 ens ultimum. Quibus iam expeditis & nūc collectis de secunda proposuit se tractaturę parte. .s. generatione di-
 cēs (Reliquum autē de generatione dicere) per illud. n. aduerbium (Adhuc) libros de operationibus: q̄q; propinquæ
 sint: ostendit alienam ab essentia cōtinere tractationem & materiam. per illud uero (&) copulam primo loco po-
 sitam: nobis indicauit: q̄ i. de operationibus libri tametsi ab essentia alieni sint: & aliam tractent materiam ab
 essentia naturali: in eadem tamen prima methodi de aialibus parte comuni poni debent: nō seorsum aliis inter-
 positis: sed unus mox post alterum. iuxta prætaxatum ordinem. quod ex hac copula (&) hic plures iterata nobis
 indicare uoluit. Totus ēt præfatus ordo p̄ epilogu in p̄cipio quinti libri de historiis huic similis: approbatur. ibi
 enim oīa eatenus dicta: essentia & opationibus propinquis attinētia: in cōfinio primæ quæ est de animalū natū-
 rali essentia cum operationibus aiali p̄pinquis: Collegit & de generatiōe quæ secūdā attinet parti: agēdum esse
 p̄ponit. cum dicitur (Exposui partes aialū omniū tum interiores tum exteriores: atq; etiā de sensibus: de uoce: de
 somno & quæ foeminae maresue sint: satis iā probasse existimo. Restat Ut eorūde generationes p̄sequamur (Ec-
 ce quoniam modo hic epilocus in substantia idē est cum præfato epilogo: nam hic & ibi eadē se tractaturę pro-
 ponit: & eadem utrobique tractata: & eodem colligit modo. .s. essentia & opationes aiali propinquas sicut. n. illic di-
 citur (omniū animalium) ita hic dicitur (uniuscuiusq; animalis) sicut hic dicit (Adhuc autē & de sensu) pro-
 pter eā prædictā: simili modo illic dicitur (Adhuc autē) eodem. n. hic & ibi græco usus est uocabulo (ἔτι) quod
 latine sonat (adhuc) uel (item). licet Theodorus i. p̄fata littera i. sua trāslatione scripserit (atq;). & sicut hic ista cōiū-
 ctio (&) plures iteratur: ita ēt i. libro de historiis. licet Theodorus gaza illā copulā ornatus gratia p̄termiserit: cur
 aut ista iis i. locis artificiose posita sint: superius patefactum ē: i. historiis tamē posuit illā priculā (& q̄ foemi-
 nae maresue sint). & hoc ideo. quoniam i. causā cōtemplatiōe de mare & foemina rationabili de cā i. libro de ani-
 maliū generatiōe agit. ut ibidē Aristoteles sic esse siēdū ostēdit: in historiis autē ante generatiōē de illis docet.
 Rationabile. n. fuit: cū hic & ibi: eadē: & eodē fere tractasset ordie: eadēq; mox utrobique tractaturus esset: ut hic
 etiā & ibi similis fieret epilocus. eadē fere colligēs: & eadē tractāda p̄ponēs. q̄ ēt in eodē utrūq; partiū loco di-
 sponeret. .s. i. cōtermino primæ ac secūdæ ptis. dixi at (fere) quoniam nōnulla sunt q̄ i. cōtemplatiōe causāq; tractā-
 tur quæ tamen in historiis non narrantur. sicut est anima. sicuti est memoria: & si quid aliud tale fuerit. præter
 pauca enim eadem hic & ibi: & eodem fere ordine tractantur. Hunc etiā ordinem posteriōr ordo demonstrat.
 Completa. n. prima parte quæ est de naturali aialis essentia: & eēntia opationibus: & cōpleta secūda quæ est de
 generatiōe ad terciā i. historiis iā accedēs utraq; p̄rio colligit priores: & quæ tractāda fuerāt de aialibus metho-
 do i. tercia parte p̄posuit. dicēs i. octauo principio. (Generatio & reliqua aialiū natura ita se habet) hoc de secū-
 da & prima parte. (Actiōes autē & uitæ pro moribus uictuq; differunt) hoc de tercia parte. Quēadmodū itaq; i.
 fine primæ ac secūdæ partis: eas duas iā expeditas collegit in p̄cipio octauo de historiis: & de tercia p̄ se tra-
 ctaturę p̄posuit. Sic rōnabile fuit i. fine prioris ptis collegisse primā: & secūdā p̄posuisse. quod utrobique factū
 fuit. & i. historiis: & i. cāq; cōtemplatione. Aduerte tamē q̄ uerborū ordo i. matre græca positus p̄fatu trium ptū
 magis demonstrat ordinē q̄ theodori itēptatio. sic. n. græce scribit ΤΟΥΤΟΝ ΟΥΝ ΨΕΙΡΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝ: ΚΑΙ
 ΤΗΝ ΨΕΥΕΣΙΝ ΤΟΥΤΟΝ ΕΙ ΤΟΝ ΤΡΙ ΤΩΝ. Quod ad litter sic itēptat. (Quæ igit circa naturā aialiū: & genera-
 tiōē hūc habēt modū). In qbus uerbis natura p̄rio aialiū secūdo generatiōē se p̄tractasse demonstrat. Hoc di-
 xisse uolui de ueritate illius generalis epilogi. eo q̄ ex illius certa ac māifestissima ueritate plurima quorūdam
 philosophorū circa physicā doctrinā ordinē: male scripta fuisse manifestabunt. Et hæc de ordine libri q̄ de cā
 motus aialium dicit: & generaliter oīum librorū primæ ptis q̄ tā de aialiū eēntia naturali: q̄ de eorū opatōibus
 p̄pinquis agunt: tam historiis q̄ cāq; cōtemplationi attinentibus: satis dicta sint. Vege id quo potissime oīum
 dictorū ordo approbat: & p̄fatus epilocus uerificat: est maxia tractatorū oīum i. theoria cāq; cū iis quæ de aia
 lium historiis tradūt: conformis respōdentia. qd̄ ut clarius fiat: tota utriusq; sumatim colligat disciplina Nam
 libro primo huius primæ ptis. .s. libro de pubus: in historiis ea prima pars cōgruit q̄ ē liber primus liber secun-
 dus & pro maiori p̄te tertius & quartus. quæ pari rōne de p̄tibus aialiū historia nuncupari pōt. est enim de so-
 lis p̄tibus sola narratio & historia. Ei uero q̄ ē de p̄tibus ad motū uilibus i. theoria causāq; cōtēto: nihil i. histo-
 riis determinati correspōdet. Sed plurima hincinde de iis sparsim tradita sunt. ei uero libro q̄ est de aia de aqua
 in cāq; theoria sit contemplatō: ob causā superius memoratam nihil i. historiis determinati correspōdet. Ei

LIBER PRIMVS

aut qui in causarū theoria de sensu & sensibili dicitur: suo loco i historiis post aīaliū essentia: Pars ea correspondet qua in posteriori parte quarti libri sic scribitur (Partes animalium interiores exterioresque generatim tū propriae tū communes ita se habent. nūc de sensibus disendum est). ei uero libro qui de somno & uigilia iu causae contemplatione ponitur: ea quoque sibi congruit pars in qua circa finem quarti libri de historiis post sensum sic scribitur (De sono & uigilia aīantiū nulla q̄stiois obscuritas ē) Ceterū ei qui ē de motu in cōi in causae theoria posito: nihil in historiis determinate correspondet. Huic autē epologo totius primae partis quae est de aīalium essentia ac operationibus animalium p̄pinquis generali in fine ultimi libri illius primae partis quae est de cā motus in cōi debito loco posito. illa aduersatur littera q̄ in fine libri de partibus aīaliū sic inuenitur (Sed de partibus aīalium quā ob cām quaeq̄ sint dictū iam est per oīa animalium genera. quae cū explicata sint sequitur ut de generationibus ipsorum diseramus). Cuius contradictionis ueritas in posterioribus declarabitur. iis expeditis ad secundam partem quae est de animalium generatione accedamus.

Ordo particularis secundae partis methodi de animalibus & est liber de generatione aīalium. Caput. XI.

Secunda pars methodi de aīalibus est eorū generatio. nā eēntia materiā q̄ sunt partes & formā q̄ est aīa: continet: generatio autē est tanq̄ efficiēs cā quare necesse fuit de ipsa tractare generatione: tanq̄ de cā quomodo mouēte: de qua primo de generatione: postq̄ de materiali formali ac finali cā se prius tractasse dixerit: tractada ipostē exponens subdit. Restat ut de partibus q̄ ad generationē p̄tinent diseramus. de quibus nihil adhuc definitū ē. atq̄ etiā de cā mouēte q̄nam sit sed de ea ipsa causa considerate: idē quodāmodo ē atq̄ de generatione cuiusq̄ agere). Hāc pars secūda unū habet librū: q̄ de animalium generatione dicitur. qui incipit (Cū de ceteris aīaliū p̄tibus tū sumatim tū singulatim &c.) in quinque diuisum uolumina. in quibus quicquid tractat ad aīalium generationē & alimētū quoquomodo referri debet. Ordo autē eius est. quoniam ad eū mox seq̄ qui de causa motus animalium in comuni nuncupat. Post essentiam enim & essentiae propinquas operationes in genere pertractatas: quarum ultima est motus: generatio ipsa uti superius probatū est sequi debet. Hoc quoque eo approbatur testimonio quo in principio quinti de generatione sic scribitur) Etenim ut in initio disputatio nis nostrae dictum est: non quia tale quid gignitur quodq̄ ideo tale quid est scilicet in iis quae statuta definita & certa naturae sunt opera: Sed potius quia tale est. Idcirco tale & gignitur. Substantiam enim generatio sequitur: & substantiae gratia est non ipsa: generationē) Huic ordini testimonium quoque dat epilogus in fine de motu aīalium superscriptus: quo scribitur. (De partibus igitur cuiusq̄ aīalium: & de aīa adhuc autē & de sensu: & memoria & somno: & cōi motu: diximus causas reliquum autē de generatione dicere). Iis etiam congruit ordo eorū q̄ i historiis disposita sunt. nam post partes ipsas: post sensum & somnum: p̄termisā aīa memoria & cōi motu de quibus nihil in historiis determinati agitur. de generatione aīalium in principio quinti agere incepit. Illis. n. quae in quarta continent p̄te in quatuor de historiis iā expeditis: in quinto iam ad aīalium generationē quae est secundā pars debite transiuit: Sic ē Theophrastus de plantis scribens. Aristotelis p̄ceptoris sui obseruatissime doctrinae aīalium uestigia sequens: post plantarū substantiam: substantiae quae affectiones: in iis quae de historiis plantarū ad generationem secundo loco p̄cessum fecit. Et hāc sufficienter de ordine secundae partis methodi de aīalibus q̄ unicū hēt librū i quinque diuisum uolumina. s. de generatiōe aīaliū: dicta sint quibus i superioribus ac inferioribus plura & dicta & dicenda sunt quae p̄fatio huius secundae partis ordini phibet testimonia. Nūc uero de tertia p̄te methodi de aīalibus q̄ ē uita & mors cum sibi cognatis disputandum. est. Si prius tamē admonuero q̄ littera in fine de p̄tibus superioribus dictis cōtraria: nullā i se habeat ueritatē: imo falsa uel uiciata fuit: ueluti pagē in superioribus: in posterioribus uero cōpletius demōstraturi sumus.

Quod cognitio quae ē de uita & morte & iis cognatis ē tertia p̄s totius methodi de aīalibus. Caput. XII.

Tertia pars methodi de aīalibus est uita cum morte iisdemq̄ cognata. prior est enim aīalium essentia post hoc per generationem quae est animae p̄cipatio nutritiue in callido aīali: esse habent aīalia. cum quo uita quae est eius māsis comes fit. quam uitam p̄ diuersos trahunus status. nunc longam nūc breuem: nūc iuuenes nūc senes: refrigerium a continente in uitae cōseruatione capientes: nunc sani nūc aegri. Tādem post uitae huius naufragia plurima: morimur omnes. Hāc tertia pars in eo operationū cōsistit genere: quae non animali p̄pria aut propinqua: sed remotae magis sunt. Remotae. n. ab aīali eas dicimus quoniam pluribus q̄ sint animalia. s. uiuentibus omnibus cōueniūt. q̄ sunt uita & mors. iuuetus & senectus. langor & sanitas inspiratio autē & expiratio licet solis: non tamē oībus cōueniūt aīalibus. Et cū in superioribus dixerimus duo esse operationū genera: unū essentiae propinquū: alterq̄ ab ea remotū: ex quibus quatuor Aristoteles in libro de sensu & sensibili traxerat cōiuga nūc dicimus q̄ par unū illoq̄ de propinquo trahitur genere. s. somnus & uigilia. tria uero reliqua paria de secundo operationū dicimus fore genere. s. de remotioribus. Dicimus igit q̄ hāc tertia pars quae est totius methodi de animalibus ultima: de solis est aīalium operationibus non p̄pinquis q̄ sunt tria cōiuga: a sola natura proficiētia. s. uita & mors. iuuetus & senectus. inspiratio & expiratio. q̄q̄ uuum aliud quoque cōtrarioq̄ par in natura sit animalium: quod non inter ista sed potius post ista cōputari debet. q̄ sunt langor & sanitas. quae quidē & si uitae sint status & ante mortē in natura eueniant: nō p̄pter hoc ante necis tractatum de uis pertractari debet. cū iam uti diximus naturae limites claudat. & saltu quodā post eas res q̄ a sola fiunt naturae: inter naturā & artē inter physicū & medicū: artificē: cum utriusq̄ sint opera: tanq̄ cōterminae se accomodēt. de quorū ordine plura in inferioribus dicēda sunt. Ordo huius tertiae partis ad p̄cedētes iis ē approbat testimoniis. In octauo. n. de historiis animalium in principio sic scriptū reperit (Generatio & reliqua aīaliū natura ita se habet actiones autē & uitae pro moribus uictuq̄ differūt). Nam expeditis partibus & operationibus p̄pinquis i quatuor primis libris: expedita ē aīalium generatiōe i quinto sexto & septio: quae est secundū methodi de aīalibus p̄s: mox i octauo uitam uitaeq̄ cognata aggeditur: quae sub tertia constituit p̄te talis ergo historiāe cū

LIBER PRIMVS

causae cōtēplatiōe cōgruētia: rectū nobis ostēdit p̄fatū illius tertiæ ptis esse locū. Hūc ēt ordinē sequutus est Theophrastus in plātis dicēs: ac dicēda proponens. (Plantagē differentias reliquāq; naturā ex partibus affectionibus: generationibus: uitāq; petere oportet). In primo. n. historiæ libro historias partiū ac passionū in scūdo & tertio generationē. in quarto uero de uita arborū uitāq; cognatis Ar. st. de aīalibus imitans ordinē determinauit & rōnabiliter. quoniā animalū peritia doctrinæ plantarum ē exemplar: Hoc etiam a posteriori ordine p̄bari potest. Nam liber de uita & morte ī tota methodo eorū q̄ de aīalibus a sola natura fiūt: postremus est. post hūc uero ille cōsequit̄ qui est de lāgore & sanitate ut inferius p̄babit̄ sed ante eū mox p̄cedit ille q̄ de īspiratiōe dicit̄. ante quē ille qui de iuuetute & senectute antequē ille q̄ de cā lōgitudinis ac breuitatis uitā: uti p̄batū ē. ergo totū hoc. s. libri quinq; in qbus uita cū morte & iis cognata tractant̄ generationē sequi debēt. Quod aut̄ ille q̄ est de uita & morte inter ea q̄ a nā sola cōdunt̄ ultimus sit quod assumptū fuerat: ex iis quā ī fine eius libri q̄ de lōgitudine uitā scribunt̄: demonstratū est: ubi scriptū sic reperit̄. (Nūc aut̄ de aliis aīalibus dicta est cā de magnitudine uitā & de uitā breuitate. Reliquū at̄ nobis cōsiderate de iuuetute & senectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē utiq; habebit̄ q̄ de animalibus methodus). Respōdentia etiā hōz ad ea quā in historiis uti diximus: hūc approbat ordinē. Nā libro de partibus tres fere primi historiarū libri & quarti maior pars: suo loco correspōdent. residua quarti pars libris de operationibus. s. de sensu & somno cōgruit. uti superius dictū est. libro uero de generatione: quintus sextus ac septimus historiarum correspōdent libri. libri uero quinq; tertiam occupātes partē: Dico aut̄ illos qui sunt de uita ac uitā cognatis cum morte quā a sola fiunt natura: simul post hos appposito langore & sanitate: inter physicū & medicū medio cōtermino: octauo libro historiarum pro maiori parte correspondēt. Præterea ordo præfatus: ī libro de morte & uita nobis demonstrat̄ nam cū plurimum cās inquisiuit̄. i. causas generationis aīalū in libro de generatione: cās etiā uitā ac mortis & sibi cognatorum in aliis nundum tamen ea diffiniuit̄: ea iam diffinire curans tandem in libro de morte ait. (Generatio quidē igitur est prima participatio in calido nutritiua animæ). Ecce generationē primo (Vita uero māsio huius: iuuetus autem est primæ particulæ refrigeratiuæ augmentatio. Senectus autem huius detrimētum). Quāuis enim in libro de generatione & libro de lōgitudine uitā & de iuuentute & senectute plurima de ipsa generatione & aliis digessit̄ principia: plurimasque causas ac generationis species diuersitateque pertractasset: non tamen in eorūdem propriis ac singulis libris substantiam prædictorum scilicet generationis: uitā: iuuentutis & senectutis nūdū definiuit. Sed hoc ad calcē oīum. s. usq; ad librū de uita & morte distulit. ipōq; ordie quo ea seriatim ī suis præstauit libris: eo ēt ipsamet̄ rōnabiliter definiuit. Primo. s. generationem. Secundo uitam. Tercio iuuentutē & senectutē: ut mox patuit. Rōnabiliter aut̄ illuc usq; dictorū diffinitiones distulit. quoniā cū ab eisdem fierēt principiis aliquo modo diuerso sumptis: necessum fuit in eodē loco definire. Fiūt enim a duobus potissime scilicet ab anima nutritiua. & a naturali calore. Cæterq; generatio fit cum anima dicta ī calido participatur: uita: dū ea in eodē conseruat̄ & manet. iuuetus dū calor ille augeat̄ senectus dū diminiuit̄. Cū igit̄ eisdē fiāt p̄cipiis: ultimū locū suæ diffinitionis: ut oīa simul diffinirēt̄: expectare debueret. Ad hæc quoq; approbāda accedit p̄dictorū epilogus ī libro de uita & morte positus uidelicet. (Quidq; igit̄ ē generatio & uita & mors. & p̄pter quas cās erūt aīalibus: dictū ē). nō enim ī hoc libello ea collegisset q̄ de generatiōe aīalium tradūt̄: nisi post generationē uita ac mors & eorū cognata ī ordie sequerēt̄. Necesse. n. fuerat ī hoc cōi epologo: in quo ea quā de uita & morte ac sibi cognatis: de quibus erat præsens intentio colligebantur: cum iis etiam de generatione colligere potissime: quoniā de ea ḡiatiōe nec ī fine libri q̄nti de ḡiatiōe nec alibi ḡialis ulla scā fuerat collectō: sed p̄cularis potius de dēribus & materiæ passiōib; generalē de ḡiatiōe epilogū post diffinitionē suā tractandā cū uita & morte: reseruās. Quare expedita generatiōe & uitā cognatis: expedita penitus uita & morte: tam p̄ eorū causas q̄ p̄ eorū diffinitiones: tandē ī fine oīum oīa epilogans & colligens dixit. (Quicq; igit̄ ē generatio & uita & mors. & p̄pter quas causas erūt aīalibus: dictū est). Quod. n. epilogus iste librū de aīalium generatione app̄hēdat: p̄ illam cognoscat̄ p̄culam qua scriptū est. (Et p̄pter quas cās erūt aīalibus). Nō enim ī hoc libello qui est de uita & morte: neq; in aliis ab eo q̄ de generatiōe: cās ipius generatiōis: licet forte causas mortis & uitā: pertractatas inuenimus. Sed eas cās generatiōis ī libro de generatiōe aīalium q̄sq; inueniet̄. Si igit̄ ī hoc epilogo ī libello de morte & uita facto: colligit̄ ea quā ī libro de aīalium generatiōe tractata sunt: euident̄ nobis ostendit̄ q̄ generatio ipsa tractata prius fuerat: q̄ uita & mors sibiq; cognata. Quomodo enim illa uerificaret̄ ps qua dicit̄. (Quidq; igit̄ ē generatio & uita & mors & p̄pter q̄s cās erūt aīalibus dictū ē). nisi generatiōis causā ī libro de aīalium generatiōe prius expedita fuissent. nō tamē alibi q̄ ī illo lib̄ro generatiōis causā disputata sunt. Ex iis igitur & aliis superioribus clare monstratū est: illā negocii de aīalibus p̄tem: quā est de uita & morte & earum cognatis: tertiam fore in ordine: & mox sequi debere ad eā quā de generatione animalium pertractauit in ordine secundam quo cōmuniter ostensō: nunc ad quinq; particulas illius tertiæ partis: qui sunt quinq; libelli singulatim accedamus.

Ordo libri q̄ est de causa lōgitudinis ac breuitatis uitā: & cuiusdā ābiguitatis solutio.

Caput XIII

Ita quā est tertia pars totius methodi de aīalibus pluribus afficit̄: q̄ uitā cognata ab aristotele nūcupatur. Nā quorūdam aīalium longa est. quorūdam breuis de qbus Aristoteles causas in uno īquirat̄ libro: de cā lōgitudinis ac breuitatis uitā noīato cuius initiū tale est (De eo aut̄ qd̄ est hæc quidē esse lōge uitā aīalium hæc aut̄ breuis &c.) Ordo aut̄ huius est quoniā primus est inter eos omnes qui de uita & morte ac eorū cognatis agunt. mox enim sequit̄ quintū de generatione. in cuius fine talis scribit̄ epilogus (Sed de dentibus cur partim decidāt ac denuo nascant̄ partim nō & omnino quā ob cām fiant dictū est dixi etiā de cæteris membroz affectibus qui non alicuius cā sed necessario eueniāt: & quā ob cām uidelicet eam cui motū tribuimus.) qno epilogo cōpleto: qui collegit̄ ea quā in quinto de generatione aīalium de passionibus materiā cōse-

LIBER PRIMVS

quentibus pertractant: mox subiunxit. (De eo autem quod est hæc qd esse longæ uitæ &c.) ac si dixisset: cum ego in causarum inquisitione: ordinē sequar eorū quæ in historiis animalium a me notata sunt: Cūq; expeditis aliis cōgruo ordine: tandem ad cōplēmētum historiæ de generatione animalium deuenierim: traiderimq; seriatim causas omnium ad generationē attinentium in quinto sexto ac septimo libro in historiis naratorum: Rationabile est ut quemadmodū generationi traditæ in historiis: liber de generatione in quo est causarum generatiōis contemplatio suo ordine ac loco accommodatus est: sic suo etiam loco ei parti quæ sequitur generationem in historiis. quæ pars est de uitæ ac uitæ cognatis: ei inq; parti suo ordine ac loco ea accommodetur ps & apponatur q causas uitæ & mortis & iis cognatorum agit. Sicut igitur post quintum sextum ac septimū libros historiarum Iqui de generatione tractat animalium: sequitur octauus i quo p maiori pte uitæ & mors & iis cognata tractat sic in causarum theoria post librum de generatione animalium merito sequi debent illi libri qui causas uitæ & mortis & de iis cognatis ingrūt. Hūc prefatum ordinem ea quoq; quæ in principio libri huius scripta sunt nobis plene clareq; demonstrant. cum dicitur (De somno quidem igitur & uigilia dictum est prius de uitæ autē & morte dicendum posterius. simul autē de langore & sanitate quantum adiacet naturali phylosophyæ nuuc autē de causa eius quod est hæc quidem esse longæ uitæ hæc autē breuis uitæ sicut dictum est prius cōsiderādum. Hic ergo liber eo prior est qui de uitæ est & morte: & eo qui de langore & sanitate. prior est etiam eo qui de iuuentute est & senectute. & eo qui de inspiratione & expiratione cum in fine huius aristoteles dicat (Nūc autē de animalibus dicta est causa de magnitudine uitæ & de uitæ breuitate: Reliquum autē nobis cōsiderare de iuuentute & senectute & morte & uitæ iis. n. determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibus methodus) ē etiā prior eo qui de inspiratione. eo dicente i principio libri de iuuentute & senectute. (De iuuentute autem & senectute & morte & uitæ nunc dicendum. simul autē & de respiratione necessarium fore causas dicere). Pater itaq; ex iis hunc librum: primum cēseri debere inter eos qui de uitæ ac morte iisq; cognatis agunt moxq; ad eū sequi debere qui de animalium generatione dicitur. Cum ipsa uitæ generationem sequat. Huic ac libro uti diximus ea congruūt quæ i initio octauī libri historiæ tradita sunt ubi diuersa animalium uitæ uictu diuerso: lōgitudineq; ac breuitate i diuersis diuersa tractat. Ceteræ aduersus hæc ea q; ppriæ initium huius libri sic scripta sunt: (De somno quidem igitur & uigilia dictū est prius &c.). nō parū instantiam inferre uident. colligens enim ea quæ de somno & uigilia expedita fuerant & de causa lōgitudinis ac breuitatis uitæ se mox ptractaturū pponens indicat: nobis uidet librum hunc de causa lōgitudinis ac breuitatis uitæ sequi mox debere ad eū qui de somno & uigilia dicit. de somno enim collectio facta simul cum ppositione de causa lōgitudinis uitæ & breuitatis: euident est satis inditium ad accipiendum q; hic liber mox illum sequatur. Ad hoc eum supioribus dicimus q; Aristoteles in eo qui de sensu & sensibili duo posuit operationum genera. alterum animalibus propinquum scilicet sensum. memoriam. somnum cum uigilia. & motum. Alterum remotius. uel quia paucis ut inspiratio & exspiratio: parum admodum ad hæc concurrente sensu: sed natura potius: uel pluribus q; animalibus conuenit ut uitæ & mors. iuuentus & senectus. langor & sanitas. De hoc duplici genere quatuor traxit coniuga. unū ex primo genere scilicet somnum & uigiliam. tria ex altero. sic eo dicente in libro de sensu & sensibili (Exiunt autem horum maxime quatuor coniuga numero. uelut uigilia somnus. iuuentus & senectus. & respiratio & exspiratio. & uitæ & mors). De qbus omnibus pollicetur se tractaturū. De una itaq; combinatione scilicet somno & uigilia: cū una esset de opationibus animali propinquis & propriis: suo tractauit loco. uidelicet in prima parte post essentia expeditionem: inter eas quæ sunt operationes animali ppinquæ. & essentielles fere ac propriæ. Cæterum cum post tractationem de somno & uigilia iam per plura pertransiisset media scilicet per eum qui de motu & per quinque libros qui de animalium generatione tractat tandem iam iam ad reliqua tria coniuga: suo loco scilicet in tertia pte pertactanda: cū: sint operationes animali non propriæ: accedens ne forte de insufficientia accusari posset: alterius iam disputatæ coniugationis quæ est somnus & uigilia in initis libri huius decenti causa memoratur dicens. (De somno: quidem igitur & uigilia dictum est prius & cetera) ac si diceret memini me in eo libro qui de sensu & sensibili quatuor coniugationes tetigisse de quibus dixerā me tractaturum fere: cum autem de iis coniugationibus iam agendum sit non eam nunc expectabis quæ est de somno & uigilia: cum de ipsa alias suo loco inter operationes animali proprias & propinquas expedituerim. de ea enim coniugatione scilicet somno & uigilia prius pertractauī. posterius dicam de uitæ & morte. simul autem de langore & sanitate. de iis enim in libro de sensu & sensibili sub quodam proposueram dubio. nunc quippe assero simul cum morte & uitæ me de illis pertractaturum: sed ante omnia de causa lōgitudinis & breuitatis uitæ est dicendum: per illud enim (dictum est prius) lotum non intellexit immediate precedentem: quia in eo immediato loco liber de animalium generatione disponitur: sic igitur coniugatio quæ essentialior ē cū sit prior atē alias cōiugatiōes ptractari debuit. s. somnus & uigilia. Quæ uero i natura posterior ē & ultia. s. mors cū uitæ & cū ea sanitas & ægritudo hæc ultio ptractada ē. In intermediis atē locis cā lōgitudis ac breuitatis uitæ iuuentus & senectus i spiratio & exspiratio expediti debet. Quō. n. hūc q; ē dā cā lōgitudis & breuitatis uitæ ei q; de sōno & uigilia cōitē facere licebit: cū ille q; ē de motu ad eū mox seqt librum q; de sōno & uigilia dī uti i supioribus de mēte Themistii demonstratū ē. Si. n. libellū aliquē hoc loco colligere uoluisset tāq; sibi cōterminū: nō eū q; de sōno: sed eū q; de motu potius collegisset nō igit illū q; de sōno & uigilia hoc i loco collegit q; tē nus sibi conterminū ac uicinū i ordine idicaret. sed ea de cā potius q; pagē atē manifestata ē de eo mēoriā fecit. error. n. p quē credis ex pfatis uerbis Ari. librum de cā lōgitudis ac breuitatis uitæ: mox seq ad librum de sōno & uigilia: illi assimilā errori quo i pīcipio de gñatiōe aīaliū nōnulli fuere decepti. Cū. n. nōnulli ea q; de pīribus sūt aīaliū: prius tractata uiderēt cernerēt quoq; Ari. i pīcipio libri de gñatiōe eadē colligere & imediate de aīaliū gñatiōe se tractaturū policeri: errore ducti arbitrati sunt librum de. generatiōe mox seq debere ad eū q; de pī-

LIBER PRIMVS

bus inscribitur. adeo q litteram quæ est in fine de prius impudenter immutarunt uel potius tinea ac humiditatibus subterraneis obliteratam inscie deprauarunt uti i inferioribus diffuse disputabimus. Et hæc satis de ordine eius qui de longitudine ac breuitate uitæ dicit dictum sit: nunc de iuuentute ac senectute dicendum est.

Ordo libri qui est de iuuentute & senectute.

Caput. XIII.

Lia coniugatio de p̄dictis est iuuentus & senectus. q̄ sunt uitæ qdā status. generatio. n. secundum naturā prior est: cū sit aīa nutritiua i calido participatio. Vita uero secūdo succedit. cū sit eius mansio. Hæc at mansio diuersos habet status: siue modos. primus cōsistit in caloris augmēto. & in hoc est iuuentus communi accepto uocabulo. In postremis calor diminiuit sub qua diminutione miserabiliter peragrat senectus. In medio uero qdam status intercidit inter iuuentutē & senectutē medius. Ordo huius libri ē: quoniā mox ad eū sequitur qui de causa longitudinis ac breuitatis uitæ diseruit. eo i fine hunc ordinē sic approbante. (Nūc de aliis animalibus dicta est cā. & de magnitudine uitæ & uitæ breuitate Reliquum aut nobis considerare de iuuentute & senectute & uita & morte. iis determinatis finē utiq; habebit quæ de aīalibus methodus) Huic libro nōnulla in octauo de historiis post longitudinē ac breuitatē uitæ: de reiuuenescētia ibidem tractata sic incipientia: correspondent. (Nōnulla ex iis quæ cōduntur exuunt id qd senectus uocatur) paucis. n. ibidem de reiuuenescētia quoquomō scriptis: in causarū inquisitione plurimox sit speculatio. Hic et ordo in historiis plantarū a Theofrasto obseruat. post uitā. n. plantarum: iuuentutem & senectutem docet. Et hæc sufficiant de iuuentute & senectute. post quem ille sequitur liber qui de inspiratione & expiratione dicitur.

Ordo libri de inspiratione & expiratione.

Caput. XV.

Nspiratio & exspiratio est una de p̄fatis coniugationibus ab animali remotioribus. nō est enim propinq̄ aīalis operatō neq; ppria quoniā paucis Cōuenit aīalibus. licet solis. maxime quoniā nō electiōe tantum sed et natura operante sit. hic liber incipit (De respiratione. n. aliqui quidem &c.) ordo huius est quoniā ei uicinus est libro qui de iuuentute & senectute dicit. In principio huius nihil colligit. n. nil proponitur. neq; in fine libri p̄cedentis de hoc aliquid sit. & merito. quoniā de eis i principio p̄cedentis libri propositū fuerat: cū dicebat. (De iuuentute aut & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul aut & respiratione necessariū fore causas dicere. quibusdā. n. aīalium pp hoc accidit uiuere & non uiuere) ex iis in patet ad eum sequi debere qui de iuuentute & senectute dicit. patet insuper inspirationē & expirationē unum eē de mortis & uitæ cognatis. cū per inspirationē & expirationē uiuere contingat aīali & nō uiuere: sed mori. Huic libro nihil determinati respondet in historiis: licet in octauo. & alibi plurima de aīalium inspiratione ac refrigerio sparsim p̄tractata sint: tum per pulmonē tum per branchias: aerem & aquam atrahendo. Expeditis iis de inspiratione: ad eum q de morte & uita dicitur: transeundum est.

Ordo libri de morte & uita.

Caput. XVI

Liber de uita & morte qui incipit (Est quidē igit oībus aīalibus cōe generatio & mors:) aliis libris per hoc principiū primo aspectu nō uidet esse cōnexus. cum in eius principio nihil dicēdoq; pponat nihil de p̄tractatis colligat. Ceterum aliter ab hoc se habet ueritas. Nam in principio libri de longitudine & breuitate uitæ: de morte & uita se tractaturū fore pposuerat: cū dixit (De somno qdem igit & uigilia dictum est prius de uita aut & morte dicendum posterius) & in fine eiusdē ait (Reliquū aut nobis considerare de iuuentute & senectute & morte & uita) & in principio eius q de iuuentute & senectute scriptū reperit (De iuuentute aut & senectute & morte & uita nunc dicendū.) Præter hæc uidemus q huius libri principium sub forma conclusionis sit factum. hoc mō (est quidem igit oībus aīalibus cōe generatio & mors) q cōclusio ex iis infert q ultimo de inspiratione dicta fuerat. ex quo. n. i spiratio uitā cōseruat i potentia aut mouēdi pulmonē & branchias: ē mortis causa: siue illa cā sit pp senectutem uel pp alias causas destruentes. sicuti in ultimis libri de inspiratione mox p̄scriptum fuerat ab Aristotele: & cū aīal quodq; necessario. si uiuit ad senectutē deueniat: ueniens aut ad senectutē i potentia sit refrigerii ex defectu mēbri refrigerantis: ad quā i potentiam segtur mors. ergo mors erit cōis oī aīali. ex iis igit demonstratū est q hic liber q est de uita & morte: nō ē aliis incōnexus. sed ap̄ime cōnexus. tum q in aliis locis de hoc libro ppositū fuit. tū ex sui principio. sub forma cōclusionis facto. Ordo igit huius est quoniā ultimū totius methodi naturalis obtinet locū. ultius. n. est eoz q agūt de iis q aīalibus attinent prout a sola natura fiūt. Ultimū. n. opus naturæ solius qd aīali attriet: ultio iter aīalia tractari debet. hoc at ē mors. In hoc at libro plura de morte pauca uero de uita tractant. quoniā de uita plura i eo q de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ tractata sunt. dixi at (Solius naturæ) quoniā naturæ opus qd nō sola natura sed artificio quoq; subministrante pficiscit: qle ē lāgor & sanitas: post uitā & mortē i cōfinio tāq res naturæ & artis cōtermia: p̄tractari oportet dixit. n. i fine libri de uita & morte (De uita qdē igit & morte & de cognatis huius speculationis dictū ē de oīb) Intēdēs p hāc speculationē eā q de uita & morte. cognata at huius speculationis sūt q simpliciter a nā sola eueniētia: uitæ attinet & morti. ueluti lōgitudō ac breuitas uitæ. & status iuuetutis & senectutis. & i spiratio & exspiratio. q uitā cōseruat. & corrupte destruit. Est. n. hic epilogus totius tertie ptis methodi de aīalibus. q de uita & morte & iis cognatis: oībus in unū cōphenis. Apparet et q hic liber sit ultimus p ea q i fine de lōgitudine ac breuitate uitæ scripta sunt. (Reliquū at nobis cōsiderare de iuuetute & senectute. & morte & uita. iis. n. determinatis finē utiq; hēbit q de aīalibus methodus) Huic at i historiis respōdet ea q i octauo de diuersa aīaliū uita tractata sunt. si uero quod de moribus tractat in historiis. nihil determinati in theoria causarū correspōdet. nisi q de sanguine turbido ac claro: crosso & subtili: in libro de partibus aīalium ab Aristotele disputatū est. Ceterū lāgor & sanitas quīs aīalium mortem p̄cedant: de eis tamē Aristotiles & in historiis & in causarum theoria post mortem & uitam p̄tractauit. eo q nō a natura sola sed arte subministrante facta sint. quare in contermio phisici ac medici doceri debent. hæc aut ratione & causa deficiente in plantis Theofrastus in plantarū historiis merito de morte post langorem & sanitatem docuit. Et hæc satis sint de ordine eius libri qui est de uita & morte.

LIBER PRIMVS

& generaliter oīum librorū qui de rebus aīali spectantibus a natura sola productis speculant. Nunc autem ad aīalium passiones transeundum est: q̄ non sola natura operante: sed arte subministrante efficiunt quādoq; . hec autem sunt langor & sanitas, de quibus ī libro q̄ de langore & sanitate inscribit determinatum est. quem librū tanq̄, ultimū in naturali scientia illi naturales postremo attingunt & ibidem desinunt qui medicinam adiscere nolunt: ad ulteriora non progredientes. a quo etiam libro prima medicinæ suscipiunt principia naturales illi q̄ ultra naturalia medicā artē adiscere cupiunt. ea. n. principia in libro illo contermino tradita p̄cognoscentes: & tanq̄ lac ab ubere & cibū mollē ignari medicinæ aprū sugentes ad ulteriora artis medicæ tanq̄ ad cibū grossum dentibus molendum iam leuiori cibo nutriti: oportune accedunt. de cuius libri ordine nunc est agendum.

Ordo libri de sanitate & langore & quæcumque librum Aristoteles composuerit.

Caput. XVII.

Angor & sanitas ad certos usq; terminos physico res doctissima sunt. sunt. n. uientibus aneque proprietates. n. enim morbus aut sanitas uita carentibus euenire ualent. quare cu physici sit plena de uidentibus trade re doctrina: sua quoq; intersit de sanitate ac langore prima saltē docere principia hoc quoq; ex iis mani festum sit. nā rationales medici cu a naturali discedūt disciplina: mox sub medicinae pceptis se offerunt: lepidis simi ēr philosophi naturales de medicina minie curantes: eo usq; pcedūt quo medicinā attigerint. hāc enī quā de rationalibus dixi medicis & lepidissimis physicis clare demonstrāt & q; utriusq; scientiā quoddā ē cōterminū & q; uia picipia medicinae a physico medicus mutuo accipiat qre sanitatis & lāgoris tractatio philosopho na turali usq; ad aliquē terminū necessaria est. Hāc aut tractatio in eo q de langore & sanitate ab Aristotele expe dita fuit. In cuius libri fidem tametsi nullum unq uiderim cōpletū tractatum: nec aliquē de latinis aut arabibus seu grācis auctorib; legerim: qui hunc librū se uidisse dixerit ego tamen nōnulla huius libelli uerba: principii ordientia: litteris scripta grācis post eū q de morte & uita in exēplari quodā iuueni grāco. q inferius ponenda sunt. Accedit ad hanc ueritatē illud quoq; qd in libro secundo de partibus aīalium scriptū inuenimus: dum de cerebro loquerer (Sed de iis cu de morborum causis agitur diferere cōgruum est. uidelicet quo ad tractare de iis naturalis scientiā interest Huius ēr testimoniū illud est qd circa principia libri de cā longitudinis & breuitatis uitae de hac tractatione sic scriptum est (De somno qdem igitur & uigilia dictum est prius: de uita aut & morte dicendū posterius: similiter aut de lāgore & sanitate: qtu adiacet naturali philosopho. Ex qbus oībus pater Ari stotelē de sanitate ac langore ptractasse. liber at eius seu eius libri picipiū: & oē qd de hoc uidimus sic se habet (ωπερ νε υγειας και νοσου συ μονον εστιν ιατρον αλλα και φυσικου μεχρι τον ωσ αττας ειναι δε δια φερουσιν και η διαφερον τα θεωρουσιν ου δει λανθανει εωσ ει οτι δε συμφορος η παρ αματια μεχρι τι νοσ εστι μαρτυρει το γινομενον τ τε σαρ ιατρων οσοι κομψοι η περι ερσοι λεγουσσι τα ωπερ φυσεως η τας αρχας εκειθεν αξι ονσι λαμβανειν η τ ωπερ φυσεως παρ αματιενθεν των οι χαρι εσ τατοι σχενον τε λευτωσιν εις τας αρχας της ιατρικας. Quod sic interpretatur) De sanitate aut & egritudine non solum me dici uerū etiam physici usq; quid interest causas dicere. quatenus uero differūt: & quatenus differentia: speculā tur: latere nō opotet. Nā q; ea tractatio cōtermina sit usq; qd testat qd sit. & n. medicor; qcuq; disertī curiosi ue dicunt: de natura dicunt: & illinc picipia facienda putant. qcuq; uero de natura negociant: elegantissimi fe re ad medicinae principia tractationem suā deponunt.) Hāc. n. sunt illa pauca q de sanitatis & langoris causis post librū de morte & uita mox i grācis exēplaribus scripta inuenimus. Ordo at huius ē quonniā mox seqt ad eū q ē de uita & morte. hoc prio pater ex iis q i fine libri de uita & morte: & i principio libri huius per conti nuationē sic scripta repunt. (De uita igit & morte & q ad hāc speculationē prinēt dictū ē fere de oībo. De sani tate at & aegritudie nō solū medici uerū et physici usq; qd interest cās dicet) Talis. n. hōz librorū repta ē apud exē plaria grāca scā cōtinuatio. Accedit ad hoc quoniā licet de sanitate ac lāgore uaria ac uario mō tractent a medi cis & a nāli philosopho: hōz tamē doctrina cōtermia ēē debet. igit qd physici erit finis. medicar artis erit picipiū. & hoc sensit Aristoteles cu post pfata subdidit (Quatenus uero differat & qrenōdfia speculāt latere nō opor tet. nā q; ea tractatio cōtermia sit usq; qd testat qd sit) Quod at hāc duae sciā cōtermia sint: q assumptū. fuerat eo qppe Aristo. demonstrat mō: quo i eo q de sensu & sensibili demonstratū fuerat. dicens (Etenim medicor; qcuq; disertī curiosi ue diūt de natura dicūt. & illinc picipia sumēda putāt. qcuq; uero de uatura negociāt elegātissimi fere ad medicinae picipia tractationē suā deponūt.) Ex iis uerbis liqdo patet tractationē de sanitate ac morbo usq; ad certos limites ipsi physico & medico cōterminā ēē. qre cu tractatio de lāgore & sanitate usq; ad certos li mites medius eoz sit cōtermius: ita ut cu naturales illud deuenierit. ad medicar picipia uia tractationē suam deponāt: & finiāt medici at icipiētes illic sua capiāt picipia. hāc nobis clarissime demonstrāt libellū de sanitate & lāgore ab Aristotele factū: q morbi ac sanitatis uia picipia scrutat: seq mox debere ad eū q d morte dī & uita. q ē de iis q ultio a sola nā aīaliū eueniūt. & eē iā initiū alterius artificis. s. medici: q rōne utit. Nec obstat q plāta rū cognitio ad physicae doctrinae cōplemētū eā seqt prē q ē de aīalib; methodus. nā & si ad naturalis disciplinae cōplemētū: plāta ipā post aīaliū cognitionē necessariae sint: ad cognoscēda tū sanitatis ac lāgoris picipia pria & cās prias: q i qilitatū ac elemētōz humorūq; tēperie ac distēperie a nāli cursu cōsistūt: cuius cognitiōis officiū libro huic de lāgore & sanitate prinēt plāta ipā necessariae nō sunt. neq; iter physicū & medicū cōtermie putari debēt. sed ea sola ps q aīalib; attinet ipsi morbo & sanitati cōtermia ēē debet. Plāta. n. cognitio a physico tra dita sanitatis aut morbi causas nō docet intrinsecas & essentielles. quoniam hae solae animalibus intrinsecae eue niunt. hāc enim sunt elementorum ac humorū distemperantia & tēperies a picipiis generatiōis & ab elemen tis extrinsecis & locor; mutatiōibus euenientes. quorum plantae in nullo sunt piceps causae. Ad hāc i picipio libri de cā lōgitudinis ac breuitatis uitae ait. (De somno qdem igit & uigilia dictum est prius de uita autem & morte dicendum posterius. similiter at de langore & sanitate quantū adiacet naturali philosophia. nūc aut de cā eius qd est hāc quidem esse longae uitae hāc autem breuis. sicut dictum est prius. considerandum) per quā

LIBER PRIMVS

uerba clare accipitur Aristotelem in superioribus de somno egisse & uigilia in postremis disputaturum de morte & uita similiter de lāgore & sanitate. in p̄senti opusculo de cā longitudinis ac breuitatis uitæ. Quærendū igitur est q̄dam intellexit cum dixit (similiter aut̄ de lāgore & sanitate) si dixeris eū uoluisse locū qui est iter hunc de lōgitudine uitæ & eū qui de morte: impecta ac i sufficiens sua fuisset p̄positio. cū illud medium plura capiat nec de illis pluribus locis i hoc p̄fato sermōe aut i ferius alicubi decernat. nā cū in hoc sermone p̄prium libri de morbo & sanitate locū nō determinasset: suū fuisset officiū p uerba sua i illo toto medio alicubi dearticulasse: sicuti de iuuentute & senectute & respiratiōe factū est. Nam cum i principio huius libri qui de causa longitudinis ac breuitatis ut dicitur nihil d̄ iuuentute proposuisset. Huic defectui i fine libri p̄fati clare suppleuit. colligens. n. ea quæ de lōgitudine ac breuitate uitæ docuerat: mox subdidit (Reliquū aut̄ nobis cōsiderare de iuuentute & senectute) Eodē quoq; mō cū de respiratione nihil p̄posuisset: mox i principio libri de iuuentute & senectute defectui suppleuit dicens (De iuuentute at̄ & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul autem & de respiratione necessarium fore causas dicere) A simili igitur cum de lāgore & sanitate nihil certi de loco propositionis eū cogere debuit i illis intermediis alicubi eius deffinisse locū. q̄d cum factum non sit: cogimur dicere p illa uerba (Similiter at̄ de lāgore & sanitate) De iis similiter idest in postremis. s. post eum qui ē de uita & morte: se fore p tractaturum. ita ut similitudo tracta p illud uerbū (similiter) circa illud uerbū uersetur quo dicitur (Dicendum posterius) Tanto magis ad hoc credendum cogimur: quanto nullus p oēs discurrendo limites sibi pōt debitus assignari locus. Nam post eū qui est de longitudine uitæ. mox sequitur is qui de iuuentute & senectute dicit. ut ex superioribus patuit. post hunc mox ille sequit̄ q̄ de inspiratione inscribit. aut̄ supius quoq; ostēsum est. Cæterum q̄ post hunc qui est de inspiratiōe sequat̄ ille qui est de morte & uita cum prius disputatis: sic accipito. cū. n. in eo de refrigerio plurima tractasse tā de ea q̄ p respiratiōē cū pulmone: q̄ p brācas ex aqua quæ respiratio uitā custodit: iis iam completis ad ea quibus respiratio intercipitur: qua interceptione mors incidit: iā discedere uolens in calce dictorū suo loco duas interfert causas. quibus animal refrigerio priuatur. in mortēq; ruit. s. mediū paucitatem ac membri refrigerationi seruientis i obedientiam. passione aliqua: uel senectute nimia siccitate lesit: qua lesione stante mox sequit̄ mors: dicens. (Et respirantia quidem in pauco aere & eodem suffocantur & c.) p hanc tangens modū ac mortis causam primā q̄ est continentis paucitas. & post hanc (Et non potentiū mouere: respirantiū quidem pulmone: aquatiliū aut̄ brāchas: p̄ passionem: aut p̄ senectutē tunc accidit mors) p hoc tangens modum ac mortis causas. quæ est ex instrumētū refrigeratiui i obedientia. Postquæ statim tanq̄ ex prioribus cōcludens: mox libri principium de morte & uita subintulit dicens. (Est q̄dem igitur oibus aīalibus cōe generatio & mors.) Hæc. n. conclusio quæ est principiū libri de morte & uita: ex p̄fatis in fine de inspiratione p̄fatis accommodata subsequitur. Cū. n. aīal calido in initio suæ generationis in sero: refrigerio indigeat: tali autem refrigerio uel passione facta in membro refrigerationi subseruiente: uel senectute nimia offendente necessario tandē carere oporteat: huius aut̄ carentia mors sit. ex iis ergo sequitur mortem sicuti est & uita omnibus cōem esse aīalibus. Ecce igitur q̄ recto ordine traditis iam causis refrigerii aīalis: & modis pro uitæ eorum conseruatione: post hæc naturali processū tandem in calce libri: suppositis refrigeriū duabus destruētibus causis: quibus mors subsequit̄: mox principium tractatiōis de morte subintulit. Hæc igit̄ oīa nobis clare demonstrant librum de inspiratione mox p̄cedere ad eum qui de morte & uita. quare liber de lāgore ac sanitate nullatenus inter librum de longitudine uitæ & eum qui de morte ponendus est. & cum de eo similiter agendum sit sicut de morte & uita quare post eum qui de morte & uita ponendus est. Indicat etiam hoc id quod in principio de iuuentute sic scribitur (De iuuentute autem & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul autem & de respiratione necessarium fore causas dicere) tradere enim de respiratione simul cum iuuentute & morte est ipsam in medio utriusq; tanq̄ conterminam pertractare. si enim quid interponatur tractatio illorum tuum simul esse non poterit. Neq; putandum est iis quæ in superioribus demonstrata sunt: ea contraria esse quibus in fine de longitudine ac breuitate uitæ post pertractatorum collectionem proponendo sic scriptum fuit (Reliquum autem nobis cōsiderare de iuuentute & senectute & uita & morte. iis enim determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibus methodus) neq; illa quæ i fine illius qui est de morte & uita sic scribuntur) De uita quidem igitur & morte & de cognatis huius speculationis fere dictum est de omnibus. quæ quidem collectio in latinis libris ultima pars esse reperitur eius qui de morte & uita per superiora enim post longitudinem ac breuitatem uitæ ultra iuuentutem & senectutem mortem & uitam nihil superesse uoluit tractandum: nisi forte id quod in principio eiusdem libri cum morte & uita proposuerat se tractaturum: scilicet langorem & sanitatē. de quibus hic in fine nihil p̄ponit ex quo in principio de iisdem proposuerat. cum dixerat. (De somno quidē igitur & uigilia dictum est prius de uita autem & morte dicendum posterius similiter autem & de langore & sanitate & cætera.) His igitur determinatis: scilicet iuuentute. & senectute & morte & uita: & iis de quibus i principio dictum fuerat similiter posterius esse tractandum: scilicet langore & sanitate: iam methodus de animalibus finem habebit. illud enim (iis determinatis & cætera) non tollit ea esse tractanda quæ prius posuerat se tractaturum. neq; prohibet aliqua posse pertractari inter iuuentutem & mortem: scilicet respirationem & inspirationem. quæ quis hic non proponantur: mox tamen in principio libri de iuuentute & senectute proposita fuerint esse tractanda. cum dicebatur (De iuuentute autem & cætera) Superior ergo Aristotelis sermo ueritati superius demonstratæ minime contrarius est. Neq; etiam illud obstat q̄ in naturæ processū langor. & sanitas mortem prauentiant. languidum enim aīal nundum mortuum est. sed uiuit adhuc. Concedimus equidem morbum ac sanitatem p̄cedere mortem: & hac de causa si langor. & sanitas a natura sola absque artis iuuamine semper euenirent: nec artificis manu quoquo pacto indigerent: profecto ante mortis libellum diffinita fuissent. Cæterum cum ipsæ ambæ res sæpe artificio prodeant in lucem:

nec omniquaq; naturalia dici possint: nō ab re a puris naturalibus Aristoteles saltū quasi faciens: post mortē & uitam i cōtermino physici ac medici medio: de langore ac sanitate quoad physici interest accommodate diseruit. Hac de causa in fine de morte & uita si ibidem est illius libri finis: uel in principio de langore & sanitate. si ibidem liber de sanitate & morbo initiū suū habet recte sic scribit (De uita qdem igitur & morte & de cognatis huius speculationis fere dictum est de oībus) dixit autē (fere) quoniam si cognata uitæ & mortis ea sola sumantur q̄ a natura sola prodeunt: certe quæcūq; huic speculationi attinēt iam expedita sunt. Si uero cognata uitæ ac mortis ea etiā intelligant q̄ nō a sola natura pdeunt sed arte etiam produci possunt: nō de oībus huic speculationi cognatis complete disputatū est. sed pter dicta lāgor ipse & sanitas tractanda sunt. q̄bus expeditis iam medicus ipse suasumat uires. Huic libro respōdent de historiis ea q̄ in octauo post reiuuenescentiā de lāgoribus aīalium satis diffuse tradita sunt. cū scribitur (Fiunt autē aīalia prospere & nō in eisdem temporibus nec i oībus equæ exuperantiis. Valitudines enim & morbi p̄ tpa pro generū diuersitate uarie accidunt &c.) De quo langore & sanitate ipse Theophrastus in historiis plantarū. post iuuentutē & senectutē nō post mortem & uitam: ex causa superius dicta: merito egit. Et hæc satis sint de ordine eius q̄ de lāgore ac sanitate dicif. nunc autem sub breui quodam epiloquo quæcūq; singulatim tractata sunt. hic paucis colligam.

Cōpendiosa recapitulatio numeri & ordinis partiū ac particularū totius physicae doctrinae Ari. Cap. XVIII.
 Icimus igit q̄ doctrina physica quinque partes habet. prima ē de naturæ principiis primis: & iis quæ naturalia fere oīa cōmuniter cōsequunt. & hæc primo tradita est in libro de physico auditu. Alia pars ē de simplicibus motu locali motis. scilicet cōelo & elementis quatuor: cū uia qua sit transitus ad Caduca in quantum talia. de primis agitur in libro de cōelo & mundo. de secundo in libro de generatione & corruptione. cuius partis ordo traditus est in principio tertii libri de cōelo & mundo. Tertia pars est de mixtis inanimatis. de q̄bus agitur in libris meteorologicorum. per meteorologica comprehendendo ea ēt quæ lapides & metalla speciali doctrina a quibusdam tradita sunt. Quarta est methodus de aīalibus de qua in quatuordecim agitur libris. In uno de illis. q̄a sunt. sin libro historiariū. i. tredecim: causas ingrendo i utrisq; tamen eadē: & eodē fere traduntur ordine. scilicet substantia siue essentia cum suis operationibus propinquis in prima parte. generatio i secūda. uita autē & mors etiam eius cognata i tertia parte. supadditis tandem lāgore & sanitate: puros naturalium limites egredientibus: & ad artificialia aliquatenus attingentibus. Essentia p̄s prior i ordine est materia siue aīalium partes. de qua in libro de prius i quatuor diuiso uolumina & i libro de partibus ad morum utilibus: qui secūdus ē agif. post materiam i doctrinae ordine ē forma. scilicet aīa. de qua i libro de aīa i tua diuiso agitur. post substantiam operationes aīali propinquæ sequuntur. prima est sensus de qua i libro de sensu & sensibili. secūda memoria de qua i libro de memoria. Tertia est somnus & uigilia. de q̄bus i eo qui de somno & uigilia. Quarta est motus de quo i libro de motu. Huic primæ parti de historiis quatuor respondent primi libri. de qua prima pte duo sunt epilogi uniuersales unus i theoria causarum. scilicet i fine libri de motu. ubi sic scribit (De partibus qdē igitur uniuscuiusq; aīalium &c.) Alter i historiariū quinto. scilicet i principio libri epilogo priori correspondens ubi sic scribit (exposui partes aīalium) generatio est secūda pars q̄ in libro de aīalium generatione tradit i quinque diuiso uolumina cui de historiis tres respōdent libri quintus sextus & septimus. de qua secūda parte cū tertia: duo ēt sunt epilogi unus i theoria causarum. scilicet circa finem tertiæ p̄tis i libro de morte & uita. ubi colligēdo uitam cū generatione: cōtinuauit dicēs (Quid qdem igit est generatio & uita & mors & p̄ quas causas erunt aīalibus dictum ē) cui i principio octauo de historiis respōdet alter epilogus (generatio & reliqua aīalium natura ita se habet actiōes autē & uitæ p̄ moribus uictuq; differunt) Tertia pars. est uita cum morte & sibi cognata. addita sanitate & lāgore. nam cognata uitæ est longitudo ac breuitatis uite de quibus i eo agitur q̄ de causa longitudinis ac breuitatis uitæ dicif. cognata sunt etiam iuuenus & senectus de q̄bus secundo tractatur loco i primo libro. Tertiū est inspiratio ac expiratio. de quibus i libro de inspiratione. Quarto est mors & uita. de q̄bus est tractatio i libro de morte & uita qui ultimus est eorū q̄ a sola natura pcedūt aīaliū. Quinto ac ultimo ē lāgor & sanitas q̄ sunt operationes non naturæ solius. sed artis quoq; & ac de cā i cōfinio physici q̄ naturalia speculat: & medici q̄ ea q̄ a natura scā sunt: licet suffragio artis subministratis: t̄q; cōterminæ physici & medici ponēda sunt. cui de historiis p̄sea. scilicet q̄ prior ē octauo libri sibi correspondet. Quia p̄s ea ē q̄ de plāris. de q̄ Theophrastus & historias & causarū theoriā: Aristotelis tractationē de aīalibus imitādo: diffuse tractauit. Hæc qnq; p̄tes uniuersali ordine i principio libri meteororum ordinatæ sunt ab Aristotele. particularū uero harū qnq; p̄tiū ordo i superioribus suis locis p̄priis demonstratus est. Et hæc satis sint de cōpendio eorū q̄ supius de numero & ordine p̄tiū ac librorū doctrinae physicae Aristotelis diffuse demonstrata sunt. de plāris. n. q̄ sub q̄nta cōtinent pte. q̄ sequant in doctrinae ordine ad aīalia: partim in superioribus traditum ē: partim etiam usq; ad sufficientiam in secundo libro. in quo de erroribus disputaturi sumus: clarissime demonstrandum est.

Collectio compendiosa certi ac specificati numeri librorum ac uoluminum doctrinae physicae Aristotelis. & de solutione duarum ambiguitatum. Caput. XVIII.

Oīus physicae doctrinae Ari. librorū numerus ē duo de uiginti quoq; nōnulli i plura distinguūt uolumina ita ut uoluminū oīum numerus sit q̄dragita & nouē: aut qnq; gita si decimo addiciat ei q̄ ē de historiis. de quo statim disputabimus. Sunt autē hii. de physico auditu unus. in octo diuisus uolumina. de cōelo & mundo unus: i quatuor. de generatione & corruptione unus: i duo diuisus. Meteorologia unus: i quatuor distributus uolumina. cui tertio libro nōnullæ alioq; scilicet Theophrasti graeci: & arabū: & latinorū i particulari magis d̄ inaiatis plene mixtis cōscriptiōes anectēda sunt. q̄ oīa sub meteorologia iuxta Aristotelis sententiam senioribus consensientis: cum ab eodem principio fiant: comprehendendi debent de historiis unus in nouem diuisus uolumina. aut secundum quosdam in decem. quoniam decimum apposuerunt. dicentes eū fuisse Aristotelis opus. Et hic de

LIBER PRIMVS

historiis liber. de animalibus quia sunt: narrando historiarum: more nos docet libri autem quae causas eorum quae in historiis narrata sunt: & plurium rerum ac particulariori doctrina inquirunt. numero sunt tredecim viginti duo continentes volumina quorum librorum tres de animalium substantia. uidelicet de partibus animalium unus: in quatuor prout. de partibus ad motum siue de progressu unus. de anima unus: tria diuisus. de operationibus uero animalium propriis ac propriis quatuor. scilicet de sensu: sensibili unus. de memoria & reminiscencia unus. de somno & uigilia unus. de motu in communi animalium unus. Et ii septem sunt de prima parte quae animalium essentiam: & eorum proprias operationes apprehendit. Secunda pars quae est generatio unum habet librum. scilicet de generatione animalium nuncupatum: in quinque volumina diuisum. Tertia pars quae est uita cum morte & his cognata quicquid continet libros: scilicet de causa longitudinis ac breuitatis uitae est unus. de iuventute & senectute unus. de inspiratione & respiratione unius. de uita ac morte unus: omnium rerum a sola natura productarum ultimus. de langore & sanitate quae simul a natura & arte procedunt creditur unus. omnium extremus: qui omnes numero. xxxi. libri quadraginta & nouem computatis historiis volumina uel quingenta continentes reperiuntur numero. Nec mireris si rem hanc sub dubio proposuerim. nam apud translationes priores & latios expositores: decem de historiis inueniuntur libri & apud Arabes. Nam in principio de generatione hominis: de ipsius generatione se distinxit. proponit tamen de ea quae in utero quae de ea qua in lucem uenit homo: usque ad senectutem: cum tamen liber iste ibi finiat (Vnde fit ut nomina septimo die imponantur &c.) Huic nono adducit decimum de quibusdam a generatione. usque ad senectutem pertinentia. iuxta promissa. in quo nonnulla de sterilitatis causa ac fecundae plis ratione matricis ratione seminis ratione molae determinantur: Theodorus Gaza in sua quam nostris temporibus edidit translatione. Decimum hunc fragmenta appellat. non historiis pertinentia cum non sola narratio sit sed in eo causae de rebus propositis inquirantur. quod non est historiae officium. Ait ergo theodorus apponendum esse libro de animalium generatione si Aristotelis sit opus: quod tamen non fuisse Aristotelis opus putauit. & hac de causa illud minime interpretatus est. Quae fragmenta si ceteris nouem de historiis addantur: decem computabuntur historiarum libri. si uero non erunt nouem hii forte sunt nouem libri quos de animalibus diogenes laertius in uita Aristotelis Aristotelem scripsisse dixit. Hic enim liber proprie de animalibus liber dici debet. ut posterioribus demonstrabimus. totum enim quod de animalibus doceri debet: liber hic: licet succincte ac in uniuersali narrando: docet. Non latet etiam nos: quod liber qui in historiis de hominis generatione agit: tam apud graecos quam latinos quam etiam Arabes in ordine positus est nonus. qui incipit (De hominis generatione tam prima in utero &c.) Sed hoc a Theodoro Gaza & merito in sua nuper nobis tradita interpretatione tanquam uiciatum corrigi. Septimus. non esse debet. Viciatum autem hunc ordinem putauit ab Apelicone theyo. qui ut inquit strabo plurima Aristoteli de prauauit: erroris autem causa fuit: quoniam in principio quinti historiarum scribitur (Nunc de eo). scilicet homine (Nouissime differere placet) per (Nouissime) Theius sine intellexit historiarum. quod non est. Sed speculationis de generatione animalium finem intelligere uoluit Aristoteles. cum enim talia loqueretur: de hominis generatione suus erat sermo. Qua de re cum quintus & sextus essent de generatione. septimus de generatione hominis ultimo post aliorum generationem locandus erat. Tractans enim animalium generationem: se eo modo processurum dicit: quo de partibus processerat. uidelicet primo generationes similes ac dissimiles. se tractaturum in genere. de hinc procedere sicuti in eo qui de partibus processum fuerat. hoc excepto quoniam in eo qui de partibus primo de partibus hominis egerat. postea de ceterorum animalium partibus. hic autem inquit Aristoteles e contra generationes animalium ceterorum prius: ultimo post illas: eas quae de hominis generatione se per tractaturum. quippe quoniam de homine plura tractanda erant quam de ceterorum generatione: singulum singulo referendo. & quia ceteris hominis partes magis sunt familiares. Verba ipsius haec sunt (Sunt porro generationes animalium multae ac uariae parti dissimiles. partim quodammodo similes. sed cum genera ante ut res exigit digesserimus: nunc quoque eodem modo tractare temptemus. praeterquam quod initium tunc ab homine: cum de parte ageremus sumendum censuimus: nunc de eo nouissime differere placet. quoniam plurima ipse de se afferat explicanda). Hoc et patet ex hoc. quod in sexto historiarum parum ante medium: iam ad generationem terrestrium accedens: sic scribitur (Sed de coitu in utero & eiusmodi reliquis ceterorum animalium omnium tum aquatiliu tum uolucrum atque etiam terrestrium quae oua pariunt dictum iam est. Sequitur ut pari modo de his quae in terrestrium genere animalium pariunt: atque et de homine differamus) Id enim de quo superius dixerat se nouissime tractaturum. scilicet de hominis generatione. hic iam proprius accedens quidnam per illud (nouissime) intellexerit: clare satis demonstrat. dicens (Sequitur ut pari modo de his quae in terrestrium genere animalium pariunt. atque etiam de homine differamus) Cum. nam. in principio quinti se nouissime de generatione hominis tractaturum policeretur: cumque parum ante medium sexti libri de plurimorum generatione tractasset: superessetque tractare de genere terrestrium alias parientium: de quo genere etiam est homo. Ideo cum praedictis: & iuxta ea quae dixerat se de homine nouissime tractaturum: in hoc loco dicit plura tractasse de ouificantibus tam terrestribus quam uolucris quam etiam aquatilibus. superesse autem de parientibus animalium & de homine differere. Si enim generationem hominis in ultimis: scilicet nono aut decimo tractaturus esset: profecto in hoc sexto libro talia minime dixisset: quia merito hominis generatio in septimo: post alia terrestria animalium parientia in fine sexti pertractata: docenda fuit. in octauo autem de uita & morte & his cognatis simul cum langore & sanitate: quae generationem sequuntur. Nonus de moribus & aliis quibusdam. Et si fragmenta post hominis generationem addere uolueris: tunc septimus & octauus erunt de hominis generatione. Nonus de uita. Decimus per plura parte de moribus secundum uerum ordinem. Quare cum superius de uita scriptum est in octauo me dixisse inuenieris: si forte fragmenta illa addere uolueris: tunc nonum octauum loco me uoluisse scias. Si uero hominis generationem cum dictis fragmentis iuxta alias interpretationes locum tenuisse ultimum uolueris: quis abre concessum sit ea tunc quae de uita: in septimo quaeres libro: in octauo mores cum aliis nonnullis. hominis autem generationem in nono. ac decimo reperies uolumine. Quare si liber de historiis decem habuerit uolumina: totus physicae doctrinae Aristotelis uoluminum numerus quinquagenarius inuenietur. aliter quadraginta & nouem parent uolumina.

Si quis aut de superioribus aliquem libris aliter partiri uoluerit: dummodo prefatum ordinem non mutauerit: cum eo nulla est a me habenda contentio. ordinem enim potissime in hoc meo curauimus opusculo. Et hæc, post disputatum ordinem ac numerum librorum ac uoluminum physice doctrinæ Aristotelis de numeri certi ac specificati collectione cõpensatio satis sint dicta. Nunc de principalioribus dictorum librorum epilogis: quibus & ordo & numerus librorum collectus est dicendum esse uidebitur. quibus expeditis secundi uoluminis in quo de erroribus quorundam disputandum est tractationi dabitur locus.

Compendium modorum & locorum quibus expedita in prefatis libris colliguntur. & tractanda proponuntur. pro sufficienti numero & ordine inueniēdo primum ac librorum doctrinæ physice Aristotelis. Caput. XX.

Ratio & numerus in superioribus tractatus. per maiori parte ex dictis Aristotelis: nunc in principiis librorum suorum: nunc in finibus: nunc in mediis dispositis collectus fuit locus in qua potioribus: ex quibus partium dictarum aut librorum suorum sumi potuit cõueniens particio. de aliis locis siue locorum dictis particularibus magis: nulla ad presens sit cura. Dico igitur quod in principio & in fine librorum quatuor solis Aristoteles utitur modis. per principium & finem non solum initium aut libri calcem intelligimus: sed ea quoque quæ inter media. intermediorum quoque partem illam appellans primam in qua noua incipit materia. finem quoque appellans ubi aliqua desinit materia. Nam in principiis ac finibus aut solum dicenda proponit: aut solum dicta colligit: aut colligit dicta & proponit dicenda: aut neutrum facit: sed materiam intentam solum persequitur. At si in principio solum persequitur: tunc in anterioribus uno de tribus locis ille disponit modis. Nam anteriorum locus uel nihil proponit nihilque colligit. & hoc in tribus reperio locis. scilicet in principio de coelo & mundo: in cuius principio materiam persequitur & in fine anterioris. scilicet de physica auditiōe nec proponit nec colligit. similiter in quarto historiarum circa media exequitur de somno. & in anterioribus neque colligit neque proponit aliquid. In octauo quoque de historiis loquens de reiuuenescencia mox persequitur in principio illius materiam siue tractationis illius: in anterioribus uero neque tractata colligit neque reiuuenescencia proponit. Vel finis anteriorum solum colligit. Et hoc in duobus reperitur locis. scilicet circa finem quarti de historiis. ubi mox de mare & foemina persequitur. & in anterioribus siue colligit de sensu & somno. similiter in octauo de historiis de lagore mox persequitur: in anterioribus uero solum colligit uel finis anteriorum colligit & proponit. & hoc in libro de morte reperitur in cuius principio mox materiam persequitur in anterioribus uero. scilicet in libro de longitudine ac breuitate uitæ & libro de iuuetute & senectute: quod ambo eum qui de morte procedunt. proponit dicenda de uita & morte & colligit prius disputata. Vel in anterioribus solum proponit. scilicet in libro de inspiratiōe. in cuius principio mox materiam suam persequitur. in anterioribus uero uidelicet in principio de iuuentute & senectute solum proponit. principia igitur solum persequentia materiam anterioribus collata quadrupliciter uariantur. & hæc in septem reperiuntur locis: sicut mox declaratum est. Si uero principia solum proponunt tunc anterioribus comparata quadrupliciter quoque uariantur. uno quippe modo. cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Altero quando solum colligit. Tertio cum colligit & proponit. Quarto uero quod in anterioribus solum proponit. De primo modo principium de physico auditu cõputandum est in quo proponitur tractanda in anterioribus uero cum anteriora nulla sint nihil fit. In principio quoque de progressu animarum solum proponit. In anterioribus uero. scilicet in fine de partibus uel fit. dato quod totus epilogus loci illius supradictus fuerit. uno. nam de tribus modis epilogus ille uiciari potuit. De secundo est principium de animarum progressu. in quo dicenda solum proponuntur. in anterioribus uero. scilicet in fine de partibus solum modo colligit. dato quod ea sola pars qua in fine de partibus dicenda proponuntur ad data fuerit. De tertio septem reperio loca primus est principium septimi de historiis: ubi solum dicenda proponit. scilicet de generatione hominis. & in anterioribus uidelicet in sexto post medium tractata colligit. & de terrestribus ac hominis generatione se tractaturum proponit. Secundus est principium de generatione & corruptione. ubi dicenda solum proponit in anterioribus uero. scilicet in principio tertii de coelo & mundo dicta colligit. & agendum de generatione & corruptione proponit. Tertius est principium de progressu ubi solum tractanda proponit. in anterioribus uero. scilicet in fine de partibus dicta colligit & dicenda de progressu proponit: posito quod per secundam quæ proponitur fuerit uiciata: de hac dictiōe progressu. scilicet in generatione mutata. quod inter tres prefatos uiciandi modos magis fuisse credimus. Quartus est liber de anima in cuius principio proponit dicenda de anima. in anterioribus uero. scilicet in fine de progressu dicta colligit & dicenda de anima proposuit. Quintus est in eo qui de memoria. in cuius principio solum proponit. in anterioribus uero. scilicet in fine de sensu & sensibili colligit & proponit se de memoria disputaturum. Sextus est liber de somno in cuius initio de somno se tractaturum proponit. & in anterioribus. scilicet in fine eius qui de sensu & sensibili colligit dicta & se de somno tractaturum proponit. Septimus est quoniam in initio eius qui de iuuentute & senectute solum proponit in anterioribus uero scilicet in fine de causa longitudinis ac breuitatis uitæ colligit & proponit. Hii sunt igitur modi septem quibus in principio solum proponit. & in anterioribus colligit & proponit. Quare si in principio solum proponit cum anterioribus tripliciter comparet: Hoc in decem reperietur locis. scilicet primo modo duo. in secundo unum. in tertio uero septem attamen cum in hoc tertio idem positus sit ille. scilicet quo principium de animarum progressu anterioribus comparatur: & hoc secundum triplicem deprauationis modum possibile: de quo triplici deprauationis modo possibili quod in ueritate unum solum fuerit uitium quodcumque de illis tribus fuerit: quis tertium magis credamus: ideo de illis tribus duo subtrahi debet. & sic octo tantummodo supererunt. Si autem in principio tantum colligit unus solus de hoc reperietur modus. & in uno loco. ille. scilicet quod in anterioribus nihil reperiat. & hoc in principio octauum de historiis reperitur. ubi de substantia ac generatione animarum colligitur. in anterioribus autem nihil fit. Si uero in principio colligit & proponit tunc anteriora duplici inueniuntur modo. uno cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Alio cum in anterioribus solum colligitur. De primo quatuor reperimus loca. primus est quoniam in principio libri meteororum colligit & proponit. in anterioribus uero nihil tale fit. Secundus in principio quinti de historiis ubi colligit & proponit. & in anterioribus nihil. Tertius in secundo de partibus ubi dicta colligit & dicenda proponit. in fine uero historiarum nihil facit. conferendo tamen principium hoc. scilicet secundi de partibus fini libri meteororum

LIBER PRIMVS

nunc eo modo quo eas ea quae de causis consequuntur sic in anterioribus aliquid proponit & sic est unus alius modus in nullo alio loco repositus. scilicet in principio proponit & colligit & in anterioribus solum proponit. Quartus in principio de sensu & sensibili ubi colligit & proponit & in anterioribus nihil fit. De secundo duo repimus loca prius in principio eius quae de motu: ubi deinde colligit & deinde proponit. in fine vero anteriorum. scilicet libri de sono solummodo colligit. Secundus in principio de causa longitudinis ac breuitatis uitae tractata colligit & agenda proponit. in fine vero anteriorum. scilicet de generatione animalium solummodo colligit. Tertius autem modus uidelicet quod in principio colligant & proponant eadem precise quae in fine anteriorum collecta ac proposita fuerant cum ingeniosus non sit uerum potius nugatorius: eo non usus est Aristoteles in suis epilogis: tanquam Aristoteli ingeniosissimo ac in modo scribendi eruditissimo indecens. loca igitur praedicta numero uiginti duo sunt septem uidelicet cum in principiis materiam solum prosequitur absque hoc quod colligat aut proponat. octo uero cum in principiis solum proponit. in quibus autem in principio tantum colligit. unus. sex uero cum in principiis proponit & colligit. si tamen principium secundi de tribus est fini meteororum comparat uti diximus sic erunt septem & in uniuersum uigintitria loca & modo decem aut undecim. scilicet tres cum in principio solummodo prosequitur materiam. quatuor si in principiis tantum proponit. unus modus cum in principio solummodo colligit. Duo modi cum in principio colligit & proponit. Immo tres si secundus liber de partibus comparat fini quarti libri meteororum. quemadmodum est libro de historiis comparabatur. Et haec satis sint de modis decem uel undecim epilogandi quibus Aristoteles in locis uigintiduobus aut uigintitribus usus est. ex quibus partium ac librorum physicae doctrinae Aristotelis particio ac numerus collectus est quos quidem hic ponere uoluimus ut scitis iis modis: quisque facilius illum cognoscat modum illum quo in principiis eadem precise colligunt & proponunt quae in anterioribus collecta & proposita fuerant. qui positus est in fine libri de partibus animalium non fuisse Aristotelis modum sed uiciatum fuisse. sicut in mox tractandis demonstraturi sumus. Caeterum antequam huic primo uolumini calcem imponam circa praefatum librorum Aristotelis numerum nonnullae ambiguitates dissoluende sunt.

Quod Aristoteles nullum de alimento proprium fecerit librum:

Caput. XXI.

Irca ea igitur quae de librorum numero definita sunt. Primo quidem dubitat an Aristoteles de alimento librum condiderit ueluti nonnulli latini sensere philosophi. in quorum fide eiusdem Aristotelis uerba deduci possunt. Nam secundo de animalium partibus libro cum de uenis loqueretur sic scripsit. (Verum cibi excrementa quibus nam animalibus iuncta sunt: & quae ob causas aptius in consideranda discerendaque alimentum ratione explicet.) In secundo quoque de anima libro dixit (Figuraliter quidem igitur quod sit) supple alimentum. (Dictum est. certificandum autem posterius de ipso in propriis sermonibus) Ad hoc dicimus Aristotelem de alimento nullum particularem de eo solo edidisse librum: sed de eo sparsim in plurimis scripsisse locis. In libro enim de generatione & corruptione prout ei commodum fuerat de alimento breuibus egit. ipsum uidelicet docendo esse nutritibili contrarium. & eius substantiam cum quantitate augmentum prohibente in eodem esse. in libro quoque de anima plura secundum loci oportunitatem de nutrimento praetaxauit ipsum duplex esse dicens. alterum uidelicet nutritibili contrarium alterum simile. quo fit ut inuicem utraque patiantur & agant. dicens quoque rem eadem hoc. scilicet substantia nutrire illo uero. scilicet magnitudine quantitatem augere. haec igitur & plura alia sunt quae de alimento in libro de generatione & corruptione & libro de anima scripsit Aristoteles. plura autem iis de alimentum in libro de animalium generatione se praetaturum pollicetur: quod promissa post haec in praefato libro propriis persoluant sermonibus. ita ut cuique notum fiat non in uno solo codice sed in pluribus de alimentum docuisse Aristoteles. promissa autem ab eo sunt haec. Nam in tertio de animalium partibus libro cum de uenis loqueretur. tale nobis pollicitus est. (Sed quoniam modo & ex quo animalia nutrantur et quo modo et uentre capiant alimentum cum de generatione agitur aptus & expectari & explicari potest) Ex quibus de alimentum tria se praetaturum pollicetur. Vnum quod sit alimentum ex quo omnia aluntur animalia. Alterum quoniam modo aliunde trahatur. Tertium quo pacto in nutriti substantia conuertatur: Quarto est de partibus libro cum de ea quae lactes dicitur ageret post aliquid dixit. (Quemadmodum autem capiat alimentum & quo nam pacto per uenas ex alimentum ingestum subeat eas partes quae in uenis digeruntur. explicabit cum de generatione alimentorum animalium agemus). Haec de promissis. quae promissa cum pluribus aliis: in promisso libro per soluta sunt. haec autem sunt. Alimentum necessitas eiusdem substantia. locus unde sumantur uiae per quas transit & diffunditur. Nutritiois modus ad plantarum similitudinem. Conuersio per resudationem in nutriti substantiam. secundum nobilitatem & ignobilitatem membrorum: alimentum diuersitas membrorum distribuenda diuersis. Nam secundo de animalium generatione. id quod prius tractatum fuerat sic docuit. (Sed cum potentia quidem animal sit sed imperfectum: aliunde accipiat alimentum necesse est.) Quid autem esset alimentum parum ante docuit cum dixit. (Alimentum autem ultimum animalis sanguis est.) Vnde autem alimentum illud ad animal in utero trahatur sic docet. (Quaobrem utero & pariete ut terra planta utitur ad cibum hauriendum donec perficiatur.) Quo modo autem & quibus uis alimentum fetui in utero consistenti aditum natura subministrauerit docuit sic dicens. (Quo circa ex corde prius uenas illas duas natura descripsit. de quibus uenulae depedunt in uterum ex quibus quae umbilicus uocatur constat.) Et parum post (bene autem quasi radices contingunt uterum per quas alimentum haurit. fetus eius. nam. gratia in utero manet.) De prius constituyente sanguine quod alimentum post hoc efficitur. subdit. (Sed. prout ut in plantarum semibus uest aliquid tale primum quod lacteum uocatur: sic in animalium materia: excrementum constitutionis alimentum est.) Post haec ad nutritionis modum qui & in utero & extra uterum fit se conuertens: per comparisonem ad plantas sit scripsit. (In excrementum igitur fetuum per umbilicum contingit eodem quo plantis modo per radices atque et animalibus ipsis ubi absoluta iam sunt ex eo quod continentur alimento idem accedit.) Caeterum post haec quo nam modo membra resudatione quadam alimenti & in membri naturam conuersi nutrantur: ostendit Aristoteles. dicens. (Per uenas igitur & meatulos quoque alimentum resudans quemadmodum atque per tardiusculum funem in carnem aut carnis proportionale conuertitur frigore consistens &c.) Ibi. nam. modum quo diuersa resudante alimento nutrantur membra diuerso quippe modo nunc frigore nunc alio modo secundum membrorum complexiones accuratissime docet. nobile. scilicet alimentum nobilibus ignobile ignobilibus membrorum mediocribus mediocre more praefamiliaris natura distribuente. quod nobiliores cibos filiis ignobilissimos seruis bruta tractantibus medios uero mediis. Sic enim natura parens suos distribuit cibos. de quo scri-

libus: pluribus disputat rationibus.

Xpeditis generatim ac singulatim i priori uolumine: particiōe: ordine: ac numero ptiū ac librorū physice doctrinæ ari. Nunc quorūdā errores circa pda corripiedi sunt. ac prio ordinis errorē partis ad partē. illius scdo q circa ordinē cadit picularū pris unius q ē de aialibus: reprobabimus. **Questio de ordine** ptis ad ptē ē: q nā ps ordine doctrinæ ac tractatōis pcedere debeat. an ea q de aialibus: an potius q est de plāris. Ad hoc latini oēs & Aueroys & Auicena respōdēdo plāras pponūt aialibz. quoniā cū simpliciora sint secūdū naturā priora sunt. natura. n. ab inaiatis ad plāras p gradus pcedit. a plāris gradatī ad aialia. ad hoc at nos dicimus q simpliciora cōpositoribz: uti uere dicūt: secūdū naturā priora sunt sicut picipia i libro de physica auditōe tractata: priora sunt iis quæ sunt ex picipiis. quoniā simpliciora. & ideo prius doceri dūbere. similiter simplicia per tractata sunt prius in libro q de cœlo & mūdo & li. de generatiōe & corruptiōe q mixta: cū eis priora sint natura. pari ēt mō iter ea q mixta sunt: inaiata ipsa: aiatas. tractatiōis. n. ordo i sciētis habēdus: ab his q simpliciora sunt ac natura priora. ad minus simplicia gradato successū procedere debet. modū tū dewōstrādi quo pda tam simplicia q cōpositiora i nālibz potissime doceri debēt: ab his q nobis notiora sunt licet simpliciter ignotiora sint pcedere debet ut i eo q d physico auditu scriptū ē. Hæc igit i ordie tractatiōis: & quo ad doctrinationē nostrā sic se hñe debēt si iter ea nulla sit i eoz istructiōe accōmodata oportunitas. Cæterū si cōpositiora ac simpliciter posteriora talia fuerit q eoz cognitio ad cognoscēda simpliciora: qdā forma ac exēplar sit in talibz nō dixerō tātū i demonstrādi mō: sed i ordine quoq tractatiōis. prius doceri debēt ea q alioz sunt exēplar q cōpositiora & natura posteriora sint. ut ex eoz priori cognitōe i simplicioz cognitionē: tāq ab exēplari quodā: facilius apriusq manuducamur. Hac mōitiōe ductus Ari. i prio de historiis dixit prius de pibz hoīs q cæterorum aialiu: q q simpliciora eēt: cōmodiori ordie se tractaturū. quoniā ptes nostræ q plurimis aliis natura posteriores sint: cū ille simpliciorē habeat naturā: at tū nobis certæ magis ac explicatæ sūt cū eas familiariter assidue per tractemus. Nā sicut numū rei alicui cōferēdo iā certæ ac explicatæ qle sit experiri: sic cæteroz ptes aialiu p hoīs ptes optiē a nobis exploratas ac certas. cognosci debēt hoc idē de reliqs dicat rebo. Ait. n. (Sed primū ptes hoīs explicare dēmo. ut. n. nūos ad id qd sibi qsq exploratū certūq habeat pbare solet. ita cæteri quoq i rebo agēdū ē. at hō aialiu maxie oīum notū nobis necessatio ē. A simili dicimus q aialia respectu plātarū magis certa ac explicata nobis natura. n. eoz nobis ē explorata plurimisq explicata magis qre ueluti plantarū exēplar ea nos prius discere dēmo. ut pportōe qdā qd de aialibz iā a nobis tāq explicatiōibz: susceptū fuerit: De plantis quoq id i nobis elucescat. de ordie. n. loqmur quo nos regē ignari ad capescēda doctrinā passim manuducimur hoc at sit si ab exēplari quodā aialibz i scripto: i plātarū exēplū accōmodatissime ducamur. de quo Theophrastus i historiis plātarū ait. (Ad sumā oīum q i plātarū genere spectant: similitudo expetēda ex iis q aialibz insūt quoad fieri poterit.) Partes. n. plātarū idistinctæ sunt: ita ut discerni neqant nisi aialiu pibz collactæ fuerint. qn et noia ut inqt Theophrastus ab aialibz suscepe. Venā. n. carnē. curi. matriçē. de plātis dicimus: ab aiali noia i nscipieres: qre aialia tanq plātarū exēplar prius tractari debēt. Nā & si plātæ simpliciōres sint nō pp hoc uti dixius prius doceri debēt. tūc. n. simpliciora ac i natura priora prius doceri licet: cū cōpositōra simplicioribz cognitio nis exēplar minie fuerit. sic. n. picipia iis q sūt ex eis: sic simpliciora ueluti cœlū & elemēta quor: cōpositōribz sic inaiata aiatas prius doceri debēt. Nō. n. picipia: picipatōz. nō simplicia: cōpositōz: nō inaiata puta lapides aut metalla: aiatōz: cognitōis modulus seu exēplar sūt. Cæterū aialia ipsa plātarū cognitōis forma sunt & exēplar. Hac de cā Theophrastus i plātarū cognitōe hāc uidēs cognitōis oportunitatē: de qbz & quo ordine eius pceptor ari. de aialibz tradiderat: disciplinā: de eisdē pene rebo. i. s. s. ha: generatiōe: & uita. eodēq fere ordie: de plātis ipsis i historiā potissime libris: i tractatōe sua eiusdē sequutus ē uestigia. Ad hæc natura i operibz suis ut i octauo de historiis libro scribit ab ari. ab inaiatis passim trāsien. pcedit ad plātas. tali qppe lēro gradu: ut nōnulla inter ea talia pduxerit: q uix an uita picipēt discerni possit. a plātis ēt sic pcedit ad aialia: ut qdā iter plātas & māifesta aialia pducant: q uix cognosci possunt an sensu picipēt. a brutis quoq sic ad hoīs gradatī pcessit: ut iter ea nōnulla reperiant: q quodā uideant uti rōnis uestigio. Inter q oia sic a natura cōdita: hō notiores cæteris habet ptes. post quē pfecta bruta: puta sanguinea notiores ipfectis sanguie carētibus. Impfecta illis notiores habēt ptes: q media admodū sunt uersus plātas. plātæ ēt suas habēt cōsimiliter ptes aialibz quodā mō pportōales. Quēadmodū igit ari. prius de hoīs partibus docuit: q nobis notiores sunt: Cæteroz autē prius de sanguineoz pfectoz partibus quis cōpositores sint deide ipfectoz: quoq ptes nobis occultæ sunt: & pportōe ad pfectiora cognoscunt: pari rōne ante tractationē de plātis: prius doceri debēt ea q de aialibz. ut ex illoz cognitōe tāq modulo ac exēplari quodā: i plātarū cognitōne uti exemplū manuducamur. In aialibus. n. imperfectis nō carnē discernimus: nō sanguinē: nō cor: nō pulmonē. sed p hæc de pfectis scita: tales cōcludimus ptes oculatas uel pportōales eē i nō pfectis. puta cordi pulmōi. sanguini pportōale aliqd: pari ergo rōne de plantis respectu aialiu dicēdū ē. si. n. aialis cognitio plene prius hita fuerit: tūc pfecto corticē eē uelut i aiali cutis pte: lignū uti Caro: humorem nutrire ut sanguis: Radicem tanq os cibum ad sumere fructum tanq fetum. & sic de cæteris in plantis oportune doceri poterimus. dicimus enim sursum in plantis per analogiam ad animalia. similiter deorsum. Quare necesse est cognitionem de animalibus: ad eam quæ de plantis precedere. Hoc idem Aristoteles in principio metheorologicorum nobis demonstrat. facta enī tractatorū collectiōe: iis quoq ppositis q in eo tradi debēt libro: se tandē in posterioribus de aialibus & plantis tractaturū nobis pollicetur dicens. (cū de his pertransierimus remprabimus si quid dicere possumus secūdū inductū modū de aialibz & plātis.) Itē in fine eius qui de causa est longitudinis ac breuitatis uitæ dicit (Sed de hoc quidem secundum se in his quæ de plantis determinabitur.) iis enim in duobus locis in quibus locis de ipso ordine potissime cura est: animalia pposuit plantis. preter hæc cū i fine quarti libri metheorologicoz similes ptes dixisset fieri ex elemētis: ex

LIBER SECVNDVS

similaribus ac ptribus dissimilares: ex iis tādē aīata cōposita fieri ostēdit. hōiem uerbi grā plātam, p quā uerba nobis indicat ut Alexāder aphrodiseus inqt librū de ptribus aīaliū mox comitem eius esse q de methieorologi-
cis inscribit. ait, n. ibidē. Alexāder (Hūc librū sequi uident q de ptribus aīaliū. i. secūdo. n. de ptribus aīa iū de qbo hic dicebat oportere facere dixit. dicit. n. in ipso primo qdē de similaribus ptribus. deinde de dissimilaribus q sunt ex iis) per q oīa supius disputata demōstratū est qtenus aīalia ante plantas doceri debeant. pro dictōe tū oportunitate ac dicēdoqz intelligētia hoc sciri oportet. q cū in fine aut i pīcipiis aut mediis librorz aristo. aliqd de prius tractatis colligit aut de dicēdis pponit: tūc illud p uero ordine obseruādū ē. nisi forte aliqua pīculari de cā hoc factū fuerit. quonā dictōe collectio & dicēdoqz ppositio ordinē notat. qre illud qd in pīcipio me-
theorōe sic scriptū ē (Tēptabimus si qd possumus. secūdu inductū modū aliqd speculari de aīalibus & plātis) sicut ē in fine de lōgitudine uitae. in iis. n. aīalia pponit plātis. Ideo ex iis accipiendū est q tractatio de aīalibus pcedere debeat eā q de plantis. Nō ab re aut dictum est: nisi forte aliq pīculari de cā hoc factū fuerit: Si. n. aliq cā pter ordinē colligere eū impulit tūc talia in his locis uerba nō oīmode indicant ordinē. quēadmodū in prin-
cipio de generatiōe aīaliū factū esse cognoscimus. ubi ea q de ptribus tractata sunt colligit non ut hunc librum de gīatione cū eo q de ptribus asocies. sed alia pīculari supius definita & inferius magis definienda cās: sic etiam in pīcipio de cā lōgitudinis ac breuitatis uitae ubi nō grā ordinis dicēdoqz addicta collegit de somno & uigilia
similiter quoqz i pīcipio eius q d motu aīaliū. ut pī supius. pī inferius magis demōstrabit. Ceterz si forte i li-
broz intermediis potissime nō colligēdo nec pponendo sed absolute p oportunitate rei de q ibidē agit: dicat de tali re aut tali alicubi tractasse: aut tractatuz eē: puta si in libris de aīalibus absolute dicat de hiis dictū ē in
iis q de plātis: uel similia uerba: talia pfecto uerba ordinē doctrinā nō demōstrāt. neqz p hac aut similia uerba
intelligere phas ē librū de plātis pcedere eā q de aīalibus. & sicut de plātis hoc iductū ē exēplū respectu aīaliū: sic
quoqz de ceteris dicat libris iuenies. n. nōnūqz aristo. de aliq materia scribēt: dicēt se in aliquo libro de tali re
tractasse. q tū liber doctrinā ordie eo posterior ē q pre manibz habet quin aliqd de eodē nūc dicit se tracta-
tuz: nūc fecisse tractatū. qadmodū i libro de aīaliū ptribus scdo ait. (qobrē de stirpiū siue plātagz forma seorsū
agēdū ē) Et pīo de aīaliū gīatiōe dicat. (Sed d stirpiū siue plātis seorsū ope p seipsīs dicato agēdū ē) Cū tū ali-
bi uidelicet circa scdi libri d aīaliū gīatiōe calcē cōtrariū uelle uideat. loquēs. n. de plātis dixit sed de his alibi a
nobis disputatū ē.) i primis. n. duobz sermōibz ante plātas aīalia pcedere sentire uidet i tertio at cōtrariū i suis
uerbis nisi recte itelligant uelle uidet. talia. n. dicta nō i pīcipiis aut librorz finibz: seu nō i expeditiōe alicuius
materiāe uel īceptiōe alicuius materiāe. sed intermediis potius materiēbz absqz tractatoz collectione & agēdo-
rū pponē nec de ordine dicta sunt. Per hac itaqz pluribz demōstratū ē: doctrinā de aīalibus antecedere ad eā q
ē de plātis. ex qbo manifestū ē quonā ponētes plātas ate aīalia i ordie doctrinā credētes ari. ordinē imitari: nō
sunt aristotelis. sequuti uestigia: imo ab eo in hoc & a paripateticis ueteribus non parum deuiauerunt.

Sectio disputas tra illos q nō recto d aīalibz negociū disponūt ordie. Ca. l. d duobz epilōgis iuicē aduersatibz.
Isputaturus de erroribz i ordine librorz de aīalibus physica doctrinā Ari. cadētibz i primis de duobz
d agā sermōibz: iuicē aduersantibz. quoqz alter ē quo i fine de ptribus aīaliū sic scriptū repit (sed de ptribz
aīaliū quā ob cām quāqz sunt dictū iā ē p oīa aīaliū gīa q cū explicata sint seqz ut de gīationibz dise-
ramus) p q accipit librū de gīatiōe aīaliū mox ad eū seqz debere q de ptribz agit Ex aduerso at hēc i fine de mo-
tu aīaliū sub iis uerbis. (De ptribz qdē igit uniuscuiusqz aīaliū & d aīa: Adhuc at & de sensu & memoria & som-
no & cōi motu dixius cās. Reliquū at de gīatiōe dicet). qno significat libros d aīa: d sensu: de sōno: d memoria:
d cōi motu iter eū q d ptribz & eū q d gīatiōe medios eē. ergo abo hii sermōes iuicē aduersari uidet. De hiis igit
qs uerus sit qs falsus: & quō falsus & q nā fuerit dceprōis cā nūc docēdū ē. cū qbo ē de altero quodā disputabi-
mus sermōe ab aristo. i libro de lōgitudine ac breuitate uitae posito rōne cuius plurimi oborti sunt errores.
Quod epilōgus seu sermo positus in fine libri de motu animalium in communi uerus est: & qui i fine libri de
partibus inuenitur est falsus. Caput. II.

Idem igitur q sermo ille qui est i fine de motu uerus ē. alter uero deprauatus. qbus. n. illū correxero:
d iisdē hunc approbabo. Nā iste de ptribus inartificiosus ē. nec Aristoteli īgeniosissimo cōdecēs: neqz po-
steriora prioribus coniungēs. idē. n. ē ac si diceret dixi de A nūc dicā de B & i pīcipio sequētis libri ea
dē pīcise repetēdo dicat. dixi de A nūc dicā de B. Est. n. nugatio potius q prioribz posteriorz īgeniosa copula. in
uiginti tribz. n. dcis locis nō repit ut dixius: q i li. fine collecta & pposita fuerit eadē pīcise se i li. pīcipio mox
sequētis collecta fuisse & pposita. Si. n. i pīcipio alicuius colligit & pposit: i āterioribz uel solū colligit uel solū
pposit licet hoc raro cōigat: uel nihil de his efficiat. Si at utrobiz i fine ac pīcipio colligat & pposit: hoc non
pīcise idem fit: quale in pīcipio de generatione animalium & fine de motu contingit. in pīcipio enim de
generatiōe colligit ptes & generatiōes pponit i fine uero de motu generatiōis tractatō similiter pposit: ptes
quoqz colliguntur. Sed i hac collectione nō solas partes quā solā in pīcipio de generatiōe collectae sunt: Sed
qnoqz alios colligit libros i tota pīa pte quā ē de aīaliū essētia & cēntialibus opationibus cōtētos uidelicet de
aīa de sensu de somno & uigilia de memoria de cōi motu: eadē. n. utrobiz pīcise colligere ac pponere iartifici-
osum ē. nec Ari. cōsuetū. Nā si epilōgus i fine de motu pīcularis fuisset: iam ptes ipsas non collegisset. cū ab eo
libello remotae eēnt. Sed somnū potius sibi cōterminū. At cū liber iste totius iā exactae pīs q ē de aīalium sub
stātia ac substantiā opatiōibz pīquis terminus eēt: necessariū fuit fecisse epilōgū generalē: non solū cōter-
minos colligētē libros: Sed remotiora quāqz disputata & pīora cōphēdētē: & hac de cā ptes quoqz uti pīo
disputatas collegit: pari modo i pīcipio de aīaliū generatiōe ex icidēti cā: nō grā ordinis de ptribus ad memo-
riā reuocauit. non. n. ordine ad hoc cogēte hac de ptribus fecit collectionē. quā at fuerit ea pīcularis cā q eū ad
hoc impulert: inferius post pauca dicēdum erit. Preter hac si liber de partibus cōtinuat cum eo qui de gene-

ratione: mox ea destrueret respōdētia q̄ historiæ iis que de cāis agūt: manifeste cōgruūt nam inter partes & generationem in libro historiæ in negotio de animalibus: ea quæ de sensu de uoce de somno & uigilia interposita sunt. Quare in his q̄ de causis: post ipsas partes liber de animalū generatione nō recte copulabit. Præterea similitudo epilogi i principio quinti historiæ facti ubi primo de aīaliū generatione agere incipit per historias & eius cōgruitas cū hoc epilogo iū fine de motu facto: nobis manifeste ostendit hūc sermonem qui est in fine de motu uerū esse ibidē. n. in quinti principio scriptū est (Exposui pres aīaliū oīum tū iēiores tū exteriores atq; etiā de sensibus de uoce de somno: & quæ scēminæ maresue sūt: iam explicasse existimo: Restat ut eorundem generationes psequamur) hic. n. epilogus & eius locus cōformis est cū epilogo pfato posito in fine de motu eorundē. n. idē est proportione locus, ille. n. in fine est eius libri qui est de motu: ad quem de generatione mox sequitur. hic autem in historiis positus est in principio eius partis in qua narratio incipit de generatione ille colligit partes: & ea quæ de anima de sensu de memoria de somno & comuni motu, postremo de animalū generatione proponit: iste autē eadem omnia prædicta colligit quæ in fine de motu collecta fuerant, præter memoriam & animam: de quibus in historiis nihil determinati tractatū est. Si autem in eo q̄ est in principio quinti colligit de mare & scēmina: hoc nō tollit epilogorū similitudinem, quoniam in historiis ante historiam de generatione de iis determinatum fuerat, & ideo ista colligere oportuit, in contemplatione uero causarum non ante generationem de mare & scēmina. Sed simul cum generatione animalium, debita de causa ut ibidem aristoteles demonstrat: licuit contemplari. Hæc itaq; duorum epilogorum similitudo tam in his quæ epilogant, q̄ in ipsis locis epilogorum: nobis ostendit q̄ epilogus ille siue sermo in fine de motu positus: illi alteri posito in principio quinti historiæ conformis: uerus sit, & q̄ locus ille scilicet finis libri de motu: ei sit libro propinquus qui de animalium generatione dicitur. Ad hæc expedita priori parte quæ est de animalū substantia ac substantiæ operationibus propinquis: merito tota illa pars prima in fine sui per epilogum colligi debuit, priusq; secūda pars pertractaretur, quemadmodum completa secūda pte mox in cōgressu tertiæ partis in principio octauī libri de historiis primam prius & secundam collegit dicens (Generatio & reliqua animalium natura ita se hēt) Hoc q̄ntū ad primā & secūda pte (Actiones at & uitæ p moribus uicūq; differūt) Hoc quantū ad tertiā. Ex quo igit i principio tertiæ collecta est scda ps: rōnabile fuit i fine primæq; factū est in fine libri de motu aut i principio scda qd factū ē i principio q̄nti historiæ collegisse primā, & in fine primæ pposuisse de scda qd fecit dicens (Reliquū at ē de generatione dicere) i principio at tertiæ nihil, pposuit de tertia sed statim prosequutus ē, quoniam ipsa sola tertia ps superat postremo hoc idē oīdis quoniam in fine libri de aīaliū pgressu ait (Quæq; de igit de ipsis cæteris ptribus) hoc q̄ntū ad librū de ptribus (& eorū q̄ circa pgressū aīaliū circa oēm scdm locū mutationē hūc habēt nodū) Hoc q̄ntū ad librū de pgressu, (iis determinatis cōsequēs ē determinare de aīa), p hoc itaq; patet q̄ post eū q̄ de ptribus seq̄ ille q̄ de pgressu, post quē deīde seq̄ ille q̄ est de aīa, nō ergo post illū qui de ptribus mox seq̄ ille q̄ de ḡnatione, ut sermo ille alter in fine de ptribus inuētus sentire uidet. Quod igit sermo qui est in fine libri de motu animalū in cō: siue epilogus ibidem positus sit uerus. Alter uero scilicet q̄ in fine libri de partibus reperitur falsus sit: ab aliquo scilicet quemcūq; uolueris deprauatus: ex iis demonstratum est, quæ autem sit falsitas uel deprauatio & deceptio: & quæ deceptiois cā: ex mox dicendis fiet manifestū. Quæ nā fuerit deprauatio epilogi libri de partibus & quæ causa deprauatiois & de simili deceptione quibūda in libro de longitudine uitæ occurrente.

Caput. III.

Aristoteles in primis quatuor historiæ libris partes omnes animalium: marem etiam & scēminam expediuit. Cæterum in libro de partibus qui quatuor illis congruit: neq; partes ad generationem neq; marem aut scēminam tractauit. Sed hæc usq; ad librum qui est de generatione: certa de causa rationabili distulit, ipse igitur iam de generatione tractaturus: cum multa post partium tractationem interposuisset scilicet librum de anima de sensu & sensibili de memoria de somno & eum librum qui de causa motus animalium in communi dicitur: memor nundum partes ad generationem oportunas se pertractasse: neq; de mare & scēmina quæ duo in quatuor historiæ libris libro de partibus correspondentibus pertractata fuerant ut lectoribus quæ restarent tractanda de partibus ostenderet: mox in principio libri de generatione ea quæ de partibus pertractata sunt: ad memoriam reuocans summatim collegit dicens (Cum de cæteris animalium partibus summatim tum singulatim seorsum de propriis generis cuiusq; dictum sit), & post pauca (Restat ut de partibus quæ ad generationem pertinent disseramus de quibus nihil adhuc definitum est), ac si diceret de cæteris animalium partibus rectum historiæ sequendo ordinem alias in libro de partibus pertractauimus: sed nō complete, quoniam nec partes ad generationem: nec marem nec scēminam determinauimus, nunc igit ad illarum complementum uoluimus simul cum generatione ipsas tractare partes ad generationem oportunas, marem quoq; & scēminam. Si enim partes ad generationem prius in libro de partibus pertractasset: ea quæ de partibus ipsis pertractauerat hic minime collegisset. Causa ergo propter quam ea quæ de partibus in hoc collegit principio: non ea fuit ut per hoc librum de generatione cum libro de partibus continuum indicaret: Sed ut ostenderet ea se nunc fore perfecturum in libris de generatione: quæ in libro de partibus pretermissa fuerant uidelicet scientiā de ptribus ad generationē aīaliū oportunis. Quod nō satis itelligēs Apeliō theius discipulus pfecto amator: licet nō plurimū eruditus: uel q̄sq; alter fuerit q̄ uerā Ari. istam uitauit manifestū icidit errore, hic. n. pluria aristo. ut igit Strabo deprauauit. Aristoteles. n. libros plures cōgregauit, primusq; bibliotheca ordinauit adeo ut speusippi libros triginta argenti talentis emerit ut aulus gelius & diogenes laertius scripsit, a quo etiam egyptii reges bibliothecæ ordinem didicere, hæc autem librorum copiā cum suis Theofrasto eius discipulo cum scola reliquit hic autem dictam aristotelis bibliothecam cum suis Neleo suo discipulo & cōdiscipulo ex scepsi ciuitate nato post eius mortem testamento concessit: qui Neleus illic recedēs: eam scepsin

LIBER SECVNDVS

derulit posterisq; suis litterarum sane imperitis dedit. ii libros hos inclusos ac negligēter positos tenebant. Senti-
entes autem Athalos reges sub quibus erant: studium in conquirendis libris maximū habere ad bibliothecam
instituendam quæ p̄gami erat: sub consilio pessimo eos sub terra in quadam fossa occuluerūt. quos tandem illi
qui ex eo genere erant Apeliconi theio magno uenditos precio tradidere. Aristotelicos scilicet & Theofra-
sticos: tinea & humiditate labefactos: ille uolens corrosiones emendare eos transcribendos dedit. scriptu-
ra non recte suppleta libros edidit erroribus plenos. ut inquit Strabo. A Theofrasto igitur usq; ad illa tempora
peripatherici cum penitus libris carerent: paucis dumtaxat exceptis: nihil habebāt in quo firmiter philosopha-
rentur. Cæterum posteriores postq; ii libri in lucem uenere: Aristotelem inuitantes: longe melius q̄ illi priores
philosophati sunt. Addito etiam ad errorum augmentum. q̄ cum Sulla Athenas cepit: cōtinuo mortuo Apeli-
cone: eam bibliothecam Remam derulit & furtim grammatice quidam aristotelis amator & librarii uendentes
corrupto eo qui bibliothecæ præerat transcribere. & ut sit multa a scriptorū incuria potius: non conferendo ex
emplum exemplari: & sola lucris gratia scribentium quam philosophiæ amore multa deprauata sunt. Creden-
dum est igitur illam dictionem (ζωφωτος) quæ sonat (progressu) tinea aut humiditate labefacta uel nō labefa-
ctam in hanc dictionem (γενεσις) idest (generationum) ab aliquo prædictorum uel alio quem uolueris im-
perito imitatam fuisse. tantoq; magis in hunc incidit errorē quia eam principio de generatione cōformem esse
cōspexit. in quo ea quæ de partibus colligit. quo factum est ut non solum illam uitiauerit dictionem sed libro-
rum loca mutauerit. illum uidelicet qui ē de generatione in locū eius qui ē de p̄gressu transferendo: corrigenda
est igitur hoc mō ea littera qua dicebatur in fine de p̄tibus (Sequitur ut de generationibus ipsorū differamus) ut re-
cte dicat. Sequitur ut de p̄gressu ipsorū differamus. in similē errorem Cecidere nōnulli: q̄ cū Aristotelem cerne-
rent ī principio libri de cā longitudinis ac breuitatis uitæ. ea collegisse quæ in libro de somno & uigilia tracta-
ta fuerant: credidere librum hūc qui est de uitæ longitudine ac breuitate: ei libro q̄ de somno dicitur & uigilia:
comitē esse. ait. n. (De somno quidem igitur & uigilia dictū est prius de uita aut & morte dicendū posterius simili-
ter aut & de langore & sanitate quantum adiacet naturali philosophiæ nūc autē de cā eius quod est hæc quidem
esse longe uitæ: hæc at breuis uitæ sicut dictū est prius cōsiderandū) non. n. hic ea de causa collegit q̄ de somno
& uigilia: ut hos ambos libros ostenderet uicinos: & cōiguos. quoniā uere p̄ multa media separati sunt. sed som-
ni & uigiliæ hic meminit: eo quia cum de coniugationibus tractaturus esset: de quibus in libro de sensu & sen-
sibili se tractaturū esse iam promiserat minime cōiugationem quæ est somnus & uigilia expectaremus. cū de ea
suo loco. sinter operationes aīali propinquas iam egisset. Esto igitur prudens cum Aristotelem alicubi uideris
aliq̄ colligentē: & aliqua proponētē: seu se tractasse aut tractaturū pollicentem neq; putes p̄ hoc continuū sem-
per illorum uelle ordinem. Sed tunc certissime continuū expectabis ordinem cū in principio aut fine librorum
uel partis alicuius iam expeditæ uel incipientis colligit aut proponit. potissime cum nulla alia specialis causa col-
lectionis illius aut propositionis præter illoꝝ ordinem assignari potuerit. Qualis causa specialis in collectione
facta in principio de animalium generatione assignari pōt: quæ iam prædicta est qualis etiā assignata est sp̄cia-
lis cā eius collectionis quæ in principio de longitudine ac breuitate uitæ facta est qualis insuper in p̄ncipio de
motu aīaliū assignari potest præter ordinem. Collegit. n. ibidem dicta de particularibus motibus: non ut librum
hunc uicinum putaret illis in quibus particulares motus pertractati sunt sed ut necessitatem ostendat illius tra-
ditionis quæ est de causa motus in comuni aīalium: cum aliæ determinationes de particularibus motibus & di-
uerso modo ab illo aliam requirant tractationem in quibus autē collectionibus aut propositionibus sp̄cialis cā
præter ordinem percipi non potest: sed absoluta dictorū collectio & dicendorū propositio reperitur ī iis certis
paruum aut librorū solus attenditur ordo talis scilicet ut ea quæ proponuntur sequi mox debeant ad ea quæ
colliguntur. ut etiam in superioribus demonstratum est. Subtile ergo ingenium ac animi solertia hominē red-
dit habilem ad hæc sp̄cialium causarum inuentionem ad uerūq; librorum ordinem doctrinæ physici Ari-
stotelis perceptionem. Quæ igitur fuerit deceptio & quæ deceptionis causa & erroris ex iis manifestum est
Nunc de plurimis erroribus qui ex dicta deceptione in philosophorū scolis ortū habuerūt circa ordinē librorū
physicæ doctrinæ Aristotelis p̄ posse disputabimus. Dato enim uno incōuenienti plura sequi facile est.

Quod diuisio a q̄ bñdā de negotio aīaliū facta eosdē philosophos & alios in sex deduxit errors. Caput. III.
Ixiimus in superioribus duas esse difficultates circa naturalis doctrinæ Aristotelis ordinē unā de p̄te unā
ad alteram partem collata de qua superius iā expediuimus Alterā de p̄tibus illius partis quæ est de aīali-
bus inuicē collatis. q̄ pars de aīalibus fuit quarta pars physici doctrinæ Aristotelis de qua secunda diffi-
cultas nunc disputandū est prius suppositis & approbatis quibusdam de duobus p̄fatis epilogis siue sermonibus
plurimos circa hanc difficultatē corrigēdo errores. in primis tamē ipsos ponemus errores dehinc contra unum-
quēq; singulatim disputabimus. Vidētes. n. plurimi philosophi ea q̄ in fine libri de p̄tibus aīaliū & ea q̄ ī p̄n-
cipio de lōgitudine ac breuitate uitæ scripta repiunt nō habētes ī manib; suis librum q̄ de p̄gressu aīaliū cōiter
dī cū ipsimet dicāt eū nūq̄ uidisse nec aduertētes ad plurima arist. & p̄pathericorū de hoc ordine dicta: i ferius
p̄ nos deducēda: sed uerba potius ipsius auicēna ī p̄ncipio sui libri de aīa obseruātes dixerūt totā de aīalibus me-
thodū ī duas p̄tēs q̄z una ē de principio formali aīaliū. s. de aīa: cū opatiōibus ipsam cōsequētibus. s. sensu
memoria: somno & uigilia & motu lōgitudinis ac breuitate uitæ iuuetute & senectute. respiracione: morte & ui-
ta lāgore & sanitate. & hanc p̄tem posuere. priorē quoniā aīa cōe est principiū oībus aīalibus imo ēt plātis: cōia at
uti dicūt p̄cedere debet Alterā p̄s est de corpore sensitiuo: qd̄ est mālīs p̄s ipsius aīalis. de qua p̄te dicūt eē librum de
aīalibus: ex tribus suo mō cōfectū. s. ex historiis ex p̄tibus. ex ḡnatiōe. Ex quibus uerbis sex colligunt errores. Pri-
mus error est q̄ scdm̄ hos liber de historiis de p̄tibus de ḡnatiōe ī unū copulati sint. Scds q̄ illud totū ex iis tri-
bus cōfectū de p̄te mālī aīaliū dici debeat. Tertius q̄ illud totū ex tribus cōfectum liber de aīalibus dicatur

LIBER SECVNDVS

Quartus q̄ liber iste totus ultimus sit totius de aīalibus negocii. imo totius negocii physici cum sit ultima de animalibus pars. & hæc sunt quatuor peccata circa partem illam quā isti dicunt ex Aristotelis sententia tractare de materia aīalium. De prima autē parte oritur quintus error uidelicet q̄ liber de aīa sit primus i toto de aīalibus negotio. ad quā sequuntur omnes animæ operationes p̄fata. Oritur & sextus error uidelicet q̄ liber de longitudine ac breuitate uitæ cū sibi cognatis: eos mox sequat̄ libros qui de aliis sunt operationibus. s. sensu memoria & cæteris: & hæc satis de erroribus in cōi plurimorum phylosophorū. in quos etiā errores omnes Aristotelis expositores latini a tercentis annis citra incaute cecidere. inter quos omnes phylosophorū scolæ nostri et temporis uersantur. contra quos errores sumptis ac suppositis quibusdam in superioribus iam approbatis. singulatim disputandum est.

Contra primum errorem quo dicitur librum de historiis librum de partibus librum de generatione animalium copulari in unum.

Caput. V.

Icentibus igitur hos tres libros simul in unum copulari scilicet historias. partes. & generationē: plurima d̄ accidunt absurda. Destruunt enim primo epilogū illum in superioribus saepe positum. quo in fine de animalium progressu scribitur (Quæ quidē igitur de ipsis cæteris partibus & earū quæ circa progressus aīaliū circa oēm secūdū locū mutatione hūc habēt modū iis determinatis cōseqns est speculari de aīa). posuit. n. i iis uerbis eū q̄ de aīa mox post eū q̄ de p̄gressu. q̄ tractat p̄es ad motū aīaliū oportūas q̄ liber mox seq̄ ad eū q̄ de p̄ibz aīaliū d̄ i q̄tuor diuisū. Destruūt it̄p nobilē illū i fine libri de motu i cōi aīalium positum epilogum primæ partis totius generalem de quo superius disputatū est. in quo scribitur (De partibus quidem igitur uniuscuiusq̄ aīalium & de anima adhuc autem & de sensu & memoria & somno & cōi motu diximus causas. Reliquum autem de generatione dicere) Destrueretur etiam ordo in superioribus approbatus. quo dicebatur substantiam primo cum operationibus p̄p̄iis. Secūdo generatōē tertio uitam cum morte determinari debere præterea ubi locabit̄ liber de aīa? nō ante hūc ex iis tribus cōfectū ex superius ostensis: nec post ipsum secūdū hos Destruitur Aueroy's sententia q̄ in parafrasi siue suma methæorologiæ dixit. Ordo aut̄ librorū isto rum manifestū quod debet esse talis. Nā liber in quo loq̄tur de membris animalium & eorū utilitatibus præcedit librū de aīa. nā hæc sunt materia animæ) Ad hæc si ii tres libri in unum copulentur ea destruetur correspondentia quam liber historiæ quæ docet de animalibus: quia sunt residuis habet libris qui de animalibus causas inquirunt. In historiis enim post partes ipsas nō sequitur generatio sed inter ea sensuum cognitio uocis & somni media cadit. Theophrastus etiam in plantis p̄ceptoris sui obseruatissimi sequens ue stigia & merito in libro de historiis plantarum post plantarū partes non generationē statim sed ipsarum operationes & affectiones determinauit. merito etiam sic processit quoniam plantarum cognitio animalium cognitionem ueluti specularis q̄dā imago & exēplar rē speculo obiectā imitari debet. uti superius demonstratū ē. Tot igit̄ tāta ac plura sequūt̄ incōuenientia si tres illos libros in unū cōtinuare uolueris. Catege ex aduerso si tres libros illos separatos suis in locis superius definitis disposueris: sicut de iure dispōi ac ordinari debēt: hoc solū cōriget q̄ litterā q̄ in fine de p̄ibus repta est deprauatā fuisse cogamur dicere q̄ p̄fecto ueritati nō esse absolutū liquido cognosces: si ea q̄ de hoc disputata sunt diligenter attēderis. Falsum igit̄ ac itollerabile putādū ē illos tres libros de historiis: de partibus: de generatione: in unum coniūgi debere & hic primus fuit error de sex erroribus superius positis quos assumpsimus esse corrigendos. Nunc autem illi duo simul corrigendi sunt errores: q̄bus dicebat̄ q̄ tota illa ps ex his tribus cōfecta libris de animalium materiali esset parte. & q̄ illud totū dici debeat liber de aīalibus.

Contra alios duos errores uidelicet cōtra errorem quo dicit̄ tres p̄fatos libros eē de corpe sensitiuo. i. materia li pte aīaliū: & contra illū quo dicit̄ illud totū ex tribus cōfectū nūcupari librū de aīalibus.

Caput. VI.

Rauiori etiam peccarunt errore dicentes illam partem ex tribus illis cōfectam: dici debere de corporibus sensitiuis idest de parte materiali animalium. & totū illud appellari librum de animalibus. Nam de iis decē & octo uel decē & nouē uolumibus solū septē cū dimidio uidelicet quatuor de p̄ibus aīaliū & tria cū una pte quarti eius q̄d̄ est de historiis solum de aīaliū materia tractat. Residua uero oīa undecim uolumina fere uel duodecim: uidelicet q̄nq̄ de ḡatiōe: de historiis uero sex fere uel septē: nō materiā: sed illa quæ de generatōe: generatōis cās & species & efficiētē cām: reliqua de opationibus aīaliū: generatione: uita uitæq̄ cognatis determināt. Aristoteles. n. i p̄icipio de generatōe aīaliū cū dicta de p̄ibus collegisset: p̄posuit dicēda hoc mō. (Restat ut de p̄ibus quæ ad generationē p̄tinet disceramus: de q̄bus nihil adhuc definitū ē. atq̄ ēt de cā mouēte q̄ nā sit: sed de ea ipsa cā cōsiderare idem quodā mō ē atq̄ de generatōe cuiusq̄ agere). Cū itaq̄ ipa generatio: & p̄icipiū generatōis q̄d̄ est cā efficiēs aīaliū cū p̄ibus ad generationem seruiētibus quæ ēt uicē efficientis tenent causæ i hoc libro de generatōe tractet̄: seq̄ igitur q̄ iste liber qui est de generatōe aīaliū q̄nq̄ cōtinens uolumina: nō est de solo p̄icipio materiali ipsius aīalis. imo de efficiētē cā: & si partes aliquas puta generationi seruientes tractat: nō put̄ aīalis sunt materia: sed tanq̄ ad generationē istrumēta considerat & ps illa de talibus agens p̄ibus parua admodū ē. Nō recte igit̄ dixerūt q̄ totum illud ex decē & nouē uoluminibus cōfectū: dici debeat de parte materiali aīalis. cum eius minor pars. s. uolumina septem cum dimidio uel parum plus de numero decem & octo uel decem & nouem tali possint nūcupari nomine. Male ēt dixerunt dicentes illud totū ex illis tribus cōfectum dici librū de aīalibus. Ille. n. p̄p̄ie dici debet liber de aīalibus q̄ totum scibile quicquid mō de aīalibus continet. s. substantiā cū opationibus generationē: & uitā: & hoc mō liber de historiis de aīalibus liber nūcupari debet. Hoc mō diogenes laertius nouem dixit Aristotelem scripsisse de aīalibus. Per hæc. n. uolumina nouē historias intellexit non cōputatis fragmentis: de q̄bus superius scripsimus sufficienter. Simili quoq̄ mō si reliqua oīa præter historias uolumina i unū copulent. s. tredecim quæ eorū q̄ i historiis tractata sunt cās inquirūt ita quidē ut unū totū conficiat̄ negocium: illud totū pro certo de aīalibus magis q̄ q̄d̄

LIBER SECVNDVS

illi dixere nuncupari pōt. totū. n. aīaliū scibile. s. substantiam cum operationibus: generationē & uitam conti-
net utraq. n. hāc partiū rectius dici pōt de aīalibus liber: uel negociū q̄ illi tres ī unū copulati libri quoniā utraq.
totum scibile aīaliū ptractat historia narrando: cōiori quādā traditiōe: ps uero reliqua cās narratoz & ppter
qd distinctius reddēdo Nam si tria illa. s. historias quā totū aīal ptractat: & priū uolumina q̄ de sola animalī
um materia docent: & generationis quinq. uolumina in unū cōiunxeris: nō librum: non formosū de anima-
libus negocium: sed quasi monstrū quoddā imperitia ordinis disciplinā formabis. Sicuti si in naturā operibus
aīal pfectū in quo sunt & ptes & gīationis pīcipia ptribus aīaliū denuo & gīationis pīcipiis indecēter dupli-
cetur. **Hoc. n.** totū ex aīali pfecto & iterato ex ptribus ac gīationis pīcipiis cōfectū: nō aīal sed potius in na-
tura mōstrum dici deberet a simili non liber de aīalibus pīprie dici debet illud ex tribus illis ab eis cōfectū sed
uel historiae solā: uel tora de causis theoria sola de aīalibus liber uel negociū uel methodus dici debet sed ut ue-
rum fatear hoc propriissime dici debet (de aīalibus) qd̄ totū & historias narrātes totū scibile: & theoriā causāz
in unum comprehendit. Perfecta est enim dictio hāc (de animalibus) si quodq. scibile de animalibus. s. substan-
tia cū opationibus: generatio: & uita: omni mō doctrinā. s. tā q̄ sint per historias q̄ pp qd p causāz theoriā cō-
prehēum fuerit. **Hoc** uoluit Ari. in li. metheorog. dicēs (cū aut pīaliuerimus de iis speculabimur si quid possu-
mus scdm inductū modū de aīalibus & plātis). Nō. n. illū solū quē ex tribus cōficiunt & de animalibus librum
uocant. Intellexit p hoc uerbum (de aīalibus) sed totā penitus & historiā & cāz redditionem. **Quod** Alexāde
aphrodisēus exponens dixit. (Pertransiens aut de iis quādam itez post metheorologicū negocium quā sunt
naturalis negocii apponit) per quā uerba nobis demōstrat q̄ post metheorologicā scientiā sequitur nego-
cium de aīalibus. Et exponēs quid senserit aristoteles per illam dictionem de aīalibus subiungit. (De aīalibus
enim iquit & plantis uniuersaliter & singulatim. Ordinabit aut in ea quā de aīalibus theoria. & cā quā de aīa.
adhuc aut cā quā de sensu & sensibilibus adhuc aut eam quā de memoria & somno & diuinatiua secūdu
somnia. Adhuc aut de senectute & iuuentute & longaq. & breui uita & quācūq. alia ab ipso scripta sunt hābē-
tia relationē ad aīalia quoz hāc quidem cōmunem de omnibus aīalibus theoriā hābēt: ut puta de aīalibus
historia & quā de aīalium generatione & partibus. Adhuc aut quā de aīalium pīcessu & motu. hāc aut singu-
laria: ut quā de memoria & somno. Et diuinatiua ī somno. plurima. n. ī iis dictog. homini soli existunt) Ecce q̄
p theoriā uel negocium de aīalibus non librum ex tribus cōfectū sed omne qd̄ ad aīalis cognitionē attinet Ale-
xander itellexit. de quo etiam uocabulo ī fine de causā longitudinis ac breuitatis uitā sic scribitur. (Reliquū
aut nobis considerare de iuuetute & senectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē utiq. hēbit quā de aīali-
bus methodus). **Hoc. n.** nomē (de aīalibz) iis ī locis nō illi cōfecto ex tribz sed toti ex historia & ex cāz īq̄stīōe
appositū ē. De hac. n. tota speculatiōe uocabulū hoc (de aīalibz) siue liber siue libri siue methodus siue negociū
& aīalibz dicat: pīprie attribui debet. Cāteq. si aliqd aliqd dici debeat li. uel tale qd de aīalibz: nō illd totū ex tribz
illis cōfectū: sed sola historia uel sola cāz theoria in unū cōiuncta: ad aīalibz dici pōt Historia. n. ē li. ē negociū: ē
& methodus de aīalibz qā totū scibile qd̄ sit: iūstruit. Tota uero causāz theoria: de aīalibz totū scibile pp quid
est: docet Male igitur dixerunt dicentes tria illa ī unū cōiuncta fuisse de parte animalīū materiali & nūcupari
librum de aīalibus Quibus iam declaratis nūc demonstrandū est illud ex tribus illis cōfectū nō esse ultimā
totius negocii de animalibus partē uti pīfari dixerē philosophi.

Quod illi tres libri in unum copulati: non est pars ultima negocii de animalibus.

Caput. VII.

Idē igit de causis errauerūt dicēdo: librum ab eis de aīalibz dictū: ēē ultimū ī toto d̄ aīalibz negociog. b̄
e errauerūt cū dixerūt librum de aīa cū opitiōibus priorē esse totius methodi de aīalibz pīe. Imo eodē pe-
nitus errore. Idē. n. peccatū ē si Peccatū fuerit dicere A est prius B & dicere B est posterius A **Quare** di-
sputatiōes has loco pīxas putauī esse locādas. eisdē. n. fere rōnibus utrūq. hōz uincit. In primis tamē disputabi-
mus cōtra illud quo dicūt librum illū ex tribus cōfectū. s. ex historiis ex ptribus: & generatiōe aīaliū: esse ultimā
negotii de aīalibz pīe. nā si hoc ē ē destrui oporteret id quo ī fine de cā lōgitudinis uitā dicif. (Nūc at de aliis
aīalibz dca ē cā de magnitudine quoz uita & de uita breuitate. Reliquū at nobis cōsiderare de iuuetute & se-
nectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē uti q̄ hēbit q̄ de aīalibz methodus). Liber ergo de morte & uita
inter eos q̄ de rebus a natura solū pductis nō ab arte posterior ē cāteris: quo libro p ordinē ut ī superioribz de-
claratū ē prior ē li. de īspiratiōe quo prior ē q̄ de iuuetute & senectute atē quē mox pcedit ille q̄ de cā lōgitudis
ac breuitatis uita dī si ergo ii sunt li. ultimi ī nā aīaliū falso igit ab iis dictū fuit li. illū quē de aīalibz appellant
ultimū ē totius negocii d̄ aīalibz. nisi forte pīculā illā (finē utiq. hēbit q̄ de aīalibz methodus) sic exposuerit ut
qdā expositōis hoc mō exposuerūt) cū. n. determinatū fuerit d̄ illis suīficiēt determinābif d̄ aīalibz) quoz exposi-
tio ī hoc adeo līx Ari. & grāco idiomati plane dīfētiēs ē: ut de ea disputādū ēē ī cēseā Tollit ē hāc opīo histo-
riaz ad eā theoriā q̄ ē de cāis approbatā cōgruētiā nā post gīatiōē quā isti fecer pīe ultimā ī historiis tractat uita
uitāq. cognata. s. lōgitudō ac breui. uita iuuet & senect. & aīaliū morbi Ergo ista ī theoria cāz suo loco scdm
cōgruā ad historias nūdetiā pari cā doceri debēt. s. post gīatiōem: aliter utriusq. debita perit mutua respōdētia
Peribit ē Theofrasti Ari. fidelissimi discipuli maxia auctoritas: q̄ ī iis libris quos de plātis scripsit ad exēplar sa-
ne lib. de aīalibz nō generatiōē posuit ultimā. Sed post eā ī historiis uita breuē ac lōgā reiuuenescētiā: morbos
ac mortē recte disposuit. Sed qd̄ aliēa petius nō ne rei euidētia hoc idē clarissē demōstrat: simul cū Ari. aucto-
ritate ī li. de mor. & ui. **Qu** ī nā negat possit qn p aīa uegetatīe ī calido pīcipatōē nos oēq. aīal generēur pīo
post hoc ea pīditi natura: lon. uel bre. uiuū uita: nūc iuuenes nūc senes: caloris refrigerio quoquo mō licet di-
uersi diuersimode a natura mutuantes. Deniq. post multa aīalium ut ita loquar naufragia: morimur oēs. Talis
enim naturā animalis dispensatio ac dispensationis ordo animalium non generationem: sed uitam ipsam quā
generatiōē consequitur uitāq. cognata: ac ultimo mortem iter eā quā a natura sola dispensantur: in ultima

pte ponendam esse nobis manifestissime declarat. Et hac de cā ipse Aristoteles cū in anterioribus. scilicet in libro de generatione animalium: & in eo q de longitudine uitae ac brevis. & in eo q de iuuetute & senectute: causas generationis animalium & causas uitae brevis ac longae uitae causasq iuuentutis & senectutis plenissime tractasset: nullū tū illoq illis i locis. nec generationē nec uitā nec iuuentutē aut senectutē adhuc diffiniuisset: Idcirco in postreīs libelli huius q est de uita ac morte: ultimi huius tertiā partis: de natura animalium tractantis: unūquodq illorum scilicet generationē uitā iuuentutē ac senectutē deffiniuit dicens. (Generatio quidem igit ē prima participatio i calido nutritiua aīa uita aut mansio huius iuuentutis aut est primā refrigeratiua pīcula augmētatio senectus aut huius detrimentū aetas florida aut hōz medium mors aut &c.) Expeditis igit oībus ad secundam q est de animalū generatione & ad tertiā q est de uita ac uitae cognatis expeditis inquā generationis animalū causis & principiis i libro de generatione. expeditis i libro de causis longitudinis ac breuitatis uitae & i libro de iuuentute ac senectute eorundem causis: expeditis isup i hoc libello eoz debitis diffinitionibz: tandem oīa i uno breui claudit epilogo dicens. (Quidqdem igitur est generatio & uita & mors.) Hoc quātū ad illud quod ostensum est i libro de uita & morte (& pp quas causas erunt animalibus dictū est) hoc quātū ad ea q tractauerat i libro de generatione animalium & sequentibus libris. causae. n. generationis traditae sunt i libro de generatione animalū. causae uero uitae & mortis i libro de causa lōgitudinis ac breuitatis uitae & i ceteris post illū. hic ergo epilogus i ultimis positus nobis manifeste demonstrat q liber de generatione animalium non sit ultimus. ut isti uoluerunt. sed post generationē sequant libri de uita & morte & cognatis uitae & morti. Ex iis igit oībus clarissime demonstratū esse uidetur post librū de animalium generatione quē falso ultimū esse ponunt i negotio de animalibus: seq debere libros plurimos qui de uita ipsa & uitae cognatis ac morte ultima oīum agunt. plura at ad hoc probandum non adducam cum de hoc in superioribus: ubi de libroz ordine particulariter egimus plurima pertractata sint.

Disputatio contra errorē quo dicunt librū de aīa cū suis opatiōibz primā eē pte methodi de animalibus. Ca. VIII.
 On solū uti diximus peccauere priores circa eā quā de animalium negotio secūdā dixere partem & ultimā de qua hactenus disputatū est. ceterū deliquere magis de ea parte quā priorem i ordine uoluerunt eē partem. Dicunt. n. eam esse priorē q de cōi est oīum animalium formali pīcipio. scilicet de aīa & suis operationibus uidelicet sensu memoria somno motu uita iuuentute & senectute & ceteris talibz. Ceterū quoniā libri de aīa de sensu de memoria de somno & motu alium ab hīs qui de uita ac uitae cognatis tenent locū: idcirco nostra disputatio primo circa librū de aīa cū aliis quatuor sibi ānexis uersabitur. postea circa eos libros q de uita sunt ac uitae cognatis. Scito ramen q quacūq de ordine libri de anima dixerō eadē de ceteris quatuor pīdictis animalibus propinquis operationibz dicta putare uelim. cū illa quatuor mox ad illū sequant librū qui de aīa dicit: ut isti quoq contra quos agimus sensere nobiscū. Accidit igit talia de ordine dicentibus nec pīcipue aduertentibz contraria dicere iis quae i fine libri metheoroz sic scripta sunt. (Manifestatis aut iis). scilicet pītibz similaribz (similiter dissimilaria cōsiderādū. & tandē ex iis cōstituta. uelut hōiem & plantā & alia talia) si. n. cognitio similarium ex elemētoz cōpositiōe & actiōe cognoscat p similaria nō solū aīatoz ptes simpliciōres sed et ināiata mixta sub itelligēdo de qbz ē i tertio metheorologicoz uolumine tractatū ē & si ex similaribz pītibz fiāt dissimilares ptes manifestū ē q post librū metheoroz naturae ordinē pīcēdo seq debeat liber ille q ē de pītibz animalū. post metheorologiā igit cōphēnsis i ea lapidibz metallis ac eoz mediis uti cōphēndit Aristo. i tertio de iis libro: mox liber seqtur q de pītibz dicit i causarum iquisitione. ergo ad metheorologiā mox non sequit liber de aīa sicut isti uelle uident. dicentes aīam ceteris tāq cōe pīcipiū animalū esse i ordie priorē: iis quoq testimoniū ē Alexā. aphrodiseus ibidē i suis cōmētariis dicēs. (Hunc seq uident q de pītibz animalū) & reliq uti i priori diffuse satis adduximus uolumine Aristotiles ē i primo de partibus animalium ordinem modum & uiam dīserendi docet quā de animalium natura docere intendit. iter quā manifestissime pbat physico fore necessariam de aīa tractationem cum sit aīalis natura sine quā nescitur aīal. forma enim lectuli disci debet si lectulum scire nitamur: neq enim ut inquit sat est materiam puta lignum uel tale quid cognoscere nisi formam quoq noscamus imo magis formam scire necessarium est q rei materiam si res ipsa composita sciri debeat. uti ē i superioribus demonstratū ē. p hāc. n. clare demonstrat Ari. q ipsa materia prius disci debeat. q ad compositi cognitionē hoc non sit idoneū nisi forma ipsa similiter adiscatur. Ostendit insuper ibidem q in tradenda de operationibus animalū scientia: generalis de ipsis puta de somno de motu & ceteris debet esse traditio: ne forte si de unaquaq operatione singularite in singulis animalibus traderetur. idem saepe ac sepius inutiliter repeti oporteret. Plurima quoq alia preter hāc in illo primo de partibus uolumine de ordine tractandi de animalibus negotii in primis docet. Ita ut quisq recte concipere possit hunc de partibus animalium librum esse primum totius negotii de animalibus: causas inquirentis. Cum in eo ordinem ac modum & uiam tractandi negotium de animalū naturis per causas doceat. Non parua enim Aristotiles fuisset imperitia de aīa prius egisse & eius operationibus propinquantioribus: quadā uniuersali traditione: deinceps illarum tractationis ordinem ac necessitatē idēcenti docuisse ordine. Simile. n. fecisset iis qui post completū iudiciū de causa ipsa consulunt. cum in principio consultum oportuit iri. non post rei exitum. tale profecto absurdum uiro ingeniosissimo: non dixerō in disciplinis tātum: sed in ordine ac modo tradendi disciplinas: qualis fuit Aristotiles: minime conuenit. Preter hāc circa finem eiusdem primi uoluminis de partibus animalium: disposito ordine ac uia procedendi: iam ad ea accedens quorum sua fuerat intentio: res naturales dicit in duas distingui partes: scilicet in immortales de quibus asserit se iam peregrisse. uidelicet in libro de cōlo & mundo. & corruptibiles. inter quas asserit esse animalia & plantas. Expeditis igit diuinis & immortalibus: ad naturam animale se processurum dicit. dicens. (Sed cum iam satis de illis egerimus: nostramq explicamus sententiam: restat ut de animante natura dīseramus.) Liqueat igitur ex iis de animante natura ante hunc librum de pītibz animalium nudum dīseruisse. sed in hoc de ea tānce

LIBER SECVNDVS

pisse uti superius quoque demonstratum est. Periret etiam si aliter diceret sermo ille ueridicus quo in fine libri de pri-
 bus ad motum utilibus qui de animalium progressu dicitur: sic scribitur in fine. (Quæ igitur de ipsis aliis partibus
 & eayz q̄ circa progressum animalium circa omnem secundum locum mutationem hunc habet modum: iis determinatis cōse-
 quens est speculari de anima.) Credo equidem si prefati uiri hunc aristotelis uidissent librum: quæ ipsi suis in comētariis
 aristotelem edidisse fatentur: sed eum nondum uidisse dicunt quæ ego & græce & latine interpretatum habeo librum de anima
 cæteris de animalibus cōscriptionibus non præposuissent. Auferri etiam secundum eorum sententiam aut saltim destrui oport-
 teret illam nobilem ac uniuersalem sæpe dictam & græca matre approbatam collectionem qua in fine libri de causa motus ani-
 malium sic scriptum reperitur. De partibus quidem igitur uniuscuiusque animalium & de anima. Adhuc autem & de sensu & som-
 no & memoria & cōi motu diximus causas: Reliquum autem de generatione dicere.) Ecce quoniam modo ac ordine
 animalium naturas docuerat: eodem in hac collegit collectione. & proxime tractanda proponit. primo. scilicet partes animalium eas
 etiam includendo quæ motui animalium deseruiunt. Secundo ea quæ de anima & reliqua iuxta præfatum in superioribus or-
 dinem ante animam uidelicet proponendo partes & post motum qui somnum memoriā & sensum & animam cōsequitur non
 alias animalis remotiores operationes sed generationem mox apponendo. Per hæc itaque uerba aristotelis satis patet il-
 los non perperam errasse qui sciam de anima in animalium negotio ordine doctrinæ dixere fore priorē. Non solum autem hoc
 ab aristotele sed a senioribus quoque illud agnoscit qui aristoteli uerba primitus exposuere alexander. n. aphrodise-
 us qui sub seuerō & antonino imperatoribus floruit non solum in expositione super librum meteorologicorum aristoteli-
 um diximus hoc notum fecit: sed in suo quoque libro quæ de anima scripsit clarissimis uerbis iis approbavit. (Quare si
 ea quæ comode & apte de animæ substantia præferunt cōtradictionibus implicare non uolumus primo loco ipse pos-
 sidentis animam corporis apparatus cōtemplandus est & internarum inuicem externarumque partium cum ipso ue-
 nustatis & pulchritudinis concentu lex & dispositio cōquirenda. simul enim hæc ipsa speculati fuimus: haud
 quaquam ulterius: admirabile & nostra opinione maius esse uidebitur ut in corpore supraque opinari possumus mira-
 biliter atque ambiciose disposito anima tot in se motionum principia possidens cōtineatur.) per quæ uerba claris-
 sime cognoscimus corporis partes interiores & exteriores ornatumque corporis: quæ & in libro de partibus propter
 quod & in libro de historiis. quia sunt tractantur ante animæ traditionem doceri debere. iis enim scitis omnis de ani-
 ma difficultas tollitur. scitis enim diuersis partibus diuersis structuris: ornatu facile est agnoscere animam in se
 plurima continere principia ad tot motus in tot partibus deseruientia. Post hunc per plura secula auerōys in pa-
 raphrasi meteorologie hoc idem sensit dicens. (Ordo autem istorum librorum manifestum quod debet esse talis. Nam
 liber in quo loquitur de membris animalium & eorum utilitatibus præcedit librum de anima. nam eæ sunt ma-
 teria animæ.) Non solum autem ex uerbis aristotelis & suorum expositorum hic error correctione est dignus
 uerum ex rationibus quoque uerbis ac sententiis aristotelis conformibus emendandus est. Nam prefate operatio-
 nes uti in libro de anima & in eo qui de sensu probatum est: animæ & corpori sunt communes earum itaque cognitio ab
 utrisque præcognitis mutuari debet quare antequam causæ ipsarum operationum totius coniuncti doceri per causas debeant
 prius oportuit nos animalium partes & animam præcognisse. si enim animæ cognitio ab operationibus pendeat: pendet
 quippe ab eis qua ipsarum operationes quæ sunt præcognosci debent quod sit in historiis. Clarius fiet hoc singula exami-
 nant: quomodo. n. ea quæ de sensu & sensibili suo loco ab aristoteli tradita sunt: cognoscere poteris nisi membra sen-
 sibus deseruientia quæ in li. de partibus declarata sunt prius agnoueris memoriæ et & soni & motus agnitiones te præcognisse
 nam cerebri supponunt uenarum et nam & cordis a quo sanguis & per quos in sono ad primum sensitiuum reflectus uapo-
 res si natura soni sciri debeat: præcognosci oportet: partes et ad motum deseruientes ante ipsum motum animalium in li. de mo-
 tu in cōi tradito præcognouisse phas est. Respiratio et & caloris inati refrigeratio quæ in li. de inspiratione instruunt quo-
 modo per causas sciri poterunt nisi partes nonnullas animalium scilicet pulmonem in respirantibus & brachia in pi-
 scibus in libro de partibus animalium prius didiceris. Ita quoque de uita uitæque reliquis cognatis suo modo dicam. Claris-
 sime igitur monstratum est quod ante libros de operationibus coniuncti partes animalium & ipsa etiam anima cum sit eorum
 principium seorsum præcognouisse necesse est. Sed dices fortassis quomodo anima ante operationes præcognosci de-
 bet cum potentias cognoscimus per operationes. non e contra. Ad hoc dicimus quod in determinando non dico de
 monstrando ordo a prioribus secundum naturam semper præcedere debet ad posteriora præsequendo: nisi forte ut in superiori-
 bus diximus posteriora & cōpositiora ad simpliciorum cognitionem exemplaria fuerint: sicut animalia quæ cōpositiora ac
 natura posteriora fuerint ipsis plantis: tamē cum ipsarum plantarum sint exemplaria: ideo plantis præcognosci debent: &
 cum priora præcognosci debeant: licet animalium partes & anima ipsa prius ipsis operationibus doceri debent. illarum. n. cau-
 sis scitis facilius operationum suarum cognoscere naturam & causas. Sic igitur potestatem ipsarum prædeterminari & præcognosci debent
 ipsis operationibus. quoniam ad operationum cognitionem propter quod necesse fuit præcognuisse causas & naturam potestatis. Nihil
 ominus tamen si partium causas & animæ rationes agnoscere curamus necessario operationes ipsas nobis primo quia
 sunt præcognouisse oportet. Conferunt. n. magnam partem ad cognoscendum ipsum quod quid est. hæc autem con-
 ferentia est: cum ea quia sunt præcognouerimus. Talis autem cognitio quia sunt ipsarum operationum in libris de historiis
 habita est. & sic per operationes ipsas in libro de historiis quod sunt prius cognitæ: partium animalium & ipsius animæ disci-
 tur causæ & rationes. quibus scitis ad operationum causas ingreudas accommodatæ accedimus. Cōtrarium autem iis esset si liber
 de anima & libri de operationibus in cōi præcederent librum de historiis. Nam operationes cōiuncti traditæ in li. de sensu
 memoria somno & motu in hiis libris docentur propter quod tales sunt: in illis. n. libris earum operationum est causarum ing-
 sitio in historiis autem sola narratione quod sunt quare si liber de anima & libri de operationibus eos antecederent libris qui &
 historias & partes docent incongruus ac ineptus ad doctrinam fieret ab aristoteli. id determinatiōis ordinis processus. uideli-
 cet prius docere de eadem re quoniam propter quod de hic docere ipsum quia est. hoc. n. dictis Ari. in naturalibus repugnat. quod in plu-
 ribus locis ait prius esse tractanda animalia per historias de hic illogice quod in historiis narrata sunt: in libris aliis quod non histo-
 riæ sed scire nomen assumunt causas ingrederentur. ita dico de partibus & operationibus quod de generatione animalium. &

LIBER SECVNDVS

uita cū morte & his cognatis. Ait. n. in primo de historiis (Vt primū differentias atq; accidentia q̄ iuncta cuiq; sunt accipiamus deinde eorū ad cōperiēdas cās enitatur) & in principio de p̄tibus aīaliū sub dubio pponēs tam dem res ipsas prius tradi debere cōcludit dehinc cās eorū inq̄ri oportere, dicēs) Nec illud manifestū ē utrū ut ma thematici rem suā celestē demonstrare cōsueuerūt sic homo regē naturalīū studiosus primū q̄ parēt in aīalium genere partesq; singulas explorare: deinde cām quāobrem ita sint reddere debeat an secus agēdū sit) & parum infra (sed. n. exordiendū qd' dictū iam est ut primum res persequamur q̄ quoq; ī genere cōspectiores proprio resq; habent deinde causas reddamus) in secūdo ēt de p̄tibus ait (Ex quibus nā & quot numero membrīs singula animalia cōstaret libris historiā q̄ d' iis scripti a nobis sunt plauis explicauimus nūc q̄s ob causas quāq; ad hūc modū ita se habēt cōsideremus uidelicet ita ut omnis ratio seiuncta ab iis quā p̄ historiis exposuimus tractetur) Et libro de animalīū p̄gressū cū narrauerit quedā in hoc disputāda libro cōcludit (Quod igitur sic contingat manifestū ex historia naturali propter qd' aut nunc considerandū. Jac si diceret cognitio quia eorū q̄ in hoc libro disputanda sunt in libro historiā narata est sed ipsoq; cognitio p̄pter quod causas in hoc habenda est libro ex quibus omnibus liquet ea quā in historiis de essentia & operationibus & de generatiōe aīalium ac uitā prius cognitione quod sunt pertractata sunt: eadē hāc & plura seiunctim in ceteris libris post hāc per causas propter qd' talia sint disputata fuisse. Quod si ipsa anima: si coniuncti operationes: ipsis historiis p̄determinatae fuissent qualis nā in hac & ea quā est de historiis p̄te debitus custodiret ordo prius. n. causā ipsā operationū inquirerentur dehinc prepostero ordine: disciplinā aristotelis cōtrario in historiis eorū operationū fieret ipsa narratio Ad hāc quā nā esset utriusq; modi doctrinā. s. quia est & p̄ quid congrua respondentia: cū in historiis primo de partibus agatur: in causā uero theoria secundum horum sententiam imo in toto de anima libris negotio prior esset aīa. Si igitur liber de anima cum libris de operationibus ceteros praecefferit libros: congrua historiā & causā theoriae ac decēs peribit respondentia. Hinc igitur accipito librum de aīa cum operationibus sibi annexis non esse primam totius methodi de animalibus partem. ut isti dixerunt. Soluitur autē eorum ratio hoc modo. Nam aīaliū substantia duo ī se continet. corpus quod est materia & animam quā est aīa lium principium & forma. Volens igitur Aristoteles docere animalis naturam: In primis materiā ipsius. s. partes. erudit dehinc formam scilicet animam & utriusq; idest coniuncti operationes agit. prae hāc de efficiente cā in eo quī de generatione aīalium uitā quoq; cū morte & iis cognata nos instruit. Cum itaq; ab iis dicitur aīa est principium oīum animantium dicimus profecto q̄ est eorū principium. cū sit aīalium forma. & simul cum corpore est operationum cōiuncti efficiens cā generationis sed & uitā. Cū igitur sit hōrū principium: de anima priusq; de illis. s. operationibus & generatione ac uitā agendū est. prius ergo de aīa & animalīū partibus determinandum est q̄ de operationibus. ex quo partes & aīa simul concausae sunt illāq; prius. n. tractari debet qd' ē principium eo qd' sit ex illo & cū ipsa anima & corporis p̄tes principū sint generationis & uitā: & ideo aīe gñatio nem & uitā uitāq; cognata p̄cedere debēt Ceterū cū aīa nō sit corporis seu partiū cuius est entelechia: principū sed ad animalis cōfectionem potius cōcausa: iccirco p̄pter hoc sua cōtemplatio ad eam q̄ est de partibus p̄cedere non postulat si igitur est principū aīalium cōe iis precognosci debet omnibus quoq; ipsa ē principium quā de aīali tractant: tractat at essentia ipsa cuius ipsa aīa est p̄s & cōcausa cū ipso corpore siue p̄tibus quāq; p̄tū aīa non est principū sed forma tractant operationes generatio & uitā quoq; ipsa est principū & eadē merito p̄cedere debet. Ea. n. aīone q̄ aīa p̄dictis. s. operationibus gñatiōe & uitā prius tractari debet: eadē ē cognitio de corpore siue p̄tibus p̄cedere debet corpus. n. siue p̄tes aīalis cū ipsa aīa: operationū ipsoq; generatiōis & uitā: q̄ oīa sunt cōiuncti & nō solius p̄tis: ē cōcā & principū q̄re rō q̄ utunt cōis erit & corpori & aīa. neq; p̄ hoc ipsa aīa p̄cedere debet p̄tes. Tota igit q̄stio in hoc unū decidit an aīa q̄ ē forma & principū an corpus qd' est mā p̄cedere debeat ī doctrinā ordie. Sed de hoc nūc nō sit ulterior disputatō quoniā de sola aīa. itētiōe circa ordinē librorū suorū nra uersat itētiō. Satis. n. nobis fuit illoq; rōnē: ex q̄ p̄bat nitūt li. d' aīa p̄cedere d̄ber eo q̄ sit oīum aīaliū principū sōfale cōe: nī cōcludere clār d̄mōstrasse. eosq; iunioris auctoris aīa. aliorūq; pluriorū p̄ipatheticorū uerbis diueris ī locis scriptis: cōtrarios ac rōnibus deuictos fuisse. Ceterū cū istorū opio ab Auicē. ortū hūerit. Ordini uero Aristote. penitus aliena. iccirco ut priora magis pateant ea quā de iis duabus dcīs partibus anima. s. & corpore senserit Auicēna mox disputabo.

Sentētia Auicēnae. qui animā uoluit p̄cedere in oidine doctrinā ad reliqua quā de animalibus tractant: & de solutione suarum rationum. Caput. VIII.

Vicēna de ipsius animā ordine duo probare nititur quoq; alterum est q̄ de anima ipsa prius agendū sit a q̄ de corporibus. alterum q̄ non p̄ticulariter sed in genere potius. puta nō de uegetatiua: dehinc de suo corpore uegetabili: deinde de altera scilicet sensitiua dehinc de corpore suo agēdū sit. Talis enim tractā di intersecctio rem faceret ut ait difficilem: neq; tractare de uegetabili anima uegetabiliū dici potius de uegetabilibus poterat q̄ de sensibilibus. ex quo ipsa quoq; animalia uiuunt. similiter de brutis respectu hominum: qui cum brutis sensū p̄ticipāt: quapropter concludit & recte tractatū de aīa partiri non debere. sed cōi quadam disciplina secundum se & partes suas de aīa agendum esse. Alterū uero quod probare nititur est q̄ de ipsa priusq; de suis corporibus tractandū est. Ceterū anima expedita ut inquit: quod superest corpus ē ac corporis affectiō nes. ex q̄bus uerbis rō ī hoc strigif q̄ de aīa prius agendū sit q̄ de aīal. ū p̄tibus siue corporibus: erit. n. inq̄t sciētia liberior ac certior. Rō aut ipsius ē quoniā cū sit aīalium forma melior ē corpore qd' ē eorū materia. Ad hāc igit aīa ad ea quā corporis sunt cognoscēda magis adiuuat q̄ econuerso. Ceterū ī hoc nō libello n̄rum nō ēēt officiū tis respōdere rōnibz. nō. n. cōtra illos disputamus q̄ de p̄hīcis scribētes suo p̄prio ordie suos disposuere libros sed de li. Ari. ordie nra ē disputatō. Capiat unusq; s̄q; & Auicēna & alter quē uolueris sibi placere ordinē suū. n. cuiq; recte positū fuisse ordinē a nobis cōcessū sit. qcqd tamē fuerit. Ari. ordo ī aliquo corripi nō poterit

LIBER SECVNDVS

De illis, n. hoc i opusculo tantu curans q Ari. ordinē declarātes eiusq semitā imitari credētes: Ani. potius ordinē Aristoteli cōtrarium: ipsis minime aduertentibus. imitati sunt: hōz. n. peccatū maius eo est peccato qd Auicēna. ipse. n. suis i operibus suo pcessit ordine. scribit. n. talē sibi qlem diximus ellegisse ordinē. si qs. n. iquit hūc uoluerit mutare faciat. nos. n. ut ait nō calūniabimō eū. sed de iis satis. Ceterū ne Auicēna rō iperitū idicet Aristotelem ultra id qd conceperā suis respōdebo rationibus. Non. n. eo qd aliqd est melius id prius pertractari debet. sed quo cognito alterū facilius cognoscit. nō e cōtra. tales sunt corporis ptes respectu aīa. p corpus enim & corporis passiōes ad aīa cognitionē manuducimur. ē. n. aīa entelechia corporis physici organici potentia uitam habētis. nisi. n. corpus ipsum corporisq ptes q aīa organa a natura deputatā: sunt cuius corpis talibus organis muniti aīa est entelechia: p cognoscat aīa ipsius sba minie cognosci poterit. ea. n. q corporis sunt ad cognoscendam aīam magis faciūt q e cōtra. cū sensibilia sint quēadmodū ē i supioribz de mēte alexandri aphrodisēi i suo libro de aīa ostēsum ē qre nō recte sensit Auicēna i hoc cōtra Aristotelem dicens aīam plus adminiculi eoz q corporis sunt cognitiōi q e cōtra. Neq recte putauit pp hoc de aīa priusq de corpore tractari debere. eo q aīa melior esset corpore. nō. n. bonitas ipsa rem facit i doctrina priorē: sed id qd posteriorē exēplar est uel sal tē id quo cognito accommodatius alterū adiscit. Ad illud aut quo dicis aīam esse cōe principiū oīum aīatoz & ideo pp hoc debere pcedere: capite nuperime ptractato ad plenum responsum fuit sed de iis hactenus. nūc ad priora reuertens de eo i quē plurimū cecidere errore cōi disputabo. declarādo uidelicet q opatiōes uitā attinentes eos seq non debeant libros qui sunt de operationibus aīali propinquis.

Disputatio contra errorem quo dicūt q libri de longitudine uitā & de uitā cognatis mox sequant libru de somno & de ambiguitate inuenta in libris eorum.

Caput. X.

I recte ea q i superioribz disputata sunt de operationibus itellexeris cognouisti aīaliū opationes quas dā esse aīali ppinquiores soli aīali attinentes. q sunt sensus & memoria & somnus cū uigilia. q aīalia sequuntur uti sensitiua sunt. & motus. q ē licet a ut motiua fiat & tamē nō sine apertu & sensatiōe fit in aīali imo ad motū sensu sit cōcurrente. quas dā ē a b aīali remotiores. quoniā nō solū aīalibz sed oībus ē uiuentibz cōueniūt. sicut uita & mors siue lōga siue breuis. iuuentus & senectus. lāgor & sanitas. īspiratio ē & exspiratio. q ē remotā sunt. nō qd aliis ab aīali sed qd paucis conueniūt aīalibz. illā opatiōes cū sint aīali ppinquā ac fere essentielles mox post aīalis essentia docendā sunt. Ceterā q uitā ac mortu cognatā sunt suo loco. s. post generationē ponendā sunt. Hoc ē igit id i quo plurimū defecere & de quo ad plens disputandū est. Reperit. n. uti in superioribz diximus tale ab Aristotile i libro de cā longitudinis ac breuitatis uitā scriptū. (De somno qdem igit & uigilia dictū ē prius de uita at & morte dicendū posterius similiter aut & de langore & sanitate quantum adiacet naturali phā. nūc at de cā eius qd est hāc qdem ē lōgā uitā hāc at breuis uitā sicut dictū ē prius cōsiderandū.) propter hāc. n. potissime uerba plurimū credidere libru de lōgitudine ac breuitate uitā cum sibi cognatis mox seq ad eū q de somno & uigilia. q aut de cā decepti sint: & quare de somno & uigilia memoriam hic fecerit: i superioribz demonstratū ē. Non. n. ut libru hūc illi libro coniungeret: sed qd somnus & uigilia una erat de quatuor cōiugationibz uti superius diffusē satis declaratū ē. Nūc at qbus absurdis ac rationibz opinio hāc falsa appareat hoc ultio i loco docendū ē. Hoc tamē te pscire opere pciū ē qd hii tales i suis scriptis de ordine hoc ualde pplexi cognoscunt. legentes. n. hūc sermonē: mox libru illū qui de cā lōgitudinis ac breuitatis uitā dī ei q de somno copulat sed sic faciendo ubi libru q de motu i cōi dī ordie disponat: cū suus hoc mō surripia locus minie inueniūt. Cū igit interim cōsiderat libru q de motu agit rōnabiliter sequi debere ad ea q de sensibus de memoria & somno: statim libros qui de uita uitāq cognatis post eum qui de motu apponunt. torquentur tamen ex hoc q se uident sermoni prādicto in fine de causā longitudinis & breuitatis uitā non satisse cisse. Quare apud eos plurimam īscriptis suis uidemus ambiguitatem. ita quidem ut aliquādo eos uideas de ordine unum dixisse. cum uero post hoc ad alia loca suis dictis ac opinionibus non consentientia deuenirent: sub silentio absq ueritatis discussione pertranseunt. In hunc eundem errorem pachymeris græcus sumans librorū Aristoteles describens incaute prolapsus est. quis enim eum librum qui est de anima post librum qui de progressu animalium siue de partibus ad motum animalibus utilibus quem ei qui de partibus mox comitem fecit suo loco & recto ordine deposuerit: post quem librum de anima eum qui de memoria ad quem eum qui de somno & uigilia: dehinc illum qui de motu in communi ordine dispensauerit: in hoc tamen reliquis ab eo bene dispositis a uero ordine deuiat. quoniam post eum qui de motu eum posuit qui de causā longitudinis ac breuitatis uitā dicitur cum cognatis iis. Refellitur autem hāc opinio primo quidem ex eo qd in fine libri de causā longitudinis uitā scribitur (Nunc autem de aliis animalibus dicta est causā de magnitudine quoq uitā & de uita breuitate Reliquum autem nobis considerare de iuuentute & senectute & uita & morte. iis. enim determinatis sinem utiqz habebit quā de aīalibus methodus) per q uerba capē possumus qd liber de morte & uita ultius sit eoz libroz q sub negotio de aīalibus de rebus aīali atinentibus a natura sola pendentibus: agunt. hoc dixi pp eum qui de lāgore & sanitate q nō a natura sola sed ab arte quoq depēdent. si igit liber de uita & morte mō dicto ultimū tenet locū i tota de aīalibz methodo: & cū ante ipsum mox antecedat tres illi supius ordiati libri scilicet. de īspiratione liber ante quem de iuuentute & senectute: ante quem liber de cā longitudinis ac breuitatis uitā: omnes ergo ii quinq pādicto modo ordinati: uita & mortem iisq cognata pscrutantes. ultimi erūt ultimaque pars rotius de animalibus negotii. quare istos quatuor libros cum ānexo iis in ultimis posito eo. s. qui de langore est & sanitate: sequi necesse est ad illos qui de historiis de partibus & de generatione aīaliū dicūt quos isti licet non recto de animalibus librum nomine nuncuparunt. itaq tandem concludere cogimur hos libros qui sunt de uita & morte & iis cognatis: non debere statim post librum de anima & libros de operatio

ribus aiali propinquis collocari. uti si dixere uiri pter hæc si de hoc uera diceret: periret ois horu libroru q sunt de uita ac uitæ cognatis ad ea q i historiis de iis tractant: cõformitas. Nõ. n. i historiis post operatiões ppiuas sensum. s. & somnũ: sequitur uita aut mors uel iis cognata. sed generatio ipsa. Nã in primo historiaru & secũdo & tertio: ac maiori pte quarti expeditis pibus aialiũ & operationibz ppingz: paucis de mare & femina nõ ab re in terpositis: mox i qnto sexto ac septimo de aialiũ generatiõe agit. post q de generatione p lögũ sermonẽ ptracta ra: i octauo plurima ac priori pte de uita & morte & iis cognatis ptractat. cũ igit i historiis talis ab Aristotile ob seruatus ẽ ordo: talis ẽt in causarũ scrutinio approbãdus est. talis iquam ut libri q sunt de uita & morte iisq; co gnatis nõ ad libros de operationibz ppingz aiali: sed post libros de generatiõe mox collocãdi sint. sicut recte i historiis factũ fuit. pterea nobis dicẽtibz hæc cogimur Cõcedere Aristotelẽ prius docuisse de re aliq cas & rei alicuius pp qd: q de re ipsa qd esset p cognouisse: qd pfecto i naturalibz ueritati dissonat. Nã libri hii de qbus est pñs disputatio. s. liber de uita & morte & de iis cognatis eoz ingruunt cas & pp qd: q in octauo de historiis solũ qd sunt tradita sunt. Quod. n. aialia qdã in aqua qdã i terris qdã utrobiz. respirãdo qdam: nõnulla p aquã refrigerãdo: qd ẽt alicubi cõseruent alicubi uero moriant: qd aliq breui aliq lögiori uita: nũc iuuenescẽtia: nũc se niora ẽt aliq reiuuenescãt qd ẽt nõnulla lãgueãt aliquãdo & nõnũq sana sint i octauo de historiis traditum est. quoz oĩum uidelicet lögã ac breuis uite iuuentutis & senectutis respiratiõis uitæ ac mortis. lãgoris & sanita tis causã: i his libris de qbus est pñs sermo scrutatus ẽ si igit libri isti eos. q de historiis ut isti referũt indebi te pcesserint: necessariũ erit nos ut diximus cõcedere: causarũ speculationẽ i naturalibz ante eã q solũ q res sic est i ordine doctrinæ Aristotilẽ pdocuisse. qd in naturalibus absurdũ reputat uti superius p plura Aristo. di uersis i locis scripta mōstratũ ẽ. Quare nõ recte sensere dicentes libros de uita & morte & de iis cognatis mox seq ad eos q sunt de operationibz aiali ppingz. s. de sensu memoria somno & motu pcedente libro de aia. sed ueritas est ut isti libri post illos sequant: interpositis iis qnq; q de aialiũ generatiõe dicunt. Hic at ordo ab effe ctu rerũ rōnabiliter quoq; trahit. Nã generat aial primo. deinde uiuit diuerso uitæ genere. ac ultimo moritur. hæc. n. i natura sub uirtute uegetatiua: tali succedũt ordĩ. s. generatio uita. & mors. nã supposita rerũ essentia q i oĩbus natura pcedit: i calido naturali aia prio participat nutritiua. q fit generatio. dehinc natura nunc iuuenis nũc senex sub eo manens calido adminiculis qbusdã suffragata. s. ispiratiõe uel alio refrigerio: diuersos discurit status. tãdẽ morit aial. & hæc fuit causã uti ẽt superius diximus: cur i ultimo de generatione aialiũ. s. i fine qiti libri epilogũ non fecit uniuersalẽ. sed picularẽ potius de iis de qbus ultio egerat. s. d. dentibz. & de passionibus a sola aialium materia pcedentibz. nã licet aialium generationis causas & modos dilucidasset: nũdũ tamẽ gene rationis essentia q i diffinitione cõsistit disposuerat. distulit aut hoc usq; quo tandẽ naturæ effectum aialiũ tra ctaret. s. ad librũ de uita & mor te. Illuc usq; aut inquã generatiõis diffinitionẽ distulit. quoniã generatiõis & ui tæ ac mortis diffinitio ab eisdem fiunt naturis. s. a calore naturali & aia nutritiue cõione. Ea igit tãdẽ sic simul diffiniuit dicens. (Generatio qdem igit est prima picipatio i calido nutritiux aia. Vita at māsio huius iuuen tus aut ẽ priæ refrigeratiux pculæ augmẽtatio. Senectus at huius detrimentum ætas florida at horu medium Mors aut & corruptio uiolẽta qdem calidi extinctiõ & marcor corrupetur aut utiq; pp ambas has causas &c.) Quibus tãdẽ oĩbus expeditis. s. causis generatiõis i libro de aialium generatione: causis uitæ ac mortis & iis co gnatoz i libris cæteris. s. de longitudie uitæ de iuuentute & ispiratiõe: expeditis ẽt illoz oĩum diffinitionibus i hoc ultimo de naturæ aialium effectũ. s. generationis uitæ & mortis: tandẽ suũ facit generalẽ epilogũ dicens. (Quidqde igit ẽ generatio. & uita & mors) hoc traditũ est i hoc ultimo libro) & pp quas cas erunt aialibz dictũ est) causã. s. generatiõis i libro de generatiõe causã uero uite & mortis i hoc ultimo & i libro de cã lögitudinis ac breuitatis uitæ de iuuentute & senectute & ispiratiõe. i oĩbus. n. iis aliq de cã uitæ ac mortis tradita sunt. ex iis igit clare dmonstratũ ẽ nõ recte illos disposuisse libros de uita & morte & iis cognatis: ante historias mox post libros de opationibz aiali ppingz. Colligendo itaq; ea q i hoc secũdo docuimus libro generaliter dicius q non recte dixerũt q dixere libros de plantis i ordine doctrinæ pcedere debere ad eos q de aialibus. Male ẽt dixerũt dicendo negociũ de aialibus i duas secari pres. s. i partẽ q ẽ formale principiũ & partẽ q est de materiali princi pio quã uocant corpus: dicentes libros de cã materiali esse tres. s. librũ historiarũ librũ de partibus. & de genera tiõe. & hoc totũ librũ de aialibus nũcupari nõ recte ẽt sensisse cũ dixerint librũ de formali picipio. s. aia cũ su is operationibz pcedere: librũ aut ab eis dictũ de aialibus quẽ dicũt esse. de corpore sensitiuo esse ultimã doctri nã huius ptem. deniq; q libri de uita & morte & sibi cognatis mox ad libros de aialium operatiõibz propinqz nõ associent: ut isti asseruerũt: dmonstratũ ẽ. Hii igit sunt errores q a uia recta perypateticoz de ordine ptium ac libroz doctrinæ physicae Aristotelis plurimos declinare fecerũt. Hæc itaq; de ordine ptium ac librorum di ctæ Ari. doctrinæ satis sint.

Excusatio repetitiõis uel forte nimix plixitatis: aut puitatis ipsius opis: & qbz nã liber iste utilis erit. Ca. XI.

On est mirandum si in hoc meo libello eadẽ diuersis i locis repetiuerim. neq; n. ab re id factũ esse puta bis. cum enim de re non parua plurimisq; uiris in phia notissimis cõtraria mea ẽt disputatio: me oportuit eadem sæpe diuersis i locis eo repetere: ut i suetis auribz auditoz mea monita clara magis & uerio ra uiderẽt. hoc. n. est hoĩbus plurimis infertum ut qd consuetum est eis arbitretur uere dici. eo etiam potissime eadem repetita sunt: quoniã hoc nobis i hoc libello fuit istitutum uidelicet ut unum prius altero alterum uero posterius eo: stituueremus. qd absq; non inuiti repetitione minime concessum fuit. qbus eni rationibus partem unam uel librum unũ altera parte uel altero libro priorem pbauero: eisdem ferme (aliis forte adiunctis) alterã partem uel alterũ librũ pfatis posteriore & sequẽtibz priorẽ me pbaturũ esse. oportebit. sic igitur eorũdẽ nasci tur repetitio: sed forte non inutilis. nõ igit de inuiti repetitione me redarguendũ puto. Sunt forte alig qui me de longitudine nimia aliqui de insufficientia corripere conabuntur. Sed si ii considerabunt me primum fuisse

Francisci a caballis de numero & ordine partium
ac librorū physicæ doctrinæ Aristotelis ad Ioannē
aurelium eius filium Liber finit

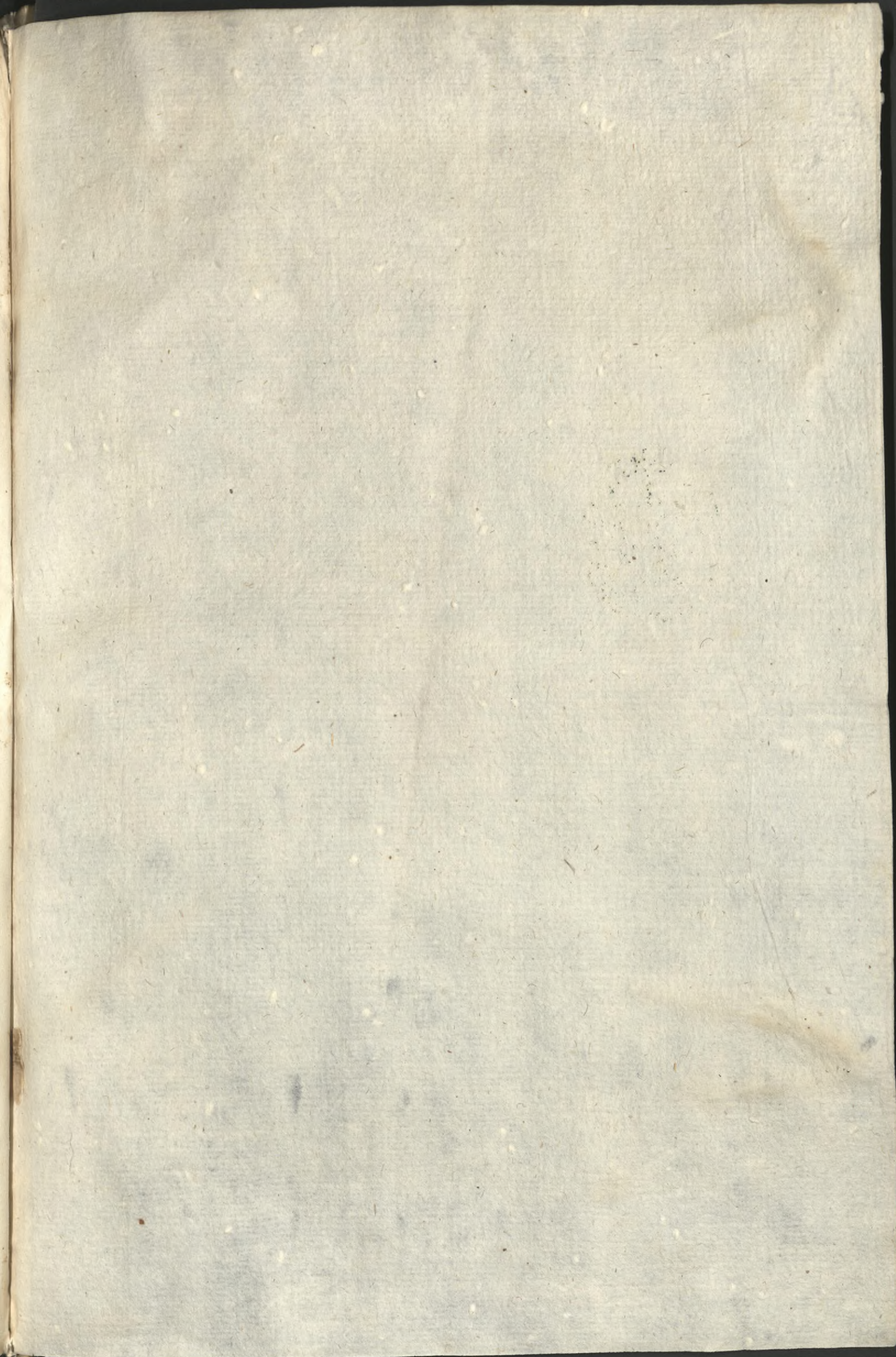

A i in titulo Linea pria de numero & ordine A ii pria facie linea ix. q̄ plurimos
Linea xxv. in uno quog linea xxxvi. temporis nea xliiii. ascribas linea xlix. documenta li-
nea liii. partitione linea liiii. siue corpus Secunda facie Linea i. materiam linea lvi. sententia
A iii. prima facie linea xxi. ellementa recte linea xliii. continent linea xlyiii. ma-
teriali linea lviii. analia Secunda facie Linea prima manuducimur linea xix. eum li-
nea xxiii. eas Aristoteles linea xxxi. determinauimus linea liiii. .autem linea lvi. anne-
stendus A iiii. prima facie linea xxviii. in particulari Secunda facie Linea lvi. demonstrat-
du A v prima facie linea xii. aialia & planti linea xxxvii. rei alicuius linea lvi. tria
natura Secunda facie Linea vii. presciuisse line viii. solius sed linea xliii. Aristoteles li-
nea lvi. causa linea lxi ΔΕΤΩΝ linea lxi. ΤΙΣ ΤΗΝ A vi prima facie Linea ii. dispu-
tate linea ix. essetia linea xlii. ΤΩΝ ΨΑΛΩΝ linea xliii. ΨΥΧΗΣ linea xliii. Η ΚΟΙΝΗΣ li-
nea xliiii. coi motu linea xlv. dicere linea xlvi. comode Secunda facie Linea iiii. de
utrisq̄ linea viii. limites egrediens B i facie prima Linea secunda aialis essetia Secunda
facie Linea xxxv. de sensu & sensibili linea xliii. propinquus linea i. percipiente B ii.
prima facie Linea xvi. opōnes B iiii. secunda facie Linea xxiii. prope B v. prima fa-
cie Linea xviii. ut supius linea xli. trium simul Secunda facie Linea xlv. quita pars B
vi. secunda facie Linea vi. tractationi linea xxxiiii. nihil sit linea lvii. duplici C i.
pria facie Linea xxxviii. aptius linea li. uenæ iutē Secunda facie Linea x. Aristotelis Li-
nea xxxiiii. traditi linea xli. nostrū linea xix. nostro linea lii. noster C ii. secū-
da facie Linea vi. Auicēna linea xxiiii. ceteris linea xxxiiii. cognitōis C iiii. secūda
facie Linea xxx. modum C. iiii. prima facie Linea viii. imitantes linea x. Romam
linea xv. imutará Secunda facie Linea xxxiiii. asonum liquido D ii. Secunda facie Linea
xii. propter quid causas inquirendo linea xx. de opationibus.

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

2101000 01500000

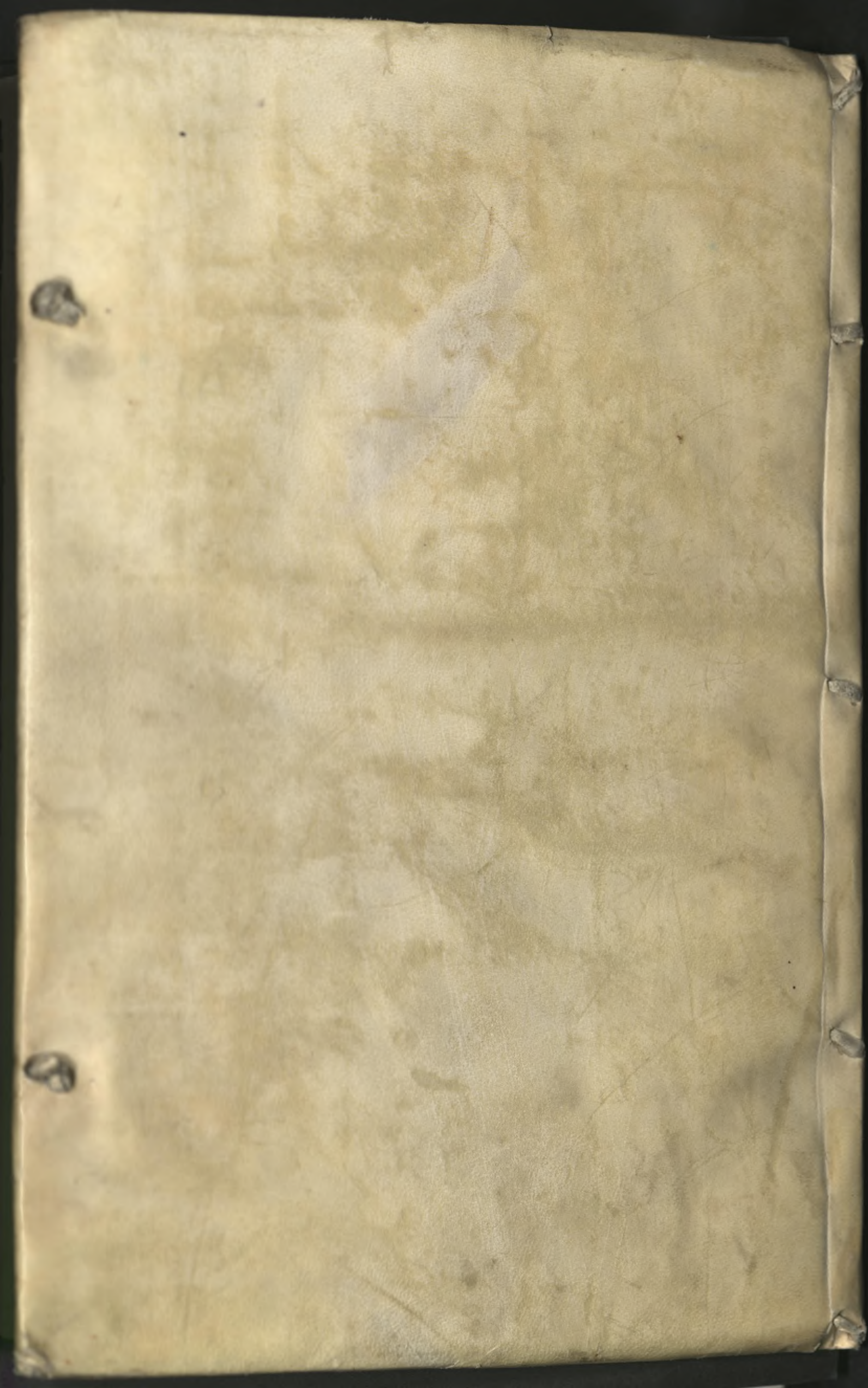

2 Ej. 5305 728498

3 Ej. 5305728504

4 Ej. 5305728522

EGIDIU

Romani

de Esse et

Essentia

et Alii

